

Deinde cum dicit: [*Quedam auctoritates.*] exequitur de intento. Circa quod quinque facit, secundum q̄ quinque de angelis dicenda proposuit. Nam primo inquit quando angeli creati sunt. Secundo vbi. Tertio inquit de qualitate eorum quantum ad primariam cōditionē. Quartum de qualitate eorum quantum ad conuersionē, & auersionē. Quinto de quibusdam alijs differentijs eorum. Secunda ibi: [*Iam ostensum est.*] circa mediū præsentis lectionis, & dist. Tertia ibi: [*Ecce ostensum est.*] in principio tertiæ distinct. Quarta ibi: [*Post hæc considerando adducit.*] in principio quintæ distinct. Quinta ibi: [*Post prædicta superest cognoscere de ordinibus.*] in principio nonæ distinct. Circa primum duo facit, quia volendo ostendere quando creati sunt angeli. Primo procedit arguendo. Secundo soluendo, ibi: [*Videtur itaq.*] Circa primum tria facit, quia primo probat angelos creatos ante mundum: quia, ut dicitur in Ecclesiastico: Ante omnia creata est sapientia, quod non potest intelligi de Deo, vel de aliqua persona diuina; intelligitur ergo de angelica natura, quæ sapē in sacra scriptura, & vita, & sapientia, & lux dicitur. Secundo obijcit ad partem contrariam, quia, ut dicitur Genes. 1. In principio creauit Deus cælum, & terram. quod intelligitur de creatura corporali, & spiritali. Et in Psal. dicitur: Initio tu domine terram fundasti: & opera manum tuarum sunt cæli. Tertio confert huiusmodi auctoritates ad inuicem: quæ sibi contradicere videntur. nam si primo omnium creata est sapientia, i. angelica natura: videtur ex hoc, q̄ sit facta ante cælum, & terram. Rursus: si in principio fecit Deus cælum, & terram, & initio terram fundauit, & opera manuum suarum sunt cæli: nihil videtur factum ante cælum, & terrā. Secunda ibi: [*Sed rursus.*] Tertia ibi: [*Et videtur quedam.*] littera autem patet.

Deinde cum dicit: [*Videtur itaque.*] soluit dubitationes tactas. Circa quod duo facit, quia primo facit, quod dictum est. Secundo obijcit in contrarium per Hiero. ibi: [*Hieronymus tamen.*] Circa primum tria facit. nā primo soluit, quod angelica natura est facta primò, & non primò primò dignitate: non primò tempore. Nam tempore quidem simul facta est spiritalis, & corporalis creatura, ut probat per Aug. Secundo ad maiorem expressionem veritatis: ostendit, quod nec tempus, nec aliquid factum est ante spiritualementem, & corporalem creaturam, quia non in tempore, sed in initio temporis facta sunt omnia ista. Tertio concludit, quod simul cum tempore facta est spiritalis, & corporalis creatura, & etiam simul cum mundo. Secunda ibi: [*Ante ea enim.*] Tertia ibi: [*Simul ergo.*] & patet littera.

Deinde cum dicit: [*Hieronymus tamen.*] obijcit per Hieronymum. Circa quod duo facit, quia primo obijcit per Hiero. qui videtur velle angelos factos longè ante mundum. Secundo soluit, quod magis approbat angelos factos cum mundo. Et respondet ad dictum Hiero. quod hoc nō dicit asserendo: sed aliorum opinionem recitan-

A do, ibi: [*Nos autem, quod prius.*] Et patet littera. Tunc sequitur illa pars: [*Iam ostensum est.*] in qua inquit vbi facti sunt angeli. Circa quod duo facit, quia primo facit, quod dictum est. Secundo dat quandam conuenientiam inter corporalem, & spiritualementem creaturam, ibi: [*Simul ergo.*] Circa primum tria facit, quia primò inquit vbi facti fuerunt angeli, & ostendit, quod fuerunt facti in cælo: iuxta dictum domini: Videbā Sathanam sicut fulgur de cælo cadentem. Secundo inquit cuiusmodi fuerit illud cælum: vbi facti fuerunt angeli: dicens, quod non fuit cælum, quod dicitur firmamentum sed fuit cælum Em-pyreum, i. igneum, quod dictum est tale non à calore, sed à splendore, quod probat per Strabum. Tertio probat hoc idem per Bedam. Secunda ibi: [*Nec appellatur.*] Tertia ibi: [*De hoc quoque Beda.*] Deinde cum dicit: [*Simul ergo.*] dat quandam conuenientiam inter corporalem, & spiritualementem creaturam. Circa quod duo facit, quia primò dat huiusmodi conuenientiam: ostendens, quod vtraque creatura tam corporalis, quàm spiritalis fuit creata simul, & vtraque primò in formis, & postea formata: nam creatura corporalis in principio: licet habuerit formam conditionis, non habuit formam distinctionis: spiritalis vero, & si in principio habuit formam nature, in formis tamen creata fuit, vel quantum ad gratiam, vel saltem quantum ad gloriam. Secundo mouet quādam quæstionem, quod si angeli fuerunt creati in cælo, quomodo illud exponitur de Lucifero: Ascendam in cælum. Et soluit, quod hoc nō intelligitur de cælo Em-pyreico: vbi Lucifer, & alij angeli fuerunt creati, sed de cælo deitatis: ad cuius æqualitatem voluit Lucifer ascendere, ibi: Hic queri solet, & in hoc stat tota sententia lectionis, & distinctionis.

Lucæ 10.

Ista. 14.

Q V Æ S T. I.

De Aeuo.

V O N I A M in præsentī distinctione duo queruntur: videlicet quando creati fuerunt angeli: quod pertinet ad mēsuram durationis eorum, quod est æuum: & vbi creati fuerunt, quod pertinet ad locum eorum, qui est cælum Em-pyreū: ideo de his duobus q̄remus, videlicet de Aeuo, & de cælo Em-pyreico. Circa quæ quæremus quinq; Primo de eius inchoatione, i. quando incepit. vtrum, si incepit æuum, vel æuiternum cū ipso mundo, vel fuerint creata æuiterna, siue angeli ante mundum. Secundo de vnitāte, vtrum sit vnū quū omnium æuiternorum. Tertio de eius permanētia, vel successione. vtrū quū sit mēsurā pmanēs, vel successiua. Quarto de eius q̄dditate quid sit æuum. vtrum sit substantia, vel accidens, vel sit idem, quod æuiternorum esse. Quinto de comparatione eius ad mēsuras alias: quomodo differat æuum à tempore, & ab æternitate.

Aegid. super ij. Sent. M 2 A R.

An Angeli sint creati ante mundum. Conclusio est negativa.

Alex. de Ales. 2. p. q. 19. D. Th. 1. p. q. 6. 1. art. 2. 3. Et 2. sent. d. 2. q. 1. art. 2. & 3. Et in q. disp. q. de pot. q. 3. art. 18. 19. D. Bonau. d. 2. art. 1. q. 3. Voril. 2. sen. d. 2. & Greg. Arim. 2. senten. d. 2. q. 1. & vide infra Dist. 12. p. 1. q. 1. art. 2. & alios Doct. in illa d.

Hec opinio est Græcorum quorundam. Vide supra d. 1. p. 1. q. 4. art. 2. in Resolutione.

AD primum sic proceditur: videtur, quod angeli sint creati ante mundum. Nam, ut dicitur Eccl. 1. Prior omnium creata est sapientia. Quod August. 1. super Gen. ad litteram: exponit de angelica natura. Angelica ergo natura est creata prior omnium, & per consequens ante mundum.

Præterea August. 2. super Gen. ad litteram ait: Quod conditio cæli prius erat in verbo Dei secundum sapientiam genitam: deinde in creatura spirituali: hoc est in cognitione angelorum, fuit creatam. i. concreatam in illis sapientiam.

Deinde cælum factum est, ut esset ipsa cæli creatura in genere proprio, cælum ergo conditum, & etiam alię res conditę, ut planę vult August. eodem libro super Gen. ad litteram, prius fuerunt in verbo: postea in cognitione angelica, & ultimo in seipsis, quod non esset nisi Angeli creati fuissent ante alias res, & ante mundum.

Præterea: nullus potest habere cognitionem rei fiendę, nisi sit ante rem, sed angeli habuerunt cognitionem rerum fiendarum, ut vult August. in eodem libro: ergo &c.

Præterea assignatur causa, quare Deus noluit facere mūdum ab æterno: ne videretur creatura æquiparari sibi: ergo pari ratione noluit simul facere creaturam corporalem, & spirituale, ne videretur creatura corporalis æquiparari spirituali.

IN CONTRARIUM est, quod dicitur Eccl. 18. Qui vivit in æternum, creavit omnia simul, simul ergo fuit creata corporalis, & spiritualis natura.

Præterea August. tam super Gen. ad litteram, quàm in libro Confess. exponit, quod in principio creavit Deus cælum, & terram. i. spirituale, & corporalem substantiam.

Præterea non videtur intelligibile, quod sint duę essentię creatę diuersę per se existentes: nisi quia una non est in alia: si ergo angeli fuerunt creati ante mundum, unus non erat in alio, qđ etiam communiter ponitur, & veritas est, quod angelus angelo non illabitur: nec unus potest esse in alio. vbi ergo erat unus quando fuerunt facti, ibi non erat alius: ergo ad factionem angelorum requirebatur diuersitas locorum, ut, vbi esset unus angelus, ibi non esset alius, & per consequens requirebatur factio corporis.

Præterea: si prius fuerunt creati angeli, & postea fuit creata corporalis substantia: erit da-

Angelus angelo nō illabitur. Vide infra Dist. 9.

Arenuncius prius, in quo fuerunt creati angeli: & nūc posterius, in quo creata fuit corporalis substantia, sed nunc prius, & posterius non est sine tempore: non ergo fuerunt creati angeli ante tempus, sed tempus præsupponit motum: motus præsupponit corpus mobile: non ergo fuerunt creati angeli ante corpus. ponendo ergo ipsos non fuisse factos ante tempus, cogimur ipsos ponere, ut videtur, factos simul cum corpore, siue cum corporali substantia.

Angelus fuit creatus ante tempus, quia quæretur

RESOLUTIO.

Creatura spiritualis, & corporalis simul creata sunt, ut error excluderetur dicentium, angelos fuisse creatores: & decor vniuersi seruaretur. Prior tamen fuit spiritualis dignitate, non tempore. Idq; congruenter sentiendum, oppositūq; pertinaciter asserendum, & congruum non esse posse, non censemus.

RESPONDEO dicendum, quod multa sunt possibilia, quę non fiunt. Vnde August. 13. de Trinit. ait: Prætermisiss alijs innumerabilibus modis: quibus ad nos liberandos vti posset omnipotens: ipsam mortem potissimum eligere voluit, ut fieret. Voluit itaque Deus nos liberare per suam mortem: quāuis aliter potuisset hoc facere. Multa ergo sunt possibilia quę non fiunt. Ideo videndū est primo, utrū sit possibile, vel impliciter contradictionem, quod ante facta sit spiritualis creatura quàm corporalis, vel econuerso: vel utrum necesse fuerit eā simul fieri, vel non simul fieri. Dicemus ergo, qđ creatura spiritualis, & corporalis potuerit simul fieri, & nō simul fieri, potuit enim spiritualis creatura fieri ante corporale, & corporalis ante spirituale, & fieri potuit vtrique simul. Nam secundum Dam. li. 1. c. 8. Aliter operatur Deus: aliter homo. Nam homo operatur non volens solum, sed præcogitans: deinde manibus operans, & nihil ex non ente ad esse producit. Sed Deus volens solum, ex non ente ad esse producit vniuersa. In quibus verbis datur triplex differentia inter operationem Dei, & creaturę.

Prima: quia creatura nō potest totum operari simul, sed operatur hoc post illud. ut homo prius præcogitat, & postea agit, & quia non potest cogitare totum simul: oportet, qđ cogitatio præcedat cogitationem. Si enim posset cogitare totum simul: non oporteret deliberare nec præcogitare, sed statim videret, quid agendum. Angelus ē licet non discurrat: tamen non intelligit omnia simul: propter quod si rationes rerum existētes in ipso: essent factiū rerum: non posset omnia simul facere. Sic etiam agens naturale: cum non agat nisi applicatum: prout successiue applicatur nunc ad hoc, nunc ad illud: successiue agit nunc hoc, nunc illud. Deus autem operatur solū volēs. Nam oīa intelligit simul, & rationes oīum sunt i ipso, qđ sunt factiū, & pductiū rerū. Sed, ut sæpē diximus: ratio existēs in intellectu nō se extendit

Possibil non om fit. Tomo 4. 16.

Possibil multa sūt quę De non facit

Differentia triplex inter oper Dei, & humana.

extendit ad opus: nisi scilicet beneplacitum voluntatis: habet ergo Deus rationes omnium apud se, & simul intelligit omnia: non ergo requiritur aliud, nisi quod velit scilicet illas rationes agere. Ideo Damascenus ait, quod operatur volens solum.

Secunda differentia est inter actionem creaturæ, & Dei, quia Deus potest agere nullo præsupposito. Vnde ex non ente, id est ex nihilo: ad esse vniuersa perduxit: homo autem, nec aliqua creatura hoc potest.

Tertia autem differentia est, quia homo non solum non operatur ex non ente, & non solum oportet præcogitare (quia non omnia intelligit simul) sed cum præcogitauit, oportet ipsum manibus operari, id est materiam disponere, quod in omni agente creato est verum est: præsupponit enim quodlibet tale agens & materiam, & dispositionem materię, nisi enim prius disponat materiam: non potest ibi inducere formam. Deus autem potest totum simul producere.

Dicemus ergo, quod Deus potest omnia producere simul, quorum rationes habet apud se: non quod repugnat effectui. nam hoc nullum agens potest, quod contradictionem implicat, & quod effectui repugnat, quia hoc esset facere effectum, & non effectum: ideo non posset Deus simul producere infinita: quantumcumque habeat apud se rationes infinitorum, & hoc quia effectui repugnaret: immo non solum simul, sed nec etiam successiue fieri posset, quod aliquando producta essent simul infinita. possunt enim aliqua esse simul: quæ non sunt facta simul, infinita autem nullo modo possunt esse simul: siue sint simul facta siue non. Quæcumque ergo possunt simul esse, possunt simul à Deo fieri, quia hoc effectui non repugnat, & quia creatura spiritalis, & corporalis possunt simul esse, & simul sunt: ideo potuerunt simul à Deo fieri. Potuit etiam fieri creatura spiritalis ante corporalem, & potissimè natura angelica, quia ridiculum est cogitare, quod talis natura ad sui esse indigeat corpore. non ergo repugnasset effectui, si fuisset facta ante omne corpus. Rursus potuisset Deus facere creaturam corporalem ante spiritualem: nam licet Deus administret creaturam corporalem, mediante spiritali: tamen, quia potest Deus sine causa secunda, quicquid potest cum huiusmodi causa: posset sine creatura spiritali administrare totam creaturam corporalem.

Cum ergo quaeritur: utrum res fuerunt simul productæ, vel quæ ante producta sunt: dici debet, quod res sic fuerunt productæ, sicut Deus voluit, quia omnia, quæcumque voluit, fecit. sed de ipsa voluntate diuina quid voluit, & quomodo fecit: dupliciter potest nobis quantum ad præsens aliquid innotescere. Primo modo ex inspiratione diuina, siue ex scriptura sacra, ut si Deus potuit hoc facere hoc modo, & alio: si scriptura sacra, cui non potest subesse falsitas, de modo factionis testetur aliquid determinatè: statim debemus assentire, quod factum fuerit illo modo, quo dicit scriptura, & non alio. Secundo modo hoc potest nobis innotescere ex congruitatibus rerum, quia semper modo conuenientiori, & magis congruo ar-

bitrari debemus Deum singula produxisse. Sed ab utroque istorum modorum ne decipiamur, nobis cauere debemus. In exponendo ergo scripturam sacram, quantum ad præsens spectat, quinque sunt attendenda.

Primo, ut non trahamus scripturam sacram ad sententiam nostram, & ad id, quod magis nobis placet, sed quod nos conformemus illi sententiæ, quam scriptura sacra magis sonare videtur. multi enim sic scripturas exponunt, quod magis, quod animo conceperunt, volunt, quod scriptura dicat: quam velint conformare animum ei; quod magis scriptura sonat. Vnde Augustinus primo super Genesim, ad litteram circa finem, ait: Non pro nostra ita dimicantes sententia, ut eam velimus scripturarum esse, quæ nostra est: cum potius eam, quæ scripturarum est, nostram esse velle debeamus.

Secundo attendendum est, ne in expositione scripturæ sacræ magis appreciemur scripturas alias, quam ipsam scripturam sacram. quod & subtilibus, & rudibus periculosum esse potest. Vnde 1. super Genesim. circa finem: dicit Augustinus. Periculosius autem errat quidam infirmi fratres, qui cum istos impios, & infideles de celestium corporum numeris, vel de quibuslibet elementorum mundi huius questionibus: subtiliter, & copiose disserere audiunt, evanescent, & eos sibi cum suspirio præponentes, & magnos putantes: saluberrimè pietatis libros cum fastidio reperiunt: quos dulciter haurire deberet. In hoc enim non solum rudes, sed etiam industres aliquando periculosè succumbunt, cum dicta Gethilium, utcumque scripturæ sacræ præponunt.

Tertio attendendum est, ne scripturam sacram taliter exponamus, quam merito possimus à fidelibus irrideri: propter quod inducantur, ut credant scripturæ sacræ subesse errorem, ut idem Augustinus in eodem libro ait.

Quarto attendendum est, ne obscuritatē scripturæ sacræ in aliquam partem sic trahamus pertinaciter, quod aliquo tempore, si appareat non sic esse: videri possit, quod labes aliqua, vel falsitas subsit scripturæ sacræ.

Quinto attendendum est, ne sic nostram opinionem in talibus asseramus: vel, quod expositionem aliquam in tantum approbemus, quod expositioni alij, quæ vera esse potest, præiudicare velimus. Vnde Augustinus eodem libro circa finem, ait: Librum Geneseos multipliciter, quantum potui, enucleavi, protuli; sententias de verbis obscurè positis ad exercitationem nostram: non aliquid vnum temere affirmans: cum præiudicio alterius expositionis. In talibus ergo, quæ possunt esse hoc modo, & aliter, ut quia Deus potuit utramque creaturam corporalem, & spiritualement simul facere, & quia potuit alteram prius facere: dato, quod aliqua auctoritates scripturæ sacræ videantur dicere magis hoc; vel magis illud attendere debemus, ne propter opinionem nostram, ut quia magis placet nobis una opinio, quam alia: magis trahamus scripturam ad nostram

Aegid. super 1j. Sent. M 3 sen-

Quinque sunt seruanda in exp. Sacre scripturæ.

romo 3.

Implicatio contradictionis nemini à Deo fieri non possunt, quia non dicuntur entia esse, ut ait Aegid. lib. 1. Sent. d. 20. q. 1.

*Infinitum aut nullum à Deo produci possit, vide etiam supra d. p. 1. q. 2. ar. 5.

Dei voluntas, quot modis cognosci possit.

sententiam, quàm nostram sententiam velimus concordare scripturæ. Attendendæ sunt etiam & aliæ conditiones præactæ: propter quod apparet qualiter in talibus ad aliquid opinandum: sit ex scripturæ sacræ expositionibus procedendū.

In secundo autem circa hanc materiam, vt in congruitate rerum, est etiam attendendum. quia cū intellectus noster valde debile lumen habeat: multa videtur nobis congrua, quorum opposita sunt magis congrua. His itaque prælibatis, dicamus ad q. quod cum quodlibet prædictorum fuerit possibile, quia creatura corporalis, & spiritualis poterant simul fieri, & non simul: & cum auctoritates quædam scripturæ sacræ videantur sonare vnum: quædam aliud; & quia congruitates adduci possunt ad vtramq; partē: ideo circa hoc diuersi diuersa senserūt. Nā Greg. Nazianzenus, siue Greg. Theologus, vt recitat Dam. 2. li. c. 3. voluit, q. Deus primū excogitauerit angelicas virtutes, & cælestes, & excogitatio, vt ait, eius opus fuerit. Voluit ergo Grego. ille, quod Deus prius fecerit angelos, quàm alia: cui sententiæ Dam. consentit dicens: Ego autem Theologo Grego. consentio. Decebat enim, vt ait, primam intellectualem substantiam creati, & ita. i. postea sensibilem. Voluit ergo Dam. quod prius creata fuerit angelica natura, & postea sensibilis. Nec dici potest, quod intelligat de prioritatis dignitate, vt Magister quasdam auctoritates saluat: exponēs, q. sapiētia. i. angelica natura, facta est prior omni dignitate. Nam secundum hunc modum prioritatis, non solum decebat, sed etiam necesse erat intellectualem naturam præire sensibilem. quia impossibile est secundum naturalem dignitatem, q. intellectuali naturæ sensibilis adæquetur. Magister vero in littera vult: creaturā spiritualementem, & corporalem simul factam esse tempore, & ad ducit ad hoc auctoritatem Augusti, hoc dicentis. Nos autem nullam partem pertinaciter asserimus: tamen quia hoc tenetur communius, q. tempore, vel duratione vtrique sit facta simul: ideo ad hanc partem magis declinamus: nam ex hoc magis error eliditur. Nam si Deus prius fecisset spiritualementem naturam, & postea corporalem, daretur aliqua occasio agnoscendi errori Auic. & quorundam aliorum Philosophorum, ponētium, quod Deus creauit creaturā corporalem, mediante spirituali. Rursus ex hoc altqualiter elucescit nobis diuina potētia: cui sic ad nutum omnia famulantur, vt secundum suæ voluntatis imperium: vtramque naturam corporalem, & spiritualementem simul in esse produxerit. Videtur enī tertio hoc congruere decori, & pulchritudini vniuersi: vt, q. Deus omnia creauerit simul, vel in materia præiacente, vt corporalia: vel in naturali sua perfectione, vt spiritualia: vel in suo simili, vt rationalem animam. Ponendo enim hominem factum sexta die: rationalis anima in principio non fuit creata in se, sed in suo simili: nisi forte diceretur, quod in principio fuit creata anima rationalis, & postea sexto die fuit formatū corpus Adæ, & anima vnita illi corpori, de quo in-

A fra diffusius tractabitur. Quia ergo ex omnibus constat vniuersitatis admirabilis pulchritudo: videtur hoc multum congruere decori vniuersi, quod simul fuerit facta corporalis, & spiritualis substantia. Attamen hæ congruitates non sunt sic pertinaciter asserendæ, q. etiam oppositum congruum esse non possit.

R E S P. A D A R G. Ad primum dicendū, quod, vt Magister respondet in littera, prior omnium creata est sapientia. i. angelica natura: non tempore, sed dignitate.

B Ad secundum dicendum, quod res secundū aliquam opinionem non fuerunt factæ simul quantum ad distinctionem, vel si fuerunt factæ simul quantum ad distinctionem secundum q. alij volunt: aliquis tamen ornatus fuit eis superadditus, ergo quātum ad aliquem modum prioritatis, & posterioritatis, vel distinctionis, vel ornatus, non fuerunt simul facta omnia: tamē fuerūt simul menti angelicæ impressa. Ideo res prius dicuntur fuisse in verbo, quia cum non essent in se in propria natura, erant tamen rationes earū in verbo, postea vero fuerūt ī angelica natura, in qua omnes species rerū fuerunt simul impressæ, & vltimo fuerunt in propria natura, vel distinctæ, vel ornatae, vel saltem per generationem continuatae.

Ad tertium dicendum, quod de re facta potest accipi cognitio, vt est scienda: si consideretur in suis causis, ex quibus processit. Si enim fuissent angeli facti post factionem rerum, potuissent de rebus sciendis habere cognitionem in verbo, vbi erant priusquam fierent.

C Ad quartum dicendum, quod: vt ponitur communiter: Deus præcessit mundum non solum dignitate, sed etiam causalitate: ideo congruum fuit, vt mundus non esset coæuus sibi: ne putari posset ab aliquo, quod à Deo non esset factus. Sed quia angeli præcedunt corporalem naturā dignitate, nō causalitate: quia ipsi non sunt creatores corporum: bonum fuit, vt simul fieret vtrique natura: ne, si duratione præcessissent, angeli putarentur corporum creatores.

R E S P. A D A R G. I N C O N T R A R I V M.

D Argumenta etiam in contrarium non concludunt, quod non poterit aliter esse: propter qd ad duo vltima argumenta, quæ videntur hoc concludere, est respondendum. Nam cum dicitur, q. vnus angelus non est in alio, verum est: sed non oportet, quod sit in alio, & alio vnus angelus, q. alius, ad hoc, quod sit differens ab alio. Nam quilibet res sicut se habet ad esse: sic se habet ad vñ esse, & ad distinctum esse. quod enim ad sui esse non indiget loco: nec ad suum distinctum esse indigebit loco. Ratio ergo procedebat secundū quod aliqui non possunt imaginationem transcendere. quia ergo semper imaginati sunt corporalia, quæ distinguuntur situ: fortē putauerunt, quod & spiritualia situ distinguantur: cum tamen secundū Boetium sit communis cōceptio apud sapientes, incorporalia in loco nō esse: qd non

Magistri
sententia opin.

Corporalis
& spirit.
creatura fa-
cta simul.

Mundus
nō ab æ-
no.

non sic est intelligendū: quod nō sit aliquis contactus virtualis spiritalium ad corporalia: & quin spiritalia possint operari in corporalibus: & hoc modo esse in eis. Sed intelligendum est: quod spiritalia non sunt in corporalibus situaliter, nec circumscripiuē: propter quod ad sui esse non indigent corpore: nec oportet, quod distinguantur situaliter: sed sufficit, quod essentialiter sint distincta.

Quod vero addebatur postea, q̄ si prius fuissent facti angeli, & postea mundus, illud nunc prius, in quo facti sunt angeli, & nunc posterius, in quo fieret mūdus, facerēt tempus. Dici debet, quod nunc prius, & nunc posterius in alia, & alia mensura, non faciunt tempus, ut si prius fuit nūc æternitatis, & postea incipit nunc eui: istud nunc prius, & nunc posterius nō faciunt tēpus, nec p̄cessit Deus angelum, siue æiternum tempore: talia ergo non faciunt tempus, nisi imaginatum, ex tempore autem imaginato nō potest argui, quod fuerit mundus, vel corpus aliquod.

Nūc prius, & nunc posterius non faciūt tempus nisi in eadem mensura.

ARTIC. II.

An sit unum æuum omnium æiternorum. Conclusio est negativa.

Aegid. de mensura Ang. q. 2. D. Tho. 1. par. q. 10. arti. 6. Item 2. sent. d. 2. q. 1. arti. 2. Item Quoli. 5. artic. 7. D. Bona. dist. 2. q. 2. arti. 1. Ricar. dist. 2. q. 2. Dur. d. 2. q. 5. Bacc. d. 2. q. 4. & 5. Sco. d. 2. q. 3. Capreol. d. 2. q. 2. Franc. Mayr. d. 2. q. 3. Arist. And. d. 2. q. 3. Io. Lād. 10. Meta. q. 5. Th. Arg. dist. 2. q. 1. art. 4.

SECUNDO queritur de unitate eui, utrum sit unum æuū omnium æiternorum. Et videtur, q̄ sic, nam secūdam Dam. li. 12. c. j. Quod enim est his, quæ sub tempore sunt, tempus: hoc æternis, i. æiternis est sæculum, i. æuum. Est ergo similis comparatio temporis ad tēporalia, & æui ad æiterna: sed unum est tempus omnium temporalium, ergo &c.

Præterea: medium debet sapere naturam extremorum: sed æuū est mēsurā media inter æternitatem, & tēpus. cū ergo nō sit nisi vna æternitas, & unum tempus, non erit nisi & unum æuum.

Præterea: quanto mēsurā est simplicior, magis accedit ad unitatem: sed æuum est simplicior, mēsurā, quā tempus: cum ergo non sit nisi unum tempus, multo fortius non erit nisi unum æuum.

Præterea: omnia mensurantur minimo sui generis, ut vult Philosophus in 10. Met. sed non est dare nisi unum minimum in vnoquoq; genere, quia quod per superabundantiam dicitur vni soli conuenit. Vnde, & in eodem, 10. Metaph. probatur, quod solum unum contrariatur vni: eo q̄ contraria maxime a se distant. In vno ergo, & eodem genere, non est nisi vna maxima distantia, nisi vnum minimum, & nisi unum per superabū-

T. c. 3. 4.

T. c. 14.

Adantiam dictum. In genere itaque æiternorum, non erit nisi vnum minimum æiternum. In illo, ergo habebit esse æuum, quo mensurabuntur omnia æiterna.

IN CONTRARIUM est August. 8. super Gen. ubi exponens illud verbum: Omnia fecisti in numero, pondere, & mensura. dicit sic esse intelligendum, quia omnia fecit, ut haberent pondus, numerum, & mensuram, sicut omnia colorata facta sunt in colore, i. facta sunt, ut haberent colorem. mensura ergo est aliquid in mēsurato, sicut color est aliquid in colorato. Sed tot sunt colores, quot sūt colorata: ergo tot sūt mēsuræ, quot mensurata: non ergo est unum æuum omnium æiternorum, sed tot sunt æua, quot æiterna.

Tomo 1. Sap. 9.

BPræterea: æuum est mensura durationis æiternorum. quæ ergo non habent eandem durationē inter æiterna, non possunt habere idem æuum: sed non omnia æiterna habent eandem durationem, quia aliqua incēperunt prius, aliqua posterius. nam & anima rationalis inter æiterna computatur, nec tamen omnes animæ simul incēperunt: sed quotidie nouas animas Deus creat, ergo &c.

RESOLVTIO.

Æuum non est unum omnium æiternorum, sed tot sunt, quot æiterna, quantum ad ea, quæ sunt in æiternis. sed quantum ad id, quod est in Deo, est unum tantum. i. Deus.

RESPONDEO dicendum, quod circa hoc sunt variæ opiniones. Quidam enim posuerunt, quod est unum æuum omnium æiternorum, inuestigantes unitatem æui, ex unitate temporis. unitas autem temporis secundum, q̄ ipsi dicunt, & ut Commētator vult in 4. Physicorum. A quibusdam fuit accepta ex unitate numeri, à quibusdam ex unitate materiæ, a quibusdam ex unitate subiecti. Voluerunt enim quidam, quod ideo est unum tempus omnium temporalium: quia potest esse vnus numerus multorum numeratorū, ut quia idem est numerus 10. hominum, 10. canum, & omnium, quorumcunque, 10. sic secundum istos, idem est tempus horum temporalium, & illorum tēporalium, & quorumcunque temporalium.

Unitas temporis vnde. cōmē. vltimo.

Aliqui vero huiusmodi unitatem temporis acceperunt ex unitate materiæ, dicentes, quod tempus non mensurat nisi variabilia, & quia res sunt variabiles ratione materiæ, cum vna sit materia omnium materialium, erit secundum istos vnū tempus omnium temporalium. Est autem & tertius modus dicendi, quod tempus est unum non ratione unitatis numeralis, nec unitatis materiæ, sed ratione unitatis subiecti. nam tempus ut in subiecto, est solum in motu primi mobilis, & quia est solus vnus talis motus, non erit nisi solum unum tempus: nam in eodem subiecto non possunt esse plura accidentia eiusdem speciei: in eodem ergo motu nō poterunt esse plura tēpora, Dicemus

Dicemus ergo, q̄ tempus ad aliquem motum cōparatur, tanquam passio ad suum subiectum: & tanquam mensura ad mensuratum, & hoc modo comparatur solum ad motum primi mobilis, ubi est tanquam passio in suo subiecto, & tanquam mensura in mensurato suo. nam huiusmodi tempus per se, & primo mensurat motum primum: & mediante illo motu mensurat omnes alios motus, ad quos non comparatur sicut accidens ad subiectum: sed solum sicut mensura ad mēsuratum, non ergo multiplicabitur tempus secundū multiplicationem aliorum motuum: in quibus non est tanquam in subiecto, sed solum secundū multiplicationem primi motus, in quo est tempus tanquam in subiecto. non ergo possemus ponere multa tempora, nisi poneremus multos motus primos. & quia non est nisi vnitas talis motus, non est nisi vnum solum tempus.

Circa has autē opiniones est hoc ordine procedendum: quia primo videbimus, quæ harum opinionum sit bona, & quæ non bona. Secundo declarabimus quomodo aliqui ex istis opinionibus, & ex vnitatem temporis: procedunt ad inuestigandam vnitatem æui: ostendemus etiam processum illum non esse sufficientem. Tertio adducemus rationes, q̄ secundum, quod hic loquimur de æuo: non est vnum æuum omnium æuiternorum: sed tot sunt æua, quot sunt æuiterna.

Opinio 1.
de vnitatem
temporis.

Commen-
to ultimo.

Propter primum sciendum: quod prima opinio de vnitatem temporis, quod ita est vnum tempus omnium temporalium, sicut potest esse vnus numerus omnium numerorum, non est vera. nam vnitas numeri est vnitas mathematica: vt Commen. dicit in 4. Physi. sed vnitas temporis, est vnitas naturalis: falsum ergo est, quod inuestiganda sit vnitas temporalis sicut vnitas numeri. vt si differt numerus, 10. canum a numero, 10. hominum: hoc non est in eo, quod numerus: sed ratione, materia, in qua habet esse, vt ideo est alius denarius hic, & ille: quia habet esse in alia, & alia materia hic, & ille. cum ergo Mathematicus consideret ea, quæ habent esse in materia præter esse, quod habent in materia: denarius, vt consideratur a Mathematico erit acceptus præter esse, qd̄ habet in materialibus rebus. secundum quem modum consideratus: non erit nisi vnus denarius, talis ergo vnitas est vnitas mathematica: vt mathematicus considerat de numero, qui est, in materia, & in rebus materialibus præter esse, quod habet in illis. tempus autem, vt dicebamus, est quid vnum naturale. Potest autem & hoc idem aliter probari: nam quod sit idem numerus multorum numerorum: vt quod sit idem numerus, 10. hominum & 10. canum: hoc non est esse idem simpliciter, & realiter: sed solum secundum quendam modum, vere enim, & realiter, 10. homines sunt alia, 10. a 10. canibus: tamen dicuntur esse idem numerus: quia non differunt differentia numeri: sunt autem hoc modo idem numerus, secundū q̄ duæ species trianguli sunt eadem figura: quia non differunt differentia figuræ: nam si diuideretur figura per suas differentias, divideretur in

A triangulum, quadrangulum, & secundum cæteras huiusmodi differentias: omnes ergo trianguli secundum hanc diuisionem caderent ex vna parte: nec distinguerentur per tales differentias realiter: tamen duæ species trianguli non sunt vnus triangulus, nec vna figura: quia vt vult Augus. 7. de Trin. Multiplicatis inferioribus, multiplicantur & superiora: vt 10. homines sunt, 10. animalia, plures etiam trianguli etiam plures figuræ: & plures denarij plures numeri. talem autem vnitatem non quaerimus in tempore: nam tempus secundum rem est vnum omnium temporalium.

Tomo 1.
cap. 4.

B Secunda etiam opinio, vt communiter improbat, veritatem non habet: quia tempus per se, & primo est mensura motus: motus autem dicit variationem in actu: quia est actus mobilis in eo, quod mobile: licet ergo sit vna materia, per quæ res sunt variationi subiectæ: sunt tamen multæ variationes in actu in rebus materialibus. si ergo secundum tales variationes vellent loqui de vnitatem, vel de pluralitate temporis: essent plura tempora numero, secundum quod sunt plures huiusmodi variationes.

Opinio 2.

C Sola ergo tertia opinio veritatem habet, q̄ est vnum tempus omnium temporalium: quia vnus est motus primus, in quo fundatur tempus tanquam in subiecto: qui est mensura omnium aliorum motuum. Vilo, quæ istarum opinionum est bona, & quæ non bona, volumus declarare quomodo aliqui ex vnitatem temporis inuestigant vnitatem æui. Dicunt autem, q̄ sicut tempus est in primo motu tanquam in subiecto, & per se, & primo mensurat primum motum, & mediante illo mensurant omnes alios motus: ita æuum est in primo æuiterno: & per se, & primo mensurat esse illius æuiterni, & mediante illo esse, mensurat esse omnium aliorum. Et aiunt, q̄ huiusmodi æuiternum, in quo ponitur esse æuum tanquam in subiecto: non est Lucifer, dato q̄ ille fuerit supremus angelus, quia æuum, vt dicunt, est quædam participatio æternitatis. & ideo quanto aliquid magis est in participatione æternitatis, tanto magis habet esse æuum in eo: in huiusmodi autem participatione est magis angelus beatus, quam damnatus. Ideo, vt dicunt, æuum est in supremo angelo beato, non in damnato supremo.

Opinio vera.

Æui vnitatem.

D Sed hoc dictum, nec quantum ad inuestigationem, q̄ sit æuum in primo æuiterno, & mediante illo mensuret alia æuiterna, sicut ip̄s est, in primo motu, & mediante illo mēsurat alios motus: nec quantum ad euasione, vt q̄ fm̄ hunc modū dicēdi non sit æuum in Lucifero, siue in supremo angelo damnato, sed in supremo beato: debet reputari dictum verum, vel sufficiens. Nam nullo modo ex vnitatem temporis: siue huiusmodi vnitas sit mathematica, vt dicebat opinio prima: siue sit naturalis, vt dicebat secunda: siue sit huiusmodi vnitas ex vnitatem subiecti, vt dicebat opinio tertia, inuestigari potest vnitas æui. Nam si modo mathematico damus vnitatem tempori: non dabimus hoc modo vnitatem æuo. quia consideratio mathematica non se extēdit ad substantias separatas;

Mathematica est de abstractis secundum considerationem tantum. id est ferè q. 2. artic. 4.

T. c. 2. vel ext. c. 14. & 16.

ratas: non enim considerat Mathematicus nisi de his, quæ sunt in materia: & licet consideret de eis præter materiam; nõ tamen est mathematica de abstractis secundum esse: cuiusmodi sunt substantiæ separatae, quas familiari nomine vocamus angelos. sed solum est de abstractis secundum considerationem. Rursus: si unitas est unitas materialis, non poterimus hoc modo ponere unitatem æui respectu æuiter-norum, sicut temporis respectu temporalium, quia æuiter-na carent materia: sunt enim entia præter omnem materiam sensibilem, & intelligibilem, ut declarari habet. in 8. Metaph. Et Dio. in pluribus locis de angelica Hierar. loquens, vocat huiusmodi angelos immateriales mentes.

Restat ergo ostendere, quod secundum tertium modum loquendi de unitate temporis: non possit inuestigari unitas æui: prout hic de æuo loquimur, est enim tempus, vnum ratione subiecti, quod fundatur in vno aliquo tanquam in subiecto: ut in vno motu primo: ex quo dependent omnes alij motus, & per quem mensuratur. Si ergo hoc modo volumus inuestigare unitatem æui: non ponemus æuū in aliquo æuiter-no: sicut nõ ponimus tempus in aliquo tēporali. Dicemus enim, quod sicut tempus mēsuratur esse temporale, & variabile, sic æuum mensuratur esse participatum. Si autem volumus quærere unitatem temporis: transcendemus omnia temporalia, & omnes hos motus inferiores, & ascendemus ad motum perpetuum, & ad corpus sempiternum, sicut est motus cæli: & ibi ponemus tempus. quamdiu enim sumus in re temporali, non habemus ubi ponamus tempus tanquam in subiecto. nam licet vnum tēporale sit durabilius, quàm aliud: in nullo tamen temporali ponitur esse tempus, quia ipsum tempus non est temporale, sed est mensura temporalium. Si enim tempus esset temporale: tēpus fieret in tempore: & esset tempus ante, quàm esset tēpus: quia enim ratione tempus esset in vno temporali, esset in quolibet temporali: non obstante, ut diximus, quod vnum temporale est durabilius alio. Sic, si secundum hunc modum volumus inuestigare unitatem cui: transcendemus omnia æuiter-na, & omnia habentia esse participatum, nec erit æuum in aliquo æuiter-no, nec in aliquo habente esse participatum: imo, qua ratione poneretur æuū in vno æuiter-no, poneretur in quolibet æuiter-no: non obstante, quod vnum æuiter-num hēat esse simplicius, quàm aliud. Sic autem æuū est in ipso Deo, qui est supra omnia æuiter-na, sicut est tempus in cælo, quod est super omnia tēporalia, sic enim esse vnum æuum omnium æuiter-norum, quia omnia æuiter-na reducuntur in Deum, tanquam in eum, qui est mensura omnium, omnino rationi consonat: sed sic de æuo non loquimur. Ipse enim Deus est æuum æuorum: & est æuum omnis æui: & est, in quē reducuntur omnia æuiter-na tanquam in mēsuram omnium. Sed loquendo de æuo secundum, quod est, quid creatū: qua ratione est in vno æuiter-no; est & in quolibet. Non ergo est vnum æuum omnium æuiter-

norum: ut hic de æuo loquimur: sed sunt tot æua, quot æuiter-na. Et ut per ea, quæ videmus in tempore inuestigemus quæ sunt dicenda de æuo: dicemus, quod tempus illud vnum, quod est mensura omnium temporalium: ut diximus, est supra omnem rem temporalem, quia est in corpore cælesti, quod est supra omnia temporalia: in ipsis tamen temporalibus non est tempus, sed quando. quod ideo est: quia propter variabilitatem, quam habent ista temporalia: numerus prioris, & posterioris repertus in motibus eorum, non habet rationem mensuræ: & per consequens non habet rationem temporis, sed dicitur esse quādo. quod idem sonat, quod esse aliquando. Et inde est, ut patet ex sex principiis, quod quando est in omni re temporali: & in omni eo, quod incipit esse. quicquid enim incipit esse, non est semper: sed est aliquando: & per consequens est quādo. illud igitur quando est quod relinquitur ex adiacentia temporis. In istis ergo inferioribus nõ est tempus, sed quando. Sed si posset dici tempus: & posset habere rationem mēsuræ, & quæreretur a nobis, vtrum esset vnum tempus omnium temporalium, diceremus, quod nõ: sed tot sunt tempora, quot sunt temporalia: nam si loquimur de tempore, quod est mensura extrinseca omnium temporalium, & quod non ponitur esse in aliqua re temporali, sic est vnum tempus omnium temporalium. Sed si loquimur de tempore, quod est in ipsis temporalibus, sic est tempus in quolibet temporali: nec esset dicendum, quod huiusmodi tempus esset in supremo temporali, & non in alijs: quia ex quo temporale est: non magis est in eo tempus, quàm in alio temporali. sic ergo tēpus erit in quolibet temporali. Sed licet id, quod est in ipsis temporalibus nõ habeat rationem mensuræ, nec posset dici tempus: id tamen, quod est in æuiter-nis, propter eorum simplicitatem, & unitatem: habet rationem mensuræ, & potest dici æuum.

Tum ergo quæritur, vtrum sit vnum æuū omnium æuiter-norum: aut loquimur de æuo, quod est mensura extrinseca, & quod est supra omnia æuiter-na, quod est in solo Deo. quia solus Deus est super omnia habentia esse participatum: & solus ipse non participat esse: sed est ipsum esse: & sic est vnum æuum omnium æuiter-norum. quia est vnus Deus, in quem tanquam in mēsuram, & causam, reducuntur omnia æuiter-na. Sed si loquimur de æuo, quod est in ipsis æuiter-nis: non possumus dicere, quod huiusmodi æuum sit in primo æuiter-no, & non in alijs: quia ex quo æuiter-num est, & habet esse participatum, non magis est in eo æuū, quàm in alijs. Sic enim dicebamus & de tempore. quod si quādo, quod est in re temporali haberet rationem temporis, sicut id, quod est in æuiter-nis, habet rationem æui, tempus sic acceptum esset in quolibet tēporali. A æuum ergo potest dicere, vel æuiter-nitatem simpliciter, vel participatam: & vtraque aliquo modo est mensura angelorum. nam sicut ens per essentiam, & ens simpliciter, cuiusmodi est Deus: est mensura omnium entium per participationem: quia omnia

Tēpus est in his inferioribus nõ sit, sed quando.

Cap. 4.

Quando quod sit.

Questionis punctus.

Æuum duplex.

entia

entia mensurantur primo ente: sic cōsequens est, q̄ omnium eternitatum participatarum sit mensura eternitas simpliciter. recipiunt. n. mensurā & modū eternitatis participatē ab eternitate simpliciter, sicut recipiūt mēsurā, & modū entia participata ab ente per essentiā: qđ pōt dici ens simpliciter. Aeterna itaq; mēsurant eternitate participata tāquā mensura intrinseca, & reducūtur omnia æterna in eternitatem simpliciter: tāquā in mensuram extrinsecam. Si ergo æuum dicat eternitatem simpliciter: est vna talis eternitas, vel vnum tale æuum, quod est æuum omnium quorum: vel, quod est æuum omnis æui: secundū quem modum loquitur Dio. de Deo. 5. c. de div. no. quōd ipse est æuum aliorum: qui est ante secula. Deus ergo, qui est ante secula: est æuum omnium aliorum æuorum: & est æuum omnis æui. Sed licet sic acceptum æuum sit vnum omnium: non tamen sic loquimur de æuo: vt nunc acceptū est, & vt dicit eternitatem simpliciter. Alio modo potest accipi æuum, vt dicit eternitatem participatam, & quia in hoc conueniunt omnia æuiterna, quōd habent eternitatem participatā: Sic erit æuum in quolibet æuiterno: sicut quando est in quolibet temporali: tamen quia quando non habet rationem temporis: nec rationem mensuræ: sicut habet æuum: ideo æuum nō solum prout dicit eternitatem simpliciter, sed etiam prout dicit eternitatem participatam: habet rationem mensuræ. Sed si quando posset dici tēpus: distinguemus duplex tempus: videlicet tempus simpliciter, quod esset in primo motu tāquā in subiecto, & tempus temporale quod esset in alijs motibus tāquā in subiecto: & diceremus, q̄ quodlibet tempōrale haberet suum tempus tāquā mensuram intrinsecam: & omnia temporalia reducerentur in vnum tempus simpliciter: tāquā in mensuram extrinsecam: quod non esset in aliquo temporali: sed esset in motu non temporali: aut sempiterno: propter quod nunquam reduceremus temporalia in vnum tempus quādiu staret in aliquo temporali. sic & in proposito: idem est æuum quod eternitas: nam eternitas ab esse dicitur: & æuum ab esse sumptū est. Aeuum enim ab esse sumptum est: & eternitas ab esse entis. Vnde & * Hugutio in suis derivationibus dicit, q̄ eternitas est idem, qđ æuū: & sancti pro eodem accipiunt eternitatem, & æuū: penuria tamen vocabulorum hoc fecit: vt secundum communem sermonem eternitas acciperet pro eternitate simpliciter, æuum autem pro eternitate participata. tamen sicut distinguimus, q̄ est duplex eternitas: simpliciter & participata. sic possumus distinguere duplex æuum: simpliciter, & participatum: & sicut dicebamus de tempore simpliciter, & de tempore temporali: sic dicemus de quo simpliciter, & participato. Aeuum ergo sumptum simpliciter erit supra omne æuiternum. sed æuum participatum est in ipsis æuiternis. quodlibet ergo æuiternum habet suum æuum tāquā mensuram intrinsecam: & omnia æuiterna reducuntur in vnum æuum simpliciter:

* Hugutio
gramaticus.
idem fere
infra d. 2.
art. 5. nec lo-
cus est mē-
dosus.

siue in vnam eternitatem simpliciter tāquā mensuram extrinsecam. nunquam ergo reduceremus omnia æuiterna in vnum æuum: quādiu stamus in aliquo æuiterno: sed oportet transcendere omnia æuiterna, & ire ad eternitatem simpliciter ad hoc, quōd dicamus vnum esse æuū æuiternum. Non ergo fuit bona inuestigatio: qñ ex vnitatem temporis aliqui venabantur vnitatem cui: volentes esse vnum æuum omnium æuiternum, & huiusmodi æuum esse in primo æuiterno, nam & si est vnum tempus omnium temporalium, non est huiusmodi tempus in primo temporali: sed est in corpore sempiterno: vt in cōelo, quod est super omnia temporalia.

Rursus: non solum non fuit bona eorum inuestigatio: vt sic veharetur vnitatem cui: sed etiam non fuit bona eorum euasio: vt ponerent illud vnum æuum nō in supremo angelo damnato, sed in supremo beato. Nam si supremus * angelus damnatus, vt communiter ponitur: fuit supremus angelus: simpliciter habuit, & habet nobilitate naturalia, quā aliquis aliorum angelorum. Nam vt vult Dio. 4. de di. no. Dæmonum tribus non est mala secundum naturam: data enim eis naturalia, vt ait, nequaquam ipsa mutata dicimus, sed sunt integra, & splendidissima.

Æuum ergo, quod dicitur vnum omnium æuiternum; aut ponitur in altiori æuiterno, secundum gratiam: aut in altiori æuiterno, secundum naturam. si in altiori, secundum gratiam: tunc in anima Christi esset huiusmodi æuū: supposito, q̄ fuerit suprema in gratia. Si autem in altiori secundum naturam, tunc in Lucifero esset huiusmodi æuum: supposito, q̄ ipse fuerit supremus angelorum: quia & a naturalibus sibi datis non cecidit: sed remanserunt ei integra, & splendida: vt patuit per Dio. Non ergo verum est, q̄ in vno æuiterno sit æuum: & per illud æuiternum sit mensura omnium æuiternum, immo oportet transcendere omnia æuiterna, vt sic inueniamus vnitatem in æuo. Rursus dat o, q̄ in vno æuiterno esset æuum, & per illud esset omnium aliorum mensura, supposito, q̄ Lucifer esset altior angelus quantum ad naturalia, nunquam poneremus huiusmodi æuum in supremo angelo beato, vt ista opinio allerebat, sed cum æuum mensuret non solum esse naturæ, sed etiam mensuret aliqua, quæ sunt gratiæ, oportebit ponere huiusmodi æuum in altiori secundum gratiam. Nam visio diuinæ essentię, quę innititur habitui glorię, siue gratię consummatę, quo mensuratur, non tempore. Si ergo reducerentur æuiterna in æuum quantum ad ea quæ sunt gratiæ, esset æuum in anima Christi, vbi est excellentissima gratia.

His ergo omnibus prælibatis, volumus adducere rationes, q̄ si ponitur vnum æuum, in quod reducuntur omnia æuiterna, q̄ huiusmodi æuū non est in aliquo æuiterno, sed est in ipso Deo.

Prima vita sic patet, q̄ eadem est mensura totius, & nobilioris partis. nobilior autem pars totius entis est substantia. Ideo dicitur in 1. 2. c. 2. Meta, q̄ si totum vniuersum fuerit hoc aliquid: substantia

* Lucio
habuit,
habet nob
ta natur,
quā al
altiorū a
lorum.

Contra
Dio.

* Huic l
vt adue
ri eial
Doct. d
in li. 1
circa fir
Prologi
art. 2. d
nē in se
tura aut
tate n
māsi
ex lōā
veritate
stent.
aut: a
natural
tegra,
splēd d
māsi
cōtra de
vmbra
gū. H
quantū
in. egri
cogniti
rational
mauifi
cimus:
quantū
cognit
natura
dencei
poterā
ait At
libro:
5. art.
vero
Aegid.
18. mu
dem in
litata
catū a
num g
& sic
manse
integro
et am
ad gra
non d
uunt.

substantia est pars prima. Et ibidem dicitur, & quæ sita sunt principia substantiæ principaliter. Est ergo substantia prima, & nobilior pars totius entis. sic etiam in tota substantia nobilior pars, est substantia intellectualis, & separata, sicut ergo non est alia mensura totius entis, & substantiæ: sic non est alia mensura totius substantiæ, & substantiæ intellectualiter, quod autem eadem mensura mensuretur totum ens, & substantia tanquam nobilior pars entis, patet, nam totum ens mensuratur ente primo: solus ergo Deus est illud, in quod reducuntur omnia entia tanquam in suam mensuram: nullum, n. ens infra Deum potest esse mensura totius entis: & sicut primū ens est mensura totius entis: sic prima substantia est mensura omnium substantiarum. Nam secundum Philosophum. Inconueniens est dicere vnum colorem esse mensuram omnium colorum: & negare vnā substantiam esse mensuram omnium substantiarum. sicut ergo primus color est mensura omnium colorum, sic prima substantia, vt in 10. Meta. traditur: est mensura omnium substantiarū, vt Cōm. ait, Intēdit Philosophus primū motorē æternum absolutum ab omni materia, qui est actus vltimus, cui non admiscetur aliquid de potentia: & quia hic est Deus: Deus est illa mensura vna, in quam reducuntur substantiæ, cum ergo substantia immaterialis sit nobilior pars substantiæ: sicut totum genus substantiæ est nobilior pars entis: sicut totum non reducitur in vnā mensurā, quæ sit infra Deum: sed reducitur in primum ens, quod est ipse Deus: & sicut totum genus substantiæ tanquam in vnā mensurā non reducitur in aliquā substantiam infra Deum: sed reducitur in primā substantiam, quæ est ipse Deus: sic & multo magis ipsæ immateriales substantiæ nō reducuntur in vnā mensurā: nec in aliquid infra Deū: sed reducuntur in primam immaterialem substantiā, quæ est ipse Deus. Deus ergo & est primum ens: & est prima substantia, & est prima immaterialis substantia, vt est primum ens: est mensura omnium entium: vt est prima substantia simplicitate, & dignitate, est mensura omnium substantiarum, vt vero est prima immaterialis substantia, est mensura omnium immaterialium substantiarū. Est ergo Deus mensura totius entis generaliter, & totius substantiæ tanquam nobilioris partis entis. est mensura specialiter, & totius substantiæ immaterialis, tanquam nobilioris partis substantiæ, est mensura adhuc magis specialiter, totum enim ens in tam nobilem mensuram, sicut est Deus, non potest reduci, nisi ex ea parte secundum, quam reperitur nobilitas in ente. & si totum ens ratione nobilitatis in eo repertæ reducitur in tam nobilem mensuram, quæ est Deus, multo magis substantia, quæ est nobilior pars entis in huiusmodi mensurā nobilem reducitur. Ideo bene dictum est, quod si totius entis est mensura Deus, multo magis totius substantiæ tanquam nobilioris partis substantiæ erit mensura Deus. Dicendum est ergo, quod Deus est primum ens, & est tale primum ens, quod est substantia, & est tale substantia: quæ est substantia

Li. 10 Met.
t. com. 7.

7. com. 3. 7.

Deus est
mensura to-
tius entis.

A immaterialis, & secundum hoc est mensura omnium entium, & omnium substantiarū, & omnium substantiarū immaterialium. Sic et dicimus, quod Deus est prima duratio: & est talis prima duratio, quæ est incorruptibiliter: & est talis duratio incorruptibilis, quæ est immaterialis: secundum quod est prima duratio, sic est mensura omnium durationum: prout prima duratio incorruptibiliter, sic est mensura omnium durationum incorruptibilium: sed prout est taliter duratio incorruptibiliter, quod est immaterialis: sic est mensura omnium durationum immaterialium.

Primo modo est mensura durationis omnium entium.

Secundo modo est, mensura durationis omnium entium incorruptibilium tam corporaliū, quam spiritalium.

B Tertio autem modo spiritaliter est mensura omnium entium spiritalium. Tribus modis ergo quærimus mensuram in entibus: quia vel quærimus mensuram toti: vel parti nobiliori: vel parti ignobiliori. toti autem, & parti nobiliori quærimus mensuram nobilem: aliter tamē, & aliter. quia mensura nobilis, quæ respondet toti, generaliter respondet parti nobiliori specialiter: sed parti ignobiliori secundum se acceptæ, quærimus mensuram non ita nobilem: vt toti enti, & substantiæ: tanquam nobiliori parti entis quærimus mensuram nobilem Deum. f. sed parti ignobili entis, vt puta accidentibus: vt coloribus, vel ponderibus, vel neumatibus, vel sonis: quærimus mensuram non illam nobilem: sed mensuram multo infra mensuram illam: vt coloribus album: ponderibus vnciā: neumatibus, siue sonis dyasonū, siue semitonium, sic & in durationibus: vt omnibus durationibus, vel durationibus incorruptibilibus tanquam durationibus nobilioribus, quærimus mensuram durationem nobilem: vt durationem primam siue Deum, sed durationibus corruptibilibus tanquam durationibus ignobilibus: quærimus mensuram durationem non primam, sed durationem ignobilem, & variabilem: vt tempus: durationes ergo nobiles, & durationes æternorum: si reducuntur in aliquam vnā mensurā: illa mensura erit duratio prima: videlicet ipse Deus. vel aliter non ponimus in eis durationē modo nobili, sed ignobili: est ergo vnum æuum omnium æternorum, & tot sunt quæ, quot sunt æterna. æuum enim, quod est æternitas participata, de quo loquimur hic, multiplicatur secundum multiplicationem omnium æternorum: & tot sunt talia æua, quot sunt æterna.

C Secunda via ad hoc idem sumitur ex eo, quod omnia mensurantur vno minimo sui generis, & oportet genus hoc accipi large. nam totum ens hoc modo est vnum genus, vt totum ens mensuratur vno simplicissimo ente Deo: sicut etiam omnes substantiæ sunt vnum genus, & omnia mensurantur vna minima, i. simplicissima substantia. f. Deo. Non ergo sistimus cum reducimus omnia in vnum, donec inueniamus minimū, & simplicissimum tale, vt si posset esse color perfectior, &

Mensura mi-
nima & sim-
plicissima.

& simplicior albo, non esset album mensura omnium colorum. Inde est qd totum ens non habet mensuram nisi Deum, quia non reperitur minimum, & simplicissimum ens nisi Deus. Inde est & etiam, quod omnes substantiæ non habent pro mensura aliquam substantiam nisi Deū: quia nō reperit aliqua simplicissima substantia nisi Deus. Hoc ergo etiam modo æterna, & substantiæ immateriales, vel durationes talium substantiarum: non reducuntur in vnam durationem, nisi in durationē diuinam, quæ est minima simplicissima. Quia ergo nullum æternum, & nullus angelus est minimus, & simplicissimus: quia quolibet angelo posset fieri alius angelus simplicior, si durationes omnium æternorum reducimus in aliquā vnam durationem, vel in aliquod vnum æuum; illud æuum non erit in aliquo æterno, nec erit æternitas participata, sed erit æternitas simpliciter, & erit in ipso Deo. **Æuū vñ.** **Æua plura.** **Æuum,** quod est in ipso Deo, est vnum omnium æternorum: & est illud, in quod reducuntur omnia æterna. Sed æuum, quod est in ipsis æternis non est vnum tantum, sed tot sunt alia æua, quot sunt æterna, quod declarare volebamus.

RESP. AD ARG. Ad primum dicendum, quod non oportet similitudinē esse per omnem modum inter temporalia respectu temporis, & æterna respū eū. Similitudo est enim quantum ad hoc, quod æuum est mensura æternorum, sicut tempus temporalium, sed est dissimilitudo, quia tempus non est in temporalibus, sed æuum est in æternis: ex hac autem dissimilitudine habetur interitum: nam si tempus esset in temporalibus multiplicaretur secundum multiplicationem temporalium: ut in solutione principali est diffusius patefactum. quia, qua ratione tempus esset in aliquo temporalis, esset in quolibet temporalis: & tempus sic sumptum non esset vnum omnium temporalium: & quia hoc est in proposito quod æuum, de quo loquimur, est in ipsis æternis, quia non loquimur de quo, quod est æternitas simpliciter: sed de quo, quod est æternitas participata; tale æuum, ut supra diffusius diximus: non potest poni in vno æterno, & non in alio: sed est in quolibet æterno, non est ergo vnum tale æuum omnium æternorum.

Ad secundum dicendum, qd æuum est mensura media inter æternitatem, & tempus: attamen aliter mensurat, quam æternitas, & tempus: ratione cuius licet sit vna æternitas, & vnum tempus: non tamen est vnum æuum. Nam tempus respectu temporalium est mensura extrinseca: quia non est in aliquo temporalis: ideo non oportet, qd multiplicetur secundum multiplicationem temporalium: erit ergo vnum tempus respectu omnium temporalium, quia non est in ipsis temporalibus: & est vna æternitas simpliciter, sicut est vnus Deus. nam huiusmodi æternitas est idem, quod Deus. Sed cum sint multa æterna: & æuū sit in ipsis æternis: non poterit esse vnum æuū, sicut est vna æternitas: quia non est vnum solum æternum: nec vnus solus angelus: sicut est vn⁹

A Deus, nec poterit esse vnum æuum, sicut est vnū tempus. quālicet sint multa temporalia, sicut & multa æterna, tamen quia tempus non est in ipsis temporalibus, non multiplicabitur secundum multiplicationem temporalium: æuum autem, quod est in ipsis æternis, multiplicabitur secundum multiplicationem æternorum, & erunt multa æua, sicut & multa æterna. Est itaque æuum aliquo modo mensura media inter æternitatem, & tempus, sicut æterna sunt media inter Deum, & temporalia: propter discrepantiam tamen, quam habet huiusmodi æuum siue huiusmodi mensura media ab æternitate, & tempore, ut patet per iam dicta, plurificari poterit, & plurificatur, non obstante, qd non plurificetur neque æternitas, neque tempus.

B Ad tertium dicendum, qd simplicitas cui hoc facit, quia non habet pluralitatem, sicut habet tempus. nam in vno, & eodem æterno, non est nisi vnum æuum: nec diuiditur secundum se, nec secundum suas partes: quia non habet partem, & partem: cum in eodem motu primo sint multa tempora: & si non secundum se: sunt tamē multa secundum suas partes: ex eo, quod tempus diuiditur in diuersa tempora: sicut totum in diuersas suas partes: veruntamen non dicitur esse nisi vnum tempus: quia omnes illę partes temporis componunt vnum tempus: vel non est nisi vnum tempus, quia non sunt plures partes temporis simul: quia quando est vna dies, non est alia, & quando est vna hora diei, non est alia. nunquam enim sunt plures partes temporis simul, nisi vna pars contineat aliam, quia simul est annus, & dies: & simul dies, & hora. Est itaque vnum tempus, sed in hoc vno tempore est aliqua pluralitas: sed in vno, & eodem æuo ratione suæ simplicitatis, huiusmodi pluralitas esse non potest: habet tamen æuum aliquam pluralitatem, quam non habet tempus, non ratione suæ simplicitatis, sed ratione diuersitatis subiectorum. nā tempus, ut in subiecto, est in primo motu: & quia non est nisi vnus primus motus: non est nisi vnum tempus. sed æuū, ut in subiecto, est in ipsis æternis, & quia sunt multa æterna, sunt multa æua: propter quod patet quomodo ratione simplicitatis habet aliquā pluralitatem tempus, quam non habet æuum, & quomodo ratione diuersitatis subiectorum sunt simpliciter plura æua: loquendo de æuis, quæ sunt in æternis, licet sint simpliciter plura tempora.

D Ad quartum dicendum, quod omnia mensurantur minimo sui generis, sed oportet ibi accipere genus large. quia hoc modo Deus, ut est primum ens, est mensura omnium entium: totū ergo ens, mensuratur minimo sui generis. i. mensuratur minimo, & simplicissimo ente, quia mensuratur Deo; & tamen accipiendo genus propriē Deus non est in eodem genere cum alijs entibus. Sic omnes substantiæ immateriales mensurantur minimo sui generis: quia mensurantur Deo, qui est minima. i. simplicissima, & immaterialis substantia. Sed sic reducendo omnia æterna in vnā

men-

Æuū vñ.**Æua plura.****Æuum,** & **tēpus** quo **conueniāt,** & **difficiāt.****Æternitas** **vna.** **Æua plura.****Tempori** **plures** **partes.****Æuum** & **habet** **partes****Mensura** **in** **omni** **genere** **et** **minima.**

Aetna vni.

Aetna plura.

mensuram : reducimus ea in ipsum Deum, qui est super omnia aeterna, secundum quem modum est vnum aeternum omnium aeternorum. nam aeternitas Dei est aeternum omnium aeternorum : & est aeternum, in quod reducuntur omnia aeterna, ut est per habita manifestum : sed sic non loquimur de unitate aeterni : vtrum omnia aeterna reducantur in vnum aeternum, quod est supra omnia aeterna : sed vtrum reducantur in vnum aeternum, quod est in ipsis aeternis, secundum quem modum loquendo de aeterno, tot sunt aeterna, quot aeterna.

ARTIC. III.

An in Aeterno sit successio. Conclusio est negativa.

Aegid. de Mensura Ang. q. 7. D. Tho. 1. par. q. 10. art. 5. D. Bonaventura. d. 2. art. 1. q. 3. Ricard. d. 2. q. 3. Henr. Gand. quod. 5. q. 12. Seco. d. 2. q. 1. Bacc. di. 2. q. 2. artic. 2. 4. 5. Dur. d. 2. q. 3. Voril. dist. 2. q. 1.

ERTIO queritur, vtrum in aeterno sit successio. Et videtur, quod sic, quia si in aeterno non esset successio : eadem ratio esset ibi de praeterito, & futuro : sed non potest Deus facere, quod angelus non fuerit in praeterito, ergo non posset facere, quod non esset in futuro : sed hoc est falsum : ergo & illud, unde sequitur, videlicet, quod in aeterno non sit successio.

Praeterea secundum Anselmum. Profologio. ca. 10. loquentem de angelis, habetur, quod angeli nondum habent de sua aeternitate, quod futurum est : sicut non habent, quod praeteritum est : sed hoc non potest esse sine successione, quod transeat ibi aliquid praeteritum, vel quod expectetur aliud in futurum : ergo, &c.

Praeterea Deus potest annihilare angelum : aut ergo potest annihilare ipsum in instanti, in quo est : aut in alio non in instanti, in quo angelus est. quia tunc simul angelus esset, & non esset, ergo in alio : sed ubi est dare aliud, & aliud instans : ibi est dare prius, & posterius, & per consequens successionem : ergo in duratione angelorum est dare plura instantia : & per consequens successionem.

Praeterea : sicut res se habet ad esse : ita se habet ad agere, & e converso : ubi ergo in actionibus est prius, & posterius : oportet, quod & in ipso esse sit aliqua prioritas, & posterioritas : sed in actionibus angelorum est prius, & posterius, & successio : est ergo & in esse : sed aeternum mensurat esse angelorum : erit ergo aeternum mensura successiva.

IN CONTRARIUM est, quia quod non habet partem, & partem, est totum simul : sed esse angelorum cum sit simplex non habet partem, & partem : ergo est totum simul, & per consequens aeternum, quod est eius mensura, totum simul erit.

Praeterea in hoc differt esse a motu : quia motus non est totus simul : tunc enim completus est motus, quia nihil est de motu, sed e contrario est

A de esse. quia tunc dicitur res esse, quando habet totum id, quod pertinet ad eius esse. Si ergo in esse esset successio, & non esset totum simul, tunc ipsum esse esset motus, cum ergo tempus mensureret motum, aeternum mensureret esse : cum in motu sit successio : non in esse : erit tempus mensura successiva, & non aeternum.

RESOLUTIO.

In Aeterno non est successio proprie, sed est totum simul : large vero conceditur quantum ad desinere. i. quatenus est ibi successio in potentia.

RESPONDEO dicendum, quod in hac materia Doctores, vel Sancti videntur sibi contradicere. nam Anselmum in Profologio. capitulo allegato : vult angelos de sua aeternitate non habere quod futurum est : nec habere quod praeteritum est. Augustinus & quantum ad beatitudinem, quae innititur gratiae : & quantum ad esse naturae, vult quod angeli nihil expectent in futurum, nec ab eis aliquid transcat in praeteritum. Unde 12. Confess. loquens Deo ait : Te sibi. i. angelo semper praesente, ad quem totum affectu se tenet : non habens futurum, quod expectet : nec in praeteritum transiens quae meminerit : nulla vice variatur, nec in tempora vlla distenditur. Ex quo patet, quod loquens de angelis beatus : vult, quod tenendo Deum toto affectu, nec expectant aliquid in futurum : nec transiunt aliquid in praeteritum. Idem etiam Augustinus loquens quantum ad esse naturae 12. de Ci. Dei. videtur velle, quod non in angelorum esse : sed in eorum motibus siue actionibus sit successio. Ideo ait : Si immortalitas angelorum non transcat in tempore, nec praeterita est, quasi iam non sit : nec futura quasi nondum sit : tamen eorum motus, quibus tempora peraguntur, ex futuro in praeteritum transeunt.

Adductis circa hanc materiam auctoritatibus, quae sibi videntur aliquo modo contradicere : in hac quaestione hoc ordine procedemus : quia primo declarabimus quomodo in mensura aliqua, & maxime in aeterno sit dare prius, & posterius. Secundo ostendemus, vtrum ibi sit, vel possit esse successio. Tertio contrarietates auctoritatum ad concordiam reducemus.

Propter primum sciendum, quod prius, & posterius in mensura respectu alterius mensurae, potest aeterni mensurae convenire, in ipsa enim aeternitate respectu aliarum mensurarum est prius, & posterius natura, vel etiam duratione. Si enim angeli fuissent ab aeterno : aeternitas fuisset ante aeternum, & Deus praecessisset angelos : non duratione, sed natura. quantumcunque enim effectus sit coaeuus causae : semper tamen illa causa est prior effecto : ut si splendor sit coaeuus Soli : eo tamen ipso quod splendor causatur a sole : Sol est natura splendore prior. Sic & si angeli, vel aliqua creatura fuisset ab aeterno : eo tamen ipso, quod creatura non potest nisi per creationem in esse procedere : & nisi producta sit & causata a Deo, esse non potest : Deus natura est prius, quam creatura illa.

Aegid. super ij. Sent. N Verum

To. 1. c. 3. & 11.

To. 5. c. 15. 16.

Aeternum quod habet prius, & posterius

Causa omnis effectui prior.

Aeternitas
natura &
duratione
pcedit oēm
creaturam.

Deus regna-
bit in æter-
num, & vl-
tra, Exo. 15.

Verum quia nulla creatura fuit ab æternitate sed Deus præcedit æternitate quamlibet creaturam: consequens est, qd æternitas sit prior quo, & mensura qualibet: & quodd Deus fuerit prior, quam aliqua creatura: non solum natura, sed etiam duratione. Erat etiam duratio Dei, & æternitas eius quando non erat duratio alicuius creaturæ: quia non erat aliqua creatura. Itaque bene dictum est, quodd æternitas etiam duratione præcedit quamlibet creaturam. Sic etiam æternitas & si non duratione: natura tñ dicitur esse post omnem creaturam. dicitur enim, quodd Deus regnabit in æternum, & ultra. loquendo enim de æuo, & de æternitate participata: Deus regnabit ultra huiusmodi æternitatis: & ultra æuum: siue ultra angelos. quod ultra accipiendum est secundum naturam, & si non secundum durationem. nam sicut, si semper fuissent angeli: adhuc Deus fuisset & regnasset ante angelos natura: sic & si semper erunt angeli: adhuc Deus erit & regnabit ultra angelos natura: quam tuncunque. n. effectus sit coævus causæ: semper causa dicitur esse ante effectum naturæ: & a simili quantuncunque effectus duret tantum, quantum durat causa: natura semper causa est post effectum, & ultra effectum dicitur esse, vel durare natura. In ipsa ergo æternitate respectu aliarum durationum: est prius, & posterius. Hoc ergo modo in æuo respectu aliarum durationum, ut in quo respectu temporis, vel in vno æuo respectu alterius æui: potest esse prius & posterius. potuit. n. tempus incipere ante æuum, ut potuit fieri creatura corruptibilis ante incorruptibilem, & econverso: potuit fieri simul utraq; creatura: ut simul fuissent facta tempus, & æuum: sicut communiter a Sanctis ponitur. ponitur enim qd æuum, & tempus sint coæua: sic etiam ponendo sicut posuimus: qd in quolibet æuiterno sit vnum æuum, sic erit vnum æuum ante aliud æuum: sic sit vnum æuiternum ante aliud. nam si quotidie creatur noua anima: & animæ computantur inter æuiterna: est angelus creatus ante hanc animam, vel illam, vel ante omnem animam: & est vna anima creata ante aliam animam. Sic ergo prius, & posterius ponere in æuo: non in eodem, sed respectu alterius: ut in quo respectu temporis: vel in vno æuo respectu alterius æui: nullum est inconueniens. Viso quomodo i æuo sit dare prius: & posterius: volumus declarare, quomodo ibi sit dare successione: videtur enim successio dicere prius, & posterius in eodem, vel respectu eiusdem, nam non dicitur mensura habere successionem: nisi in eodem, vel respectu eiusdem sit ponere ibi successionem. Possumus autem distinguere de successione tripliciter: ut dicatur, in mensura esse successionem: vel quia ens succedit non enti: vel quia non ens succedit enti, vel quia ens succedit enti. Primæ enim duæ successiones sunt vel possunt esse in qualibet creatura: & in qualibet mensura creata. nā omnis creatura incipit esse: & omnis creatura posset annihilari, & posset desinere esse: cū ergo incipit esse angelus, vel cum inciperunt esse æuiterna, incipit esse æuum, nam ante æuiterna æui

esse nō potuit, tunc ergo ipsi nō esse successit esse. hoc ergo modo in quo fuit successio: quia cū nō esset æuum, incipit esse æuum, & respectu eiusdē æui fuit successio, quia ipsi non esse æui successit esse æui. Sic etiam si annihilaretur æuum, tūc ipsi esse succederet non esse. Tertiū modo potest intelligi esse successionem in mensura, quia ens succedit enti, & sic est successio in tempore, quia vna pars temporis succedit alteri, & hoc modo proprie est successio, quando ens succedit enti, sicut quando duæ formæ contrariæ succedunt sibi inuicem in materia, quia quando est ibi vna, non est ibi alia. sic & duæ partes temporis, ut duæ horæ succedunt sibi inuicem. quia quando est vna hora non est alia, immo nec esse potest, qd cum est vna hora sit alia. hoc est ergo sibi inuicem succedere: quando quæ simul esse non possunt, succedunt esse accipiūt. magis ergo est successio in duabus partibus temporis: quam sit in formis contrariis in materia, quia nullo modo est intelligibile, qd simul sint duæ horæ tpis, ut qd simul in eadē parte hemisphærij, vel in eadē plaga terræ sit hora terra, & sexta: licet forte diceret aliquis, qd miraculo fieri posset, qd duæ formæ contrariæ simul in materia existeret. Vera ergo successio nō est in eo, qd nō ens succedat enti, vel econuerso, quia cum dē aliquid succedere alicui, non proprie hoc esse poterit, nisi quodlibet eorum sit aliquid positiuē. ipsum enim nihil non proprie succedit alicui, quia nec est aliquid ibi positiuē, nisi dicatur, qd nec successio sit secundum modum nostrum intelligendi, sic vero ipsi nihilo aliquid proprie succedit. successio enim quendam ordinem & quendam relationem importat. sicut ergo entis ad nihil: vel econuerso, non potest esse ordo, vel relatio realis, sed secundum modum intelligendi, ita qd intellectus est ille, qui accipit talia secundum modum successionis: ut si aliquid incipit esse, vel desinit esse, accipit successionem entis ad non ens, vel econuerso: realis tamen relatio, vel realis successio esse nō pōt, nisi vbi res rei in esse succedit.

Cum ergo queritur, utrum in quo sit successio: dici debet, qd in quo potest esse successio primo modo, prout esse succedit non esse. quia potest æuum incipere esse, cum ante non fuerit: vel potest ibi esse successio secundum modum, prout non esse succedit ipsi esse, quia potest æuum annihilari, & potest desinere esse, cum prius fuerit, sed tertio modo, secundum quem modum proprie accipitur successio, ut qd ens succedat enti, vel qd vna pars æui succedat alteri: sicut vna pars temporis alteri succedit, sic est impossibile in æuo esse successionem. nam nunquam est hoc modo successio in mensura nisi quia est successio in re mensurata, vel in fundamento mensuræ. ut si tempus p se, & primo mensurat motū: vel si fundamentum temporis est motus, ideo est successio in tempore, quia est successio in motu. ideo vna pars tpis succedit alteri, qd vna pars motus succedit alteri. Cū ergo æui mensuret esse angelicū, & fundetur in esse angelico, si in æuo esset successio: qd vna pars succederet alteri: oporteret, quodd & in ipso

Succes-
sionem
proprie

Succ-
vera.

Succ-
quo
sit in a

Ipsa esse angelico esset successio, & quoddam una pars succederet alteri. Et quia hoc esse non potest, cum illud esse sit simplex non habens partem, & partem, talis successio in aëro esse non poterit. Si ergo distinguimus de successione: patet quomodo in aëro est successio, & quomodo non.

Successio
duplex.

Possumus autem & aliter de successione distinguere: quod successio potest accipi, vel secundum totum, vel secundum partem, vel secundum actum, vel secundum potentiam. Dicitur enim successio secundum partem, quando pars esse incipit, vel quando esse desinit: ut in tempore est successio secundum partes, quia quaelibet pars temporis esse incipit, & quaelibet pars esse desinit, per similem ergo accipiemus successionem secundum totum: quando totum esse incipit, vel quando totum esse desinit. Sed oportet tunc largè loqui de successione, quia non dicitur in tempore esse successio, quia hæc pars temporis esse incipit, nisi quia alia esse desinit: nec dicitur ibi esse successio, nisi quia alia esse incipit, quæ simul cum ipsa esse non potest, igitur si cum totum esse incipit, vel totum esse desinit, si proprie esset ibi successio: oporteret, quod cum unum totum esse inciperet, aliud totum esse desineret, & e converso, quod simul cum ipso esse non posset. Et quia hoc non datur in aëro: immo aërum incipit esse absque eo, quod aliud aërum desineret esse, & postea desinere aërum esse: absque eo, quod aliud aërum inciperet esse, ideo non est proprie secundum totum successio, nisi forte sicut esse succedit, non esse, vel e converso, ut cum aërum totum incipit esse, desinere non esse, & si desineret esse: inciperet non esse. Sic ergo, largè loquendo de successione aëri secundum, quod totum aliquod esse incipit, vel totum esse desinit: in aëro est successio. Sed loquendo de successione secundum partem, secundum quem modum proprie accipitur successio, ut prout in mensura aliqua una pars esse incipit, & alia esse desinit: sic in aëro non est successio, quia non habet partem, & partem.

Successio
duplex.

Alio modo potest accipi successio secundum potentiam, vel secundum actum: nam quantum ad incipere esse actum, fuit in aëro talis successio: non quantum ad partes, sed quantum ad totum, quia totum aërum alicuius æterni: sicut & totum esse eius simul incipit esse: sed quantum ad desinere esse est ibi talis successio secundum potentiam, non secundum actum, quia posset Deus quodlibet æternum annihilare: & sic totum posset desinere esse: non tamen desinit: quia nihil annihilabitur in natura: licet Deus posset hoc facere, si vellet.

Ex hoc autem patere possunt opiniones, circa hanc materiam, nam quidam doctorum voluerunt, quod in aëro nulla sit successio: cui sententiæ adheremus, & quam magis approbamus. Alij autem dixerunt, quod in aëro est successio cum innovatione. Alij autem, quod ibi est successio sine innovatione. Quæ opiniones sic verificari possunt: quia vel loquuntur de successione proprie, secundum

partes: ut prout pars succedit parti vel parti ens succedit enti: & sic in aëro non est successio, quia non habet partem, & partem. Vel possumus loqui de successione largè, secundum quod ens succedit non enti, & secundum quod totum incipit esse, & sic in aëro est successio cum innovatione: poterat enim dici de aëro cum incipit esse, quod erat quid novum. Tercio modo possumus loqui de successione magis largè: prout in aëro est successio quantum ad desinere esse, secundum quem modum est ibi successio in potentia: quia potest totum desinere esse: & sic in aëro est successio sine innovatione, imaginabimur enim, quod ponendo aërum nunquam desinere esse, sicut nunquam desinit esse ibi successio: & est prius, & posterius, sicut fuisset ibi successio: vel fuisset ibi prius, & posterius si nunquam inciperet esse. Si enim creatura fuisset ab æterno: adhuc natura prius fuisset non ens, quam ens esset ergo ibi successio, quia habuisset creatura esse post non esse sine innovatione: quia nunquam fuisset creatura nova, cum ponatur fuisse æterna. Sic & in proposito: quantumcunque creatura nunquam desinat esse, tamen quia de se non habet esse: semper dicitur desinere esse: propter quod est ibi successio prout prius intelligimus creaturam de se non habuisse esse, & postea a suo Creatore accepisse esse, & post hoc intelligimus eam posse desinere esse: & de se non habere esse: cum ergo creatura producta fuerit: natura, vel naturali intelligentia eius non esse præcessit esse: postquam autem intelligitur esse producta, & postquam intelligitur ab alio habere esse: semper intelligitur de se non esse, & posse desinere esse. Ergo est multiplex successio: vel est multiplex prius, & posterius, videlicet natura, siue naturali intelligentia, secundum quem modum si creatura fuisset ab æterno, fuisset prius non ens, quam ens. Et si durabit in æternum: postquam intelligitur esse ab alio ens: intelligitur esse de se non ens, tale autem prius & posterius, & talis successio, potest dici sine innovatione, fuisset enim talis successio, & tale prius, & posterius in creatura, si fuisset ab æterno, & si in æternum duraret, propter tamen tale successionem creatura non posset esse nova, quia quod æternum est, novum non est. Alio modo accipitur prius, & posterius, non solum natura, siue naturali intelligentia: sed secundum rem, & secundum durationem, & hoc est, vel secundum partem: ut quia pars incipit, & pars desinit, & sic est vera successio, & hoc modo mensura non est tota simul, quia nec tota simul desinit, nec tota simul incipit, nec tota simul esse habet, & sic est tempus mensura successiva. Alio modo, ut diximus, potest esse successio secundum totalitatem, ut quia mensura aliqua tota simul incipit, vel tota simul desinit. Et hoc dupliciter, vel secundum actum, vel secundum potentiam, & hoc modo in aëro est successio quantum ad incipere esse: quia totum aërum siue totum esse cuiuslibet angelus simul incipit esse, & talis successio est cum innovatione, quia ex hoc potest dici, quod esse

Successio &
condum naturam.

Successio
vera.

Successio
ex toto.

angelicum sit nouum: ex quo secundum durationem incepit esse. Sic etiam in æuo est successio quantum ad definere esse: non secundum actum, quod aliquando actu desinat esse, sed secundum potentiam: quia potest definere esse.

Epilogus secundum triplicem successiois modum.

In æuo ergo est triplex successio, vel triplex prioritas, & posterioritas: primo natura: secundo duratione, & actu: tertio duratione, & potentia. Primus modus successionis; secundum quod natura prius intelligitur aliquid non esse, quam esse, per se loquendo est sine innoatione: quia esset talis prioritas, & posterioritas in æuo, si nunquam fuisset nouum, sed ab æterno fuisset. Secundus successionis modus secundum actualem durationem: prout post non esse incipit esse; est cum actuali innoatione: quia quod sic actu incipit esse, actu nouum dicitur esse. Tertius autem successionis modus secundum potentialitatem, prout aliquid potest incipere vel definere esse, non dicit innoationem actualem, sed potentialem. Sed licet in æuo possimus assignare omnes hos modos successionis, notamen proprie dictum est, quod in æuo sit successio: sed magis proprie dicitur, quod ipsum æuum succedit: vel quod aliquid succedit æuo; quam quod in æuo sit successio: ut si æuum incipit esse, & habuit esse post non esse: siue sit natura, siue duratione non erit ex hoc in æuo successio: sed magis ipsum æuum succedit alij: quia succedit suo non esse, quia post non esse æui incipit esse æuum. Sic & si æuum definere esse, non esset in æuo proprie successio, sed ipsi æuo succederet aliud: succederet enim ei non esse. Successio autem in æuo secundum partem non datur, ut quod cum una pars incipit, alia desinat, sicut in tempore, ubi, quando una hora, & una pars temporis desinit: alia hora, & alia pars temporis incipit, secundum quem modum in æuo nullatenus est successio: quia non est ibi aliquid & aliquid, nec pars, & pars; cum sit quidam simplex. Hoc est. n. esse successuum, non esse totum simul. quod ergo incipit vel desinit, dum tamen totum simul incipiat vel totum simul desinat, proprie loquendo, non meretur dici mensura successiua. Ex hoc ergo verificare possumus omnes opiniones de æuo, videlicet, quod in æuo non sit successio, & quod ibi sit successio cum innoatione, & sine innoatione. nam si loquamur de successione mensuræ proprie, prout in ipsa mensura est successio, quia non est tota simul, sed habet partem post partem: sic nullo modo in æuo est successio, quia pars, & pars ibi esse non potest. Sed si loquamur de successione large, non prout in ipsa mensura est successio, ut prout aliquid mensuræ desinit, & aliquid incipit, sed prout ipsa mensura succedit alij, ut si mensura illa tota incipiat, talis mensura succedit alij: loquendo de alio large, quia succedit suo non esse. oportet enim hoc modo loqui de alietate large, quia ipsum non esse non est proprie aliud. Potest etiam successio competere mensuræ, si ipsi mensuræ succedat aliud: vel possit succedere aliud, ut si mensura desinat esse, vel possit definere esse. Hoc ergo modo in æuo est successio sine innoatione, & cum innoa-

Successio proprie non est in æuo.

A tione, nam sic accipiendo large successionem, si loquamur de successione prout importat prioritatem, & posterioritatem, non ordine durationis, sed naturæ, sic in æuo est successio sine innoatione. talis enim successio per se loquendo innoationem non importat. dicemus enim, quod creatura naturaliter habet non esse ante esse: quia natura est non ens: & per creatorem facta est ens: & si suæ naturæ relinqueretur, statim fieret non ens. Vnde Augustinus quarto super Gen. ait: quod Mundus vel icu oculi stare non poterit, si ei Deus regimen subtraherit. Sic autem habere prius, & posterius: ut habere non esse ante esse, & non esse post esse, dicit successionem secundum naturalem intelligentiam; non secundum nouitatem vel mutationem in re factam. Sed si loquamur de successione sic etiam large sumpta: non prout dicit solum ordinem naturæ: sed prout importat ordinem durationis, sic est successio cum innoatione, ordine enim durationis non potuit eum, vel quæcunque creatura habere esse post non esse: nisi fuerit noua, propter quod patet, quomodo omnes opiniones de æuo habent aliquem modum veritatis.

Successio non importat

Tomo cap. 12.

B Prima tamen opinio negans ab æuo successionem, vera est & propria: quia proprie de successione loquitur, alia autem duæ opiniones, quarum una ponit in æuo successionem sine innoatione, alia cum innoatione; & si possunt ad aliquem modum veritatis trahi: non tamen earum locutio est propria: quia secundum illum modum loquendi non proprie est mensura successiua, nec proprie est in mensura successio: ut quod aliquid de mensura desinat, & aliquid incipiat: licet tota simul mensura incipiat, vel possit incipere, aut desinat, vel possit definere.

Concilium omnium non est in æuo.

C Ostendo quomodo circa successionem æui diuersi diuersa sentiunt: & declarato, quomodo in æuo est successio, & quomodo non: volumus auctoritates sanctorum vel doctorum ad inuicem concordare. nam cum dicit Anselmus, quod angeli non habent de sua duratione, quod futurum est: sicut nec quod præteritum est, pro tanto veritatem habet: quia æterna, nec à seipsis habuerunt in præterito, quod durauerint: nec à seipsis habebunt in futuro quod durent. Sed si sibi ipsis fuissent in præterito derelicti, statim esse desissent: & si sibi ipsis relinquerentur in futuro, statim esse desinerent. Vult ergo Ansel. probare: quod Deus regnabit in æternum & ultra: & quod regnabit ultra æterna, nam cum æterna potuerint non esse in præterito: propter quod dicuntur non habuisse quod præteritum est: quia seipsis non habuerunt, quod durauerint: & cum possint non esse in futuro: propter quod dicuntur non habere, quod futurum est: quia seipsis non habebunt, quod durent in futuro: talia, quæ possunt non esse, aliquo modo dicuntur habere finem suæ durationis. Deus autem qui nullo modo potest non esse: nullo modo habet finem suæ durationis. & quia duratio, quæ nullo modo habet finem, dicitur plus durare, quam duratio quæ

Deus regnabit in æternum, & ultra, quod æto inuigatur. E.

quæ

quæ aliquo modo habet finem, ideo merito dicitur Deus plus durare, quam omnia æterna: & dicitur regnare in æternum, & ultra. Quod autem dicit August. q̄ angeli nec in futurum aliquid expectant, nec in præteritum aliquid trajiciunt, & q̄ in esse eorum non est aliquid præteritum, quasi iam non sit, nec aliquid futurum quasi nondum sit, pro tanto verum est, quia totum suum esse simul acceperunt: ut non sit ibi aliquid in futurum expectatum, nec in præteritum pertransitum. Non est ergo in ævo successio, sed est ævum totum simul: nisi loquamur de successione largè, ut est per habita manifestum.

RESP. AD ARG. Ad primum dicendum, quod in ævo in se eadem est ratio de præterito, & futuro, quia nihil est ibi præteritum: & nihil expectatur futurum: attamen per comparisonem ad mensuram aliam: vel ad imaginationem nostram aliquid est ibi præteritum, & aliquid futurum. ipsum enim ævum in se non præterit, nec futuritionem habet: assistit tamen mensuræ successiue: ut assistit temporis, quod habet præteritum, & futurum, & si non assistat temporis secundum, quod habet esse reale: quia posset esse ævum, etiam si nullum esset tempus: assistit tamen temporis secundum se, quod habet esse imaginatum. ipsum ergo ævum non habet partem, & partem: sed totum simul esse incepit. Et si Deus vellet, totum simul esse desineret. sed per comparisonem ad tempus reale, vel ad tempus imaginatum: quia in huiusmodi tempore præteritum de necessitate est præteritum. Si ponatur, quod ævum assistebat tali temporis præterito; impossibile est, quin in ævo sit præteritum, non secundum se, sed secundum assistentiam. Ideo dicimus esse impossibile, si ponatur, quod ævum fuerit in præterito, vel q̄ assistit temporis præterito, q̄ non assistit huiusmodi temporis. implicaretur enim ibi contradictio: eo, q̄ tempus præteritum de necessitate sit præteritum, temporis autem futuro, cui nondum ponitur assistisse, potest non assistere. Ipsum ergo ævum, siue assistat, siue non assistat, siue incipiat, siue desinat, totum simul desinit: totum simul assistit: totum simul desinit, per comparisonem tamen ad tempus reale, vel imaginatum. quia huiusmodi ævum potest assistere utrique tali temporis: ideo est in eo in aliquis modus, vel aliqua similitudo vel aliqua assistentia secundum futuritionem, vel præteritionem.

Ad secundum dicendum, q̄ dictum Anselmi in Prosologio, q̄ angeli de sua duratione non habent quod futurum est: sicut nec quod præteritum est, ut potest esse per habita manifestum: pro tanto veritatem habet: quia angeli a se non habuerunt quod durauerint in præterito: nec habebunt, quod durent in futuro: sed licet suam durationem non habeant a se, sed ab alio: tamen suam durationem, & suum esse totum simul acceperunt ab alio, ut ibi, propriè loquendo, successio esse non possit.

Ad tertium dicendum, quod si Deus annihilaret æternum: non annihilaret ipsum in instans.

At, in quo est: nec in instanti, in quo non est, propriè loquendo: sed in destructione instantis imaginabimur, enim, & Deus producens aliquid æternum, & aliquem angelum, producit simul substantiam angeli, & esse eius, & per consequens producit simul nunc ævi, quod mensurat substantiam angeli, & ævum quod mensurat eius esse. Et si Deus destrueret æternum, simul destrueret eius substantiam, & eius esse, & per consequens simul destrueret nunc ævi: quod fundatur in substantia æterni, & ævum quod fundatur in eius esse. productio ergo æterni est in instanti ævi: sed destructio, & annihilatio eius non est in instanti per se, & propriè loquendo: sed est in destructione instantis, vel in annihilatione eius. Dabimus ergo instans, in quo æternum producit: sed per se loquendo non dabimus instans, in quo æternum annihilatur, nisi forte instans imaginatum, vel instans æternitatis: in quo instanti est ævi productio, & ævi destructio. quicquid enim producit, & quicquid destruit, totum sit in instanti æternitatis, is quod omnia complectitur. Sed si loquamur de instanti ævi reali: nunquam potest produci æternum, nisi in instanti ævi: & nunquam destruitur nisi in destructione instantis. Si enim Deus produceret unum æternum: & nihil esset aliud, quam id æternum: si Deus postea illud, æternum destrueret, & nihil aliud produceret, daremus instans ævi, in quo æternum esset productum: sed non daremus instans ævi, in quo æternum esset destructum, nisi instans ævi imaginatum, vel instans æternitatis, quod nullo modo potest deficere: loquendo tamen per se de instanti vero, & reali: si æternum creatur hoc est in instanti ævi: sed si annihilatur, hoc est in destructione instantis, ergo in quo non est nisi unum instans: non duo instantia, nisi poneremus duo instantia æquivocè, unum reale, aliud imaginatum. Propter quod apparet, quomodo in ævo est prius, & posterius: & quomodo est ibi successio, quia non est ibi successio, vel prius & posterius secundum rem: q̄ res succedat rei: sed est ibi prius, & posterius secundum imaginationem: ut quia res succedit imaginationi, vel imaginatio rei: ut si nunc crearetur angelus, crearetur in instanti ævi, & esset dare instans, in quo fuisset angelus: & instans, in quo non fuisset: sed instans in quo fuisset, esset instans reale: instans vero, quod præcessisset, esset instans imaginatum: ergo secundum hanc hypothese res succederet imaginationi. Sed si æternum annihilaretur: esset dare instans, in quo æternum esset: & hoc esset reale: & instans, in quo non esset: & hoc esset imaginatum. & tunc imaginatio succederet rei: semper enim in non facere intelligitur facere: & omnino in negatione dictio. i. affirmatio: ut dicitur in Elenchis. Rectum enim est iudex sui, & obliqui, ita quod per rectum non solum intelligimus rectum, sed etiam obliquum: immo non possumus intelligere obliquum, nisi per rectum. Sic etiam non possumus intelligere negationem, nisi per affirmationem, nec destructionem nisi per positionem. Si ergo

Instans duplex.

Tempus duplex.

Angeli non habent præteritum rei futura.

i. de Añs
T. c. 35.

producitur æternū hoc est in instanti æui: sed si destruitur, per se loquendo, nō erit in instanti, sed in destructione instantis. Verum quia destructio instantis non potest intelligi sine instanti: in ipso instanti destructo erit instans intellectum, & imaginatum.

Res sicut se habet ad esse, ita ad agere, quo intelligitur. Hec propositio est frequens apud Doctores: & forte elicitur ex 2. Meta. T. c. 4. Res sicut se habet ad esse, ita ad cognoscere. Agere. II. est forma, per quam res est in esse.

Ad quartum dicendum, quod cum dicitur, quod res sicut se habet ad esse, ita & ad agere: oportet, quod ibi esse accipiatur non solum pro esse substantiali: sed etiam pro accidentali: sicut videmus in rebus corporalibus: quod corpore manente eodem secundum esse substantiale, & specificum: ut puta aqua, manente aqua: prout variatur secundum aliud, & aliud esse accidentale: ut puta quia nunc est calida, nunc frigida competit ei aliud, & aliud agere: ut quia nunc calefacit, nunc infrigidat: sic etiam in spiritualibus, prout intellectus angelicus perficitur & informatur per aliam, & aliam speciem: sic competit ei aliud, & aliud intelligere, prius ergo, & posterius in agere: vel successio secundum agere: non est sine priori & posteriori, & sine successione in esse: sed non oportet, quod huiusmodi successio sit secundum esse substantiale: sed sufficit, quod sit secundum esse accidentale: ut puta, quia est secundum aliam, & aliam informationem speciei: vel secundum aliud accidentale esse: successionem autem in angelis secundum esse accidentale non negamus: sed secundum esse substantiale, æuum autem, quia fundatur non in esse accidentali, sed in substantiali, non oportet, propter hoc successionem habere.

A R T I C. III.

*An Æuum sit in predicamento
Quantitatis. Conclusio est
negativa.*

Aegid. de Mens. Ang. q. 5. Henr. Gand. quol. 9. q. 7. Bacc. d. 2. q. 2. art. 1. Landul. d. 2. q. 1. Th. Arg. d. 2. q. 1. art. 1. conclus. 1.

QUARTO quaeritur de quidditate æui, quid sit æuum; & in quo predicamento habeat esse. Primum quaeritur, utrum sit Quantitas: & utrum sit in predicamento quantitatis. Et videtur, quod sic.

quia secundum Philosophum in 10. Meta. Mensura est illud, per quod certificamur de quantitate rei. Arguamus ergo sic: Illud, quod nos certificat de quantitate rei, & quod mensurat in re quantitatem eius, est quantitas, & pertinet ad predicamentum quantitatis: æuum, cum sit mensura, est huiusmodi, ergo &c.

T. c. 4. & in cap. 2. primæ summæ.

Aristo. cap. Quant.

Præterea secundum Philosophum in predicamentis: Proprium est quantitati secundum eam æquale, vel inæquale dici: sed importare ad æquationem potissime videtur competere mensuræ. quicquid ergo habet rationem mensuræ, ratione ad æqua-

tionis, qua importat, videtur esse quantitas: & pertinere ad predicamentum quantitatis: æuum habet rationem mensuræ, ergo &c.

IN CONTRARIUM est, quia omnis quantitas, vel est continua, vel discreta. æuum autem non potest esse quantitas continua. quia omne continuum est quid extensum: æuum autem, cum sit in angelis, & in rebus simplicibus, extensione caret, nec potest esse quantitas discreta. quia huiusmodi quantitas, ut patet ex 3. Physic. causatur ex diuisione continui, nihil autem potest esse in angelis, quod causetur ex diuisione continui, ergo, &c.

Dub. I. Lateralis.

*An Æuum sit in predicamento
Qualitatis. Conclusio est
negativa.*

Aegid. de Mens. Ang. q. 4. 5. & ex professione hanc materiam tractatam vide de Mens. Ang. q. 10. Th. Arg. d. 2. q. 1. art. 1. conclus. 1.

VTERIVS forte dubitaret aliquis: utrum æuum sit Qualitas, vel pertineat ad predicamentum qualitatis. Et videtur, quod sic: quia non sunt nisi tria predicamenta, dicentia ipsas res, ut diffusius pertractauimus in questionibus nostris, De mensura Angelorum, cum ibi distinximus numerum predicamentorum: & ut plane innuit Boetius in tuo lib. de Tri. Sicut autem predicamenta realia: Substantia: Qualitas: & Quantitas, & quicquid in re dicitur rem aliquam absolutam pertinere ad aliquod istorum trium predicamentorum, æuum autem cum sit in angelis, non est quantitas, ut patuit in questione precedenti, nec est ipsa substantia angeli, erit ergo qualitas quædam: & per consequens pertinebit ad predicamentum qualitatis.

Præterea, quod causatur ex substantia rei, non pertinet ad ipsam substantiam, & maxime si substantia illius rei sit multiplex. sed duratio angeli, siue æuum causatur ex substantia angeli. cum ergo substantia angeli sit multiplex, non pertinebit æuum ad substantiam angeli, nec pertinet ad quantitatem. quia non est in angelis predicamentum quantitatis, pertinebit ergo ad qualitatem, & erit qualitas.

Præterea videtur qualitas esse accidens consequens formam, sicut quantitas materiam: sed in angelis cum sint ipsæ formæ non sunt nisi accidentia sequentia formam, quicquid ergo est in angelis præter substantiam angelorum, totum videtur esse qualitas, & ad qualitatem pertinere. æuum autem est in angelis, & est aliquid præter substantiam angelorum, ergo &c.

IN CONTRARIUM est: quia, ut in prosequendo patebit, æuum materialiter est idem, quod angelorum esse. sed esse rei non est qualitas, nec pertinet ad predicamentum qualitatis, ergo, &c.

Dub.

Quæst. d. Mens. Ang. edic. aut hunc librū

Qualitas formæ sequitur, & quantitas materiam. idem præter substantiam.

Artic. IIII.

Dub. II. Lateralis.

*An Aeuum sit in pradicamento
Relationis. Conclusio est
negatiua.*

Aegid. de Menf. Ang. q. 4. 5. Th. Arg. d. 2. q. 1. concl. 3.

VLTERIVS fortè dubitaret aliquis, vtrū Aeuum sit relatio, vel ptineat ad pradicamentum Relationis. Et videtur, quòd sic, quia quæ opponuntur relatiuè pertinent ad pradicamentum relationis: sed mensura refertur, & opponitur relatiuè ad mensuratum: ergo mensura pertinet ad pradicamentum relationis: æuū habet rōnem mensuræ: ergo &c.

T. co. 20.
Relatiuorū
modi quot,
& qui.

Præterea, secundum Philosophum. 5. Met. in c. de Relatiuis: Relatiua, vel dicuntur modo numeri, vt duplū ad subduplum: & omne multiplex ad suum submultiplex. vel dicuntur modo actionis, & passionis, vt calefaciens, & calefactum, & omnino agens, & patiens: vel dicuntur modo mensuræ, & modo adæquationis, vt sensum ad sensum: eo, quòd adæquat sibi sensum, & omnino mensurans ad mensuratum, & adæquans ad adæquatum. Habere ergo rationē mensuræ dicit principalem modum, vnde sumitur ratio relationis, quod non esset nisi mensura esset quid relatiuū, & pertineret ad pradicamentum relationis: æuum habet rationem mensuræ: ergo &c.

Com. 19.

IN CONTRARIUM est, quia secundum Commen. in 12. Metaph. relatio habet minimum de esse, sed æuum dicit ipsum angelorū esse, vt infra patebit: non ergo æuum pertinet ad relationem, quæ non est ipsum rei esse, sed est ad aliud se habere.

Dub. III. Lateralis.

*An Aeuum sit accidens. Conclusio
est negatiua.*

Aegid. de Menf. Ang. q. 4. 5. Th. Arg. d. 2. q. 1.

VLTERIVS fortè dubitaret aliquis, vtrum æuum sit accidens, vel pertineat ad aliquod pradicamentum accidentis. Et videtur, quòd sic: quia quod aduenit, vel aduenire potest alicui rei post esse completum, est accidens, & pertinet ad pradicamentum accidentis: æuum est huiusmodi: ergo &c. Probatio assumpta: nam secundum eos, qui dicunt esse vnum æuum omnium æuiternorum, huiusmodi æuum est in primo angelo, & per se & primo mensurat esse illius angeli, & per illud mensurat esse omnium aliorum angelorum, si ergo annihilaretur primus angelus, inciperet æuū ef-

Auer. 1.
Phys. Com.
63 Et Arist.
1. de Gen.
c. 1.

Dub. Laterales. 119

A se in secundo angelo: adueniret ergo æuum tale illi angelo post esse completum: secundum hanc ergo positionem æuum est accidens, quia aduenit, vel aduenire potest rei post esse completum: ergo &c.

IN CONTRARIUM est, quia esse substantiæ non est accidens, quia tunc substantia esset per accidens: cum ergo angeli sint substantiæ, & æuū, vt patebit sit idem realiter, quod esse angelorum: non erit huiusmodi æuum accidens.

Dub. II II. Lateralis.

*An Aeuum sit idem, quod esse An-
gelorum. Conclusio est
affirmatiua.*

Aegid. d. Menf. Ang. q. 3. Sco. d. 2. q. 4. Franc. Mayr. d. 2. q. 4. Bacc. d. 2. p. 2. q. 1. Dorb. d. 2. q. 1.

VLTERIVS fortè dubitaret aliquis, vtrum æuum sit idem, quod esse angelorum. Et videtur, q non, quia sicut se habet tempus ad motum: sic se videtur habere æuum ad esse. quia, vt vult Dion. 10. de di. no. Existencia mensurantur æuo, sed q sunt in gnatione, i. in motū: mensurantur tēpore. quod non esset, nisi ita se haberet æuum ad esse, sicut tempus ad motu. sed tempus est passio motus, vt potest patere ex 4. Physicorum: ergo æuū erit passio ipsius esse, sed passio non est idem cū eo, cuius est passio ergo: &c.

C Præterea: mensura habet rationem causæ: cū per mensurā certificamur de mensurato, & certificatio cognitionis rei sit ex causa: æuum ergo cum sit mensura ipsius esse, habebit rationē causæ respectu esse, sed causa non est idem cum eo, cuius est causa: ergo &c.

IN CONTRARIUM est, qā sic se habet æuum ad esse, sicut tempus ad motū, cum tempus realiter sit idem, q motus, vt vult Commē. super 4. Phys. erit æuum realiter idē, quod esse.

Dub. V. Lateralis.

*An Aeuum sit Substātia. Conclusio
est affirmatiua.*

D Aegid. de Menf. Ang. q. 4. 5. Th. Arg. d. 2. q. 1. art. 1. concl. 4.

VLTERIVS fortè dubitaret aliquis, vtrum sit Substantia, vel pertineat ad pradicamentum substantiæ. Et videt q nō. qā hoc est in solo Deo, cū duratio eius sit sua substantia, ergo cū æuum non sit idem cum substantia rei: æuum angelorū non erit idem, sed erit aliud à substantia eorum, sed quod est aliud à substantia rei: non pertinet ad pradicamentum substantiæ: æuum est huiusmodi: ergo &c.

Præterea,

Præterea, æuum, ut arguebatur in quæstione præcedenti, est idem, quod angelorum esse: sed esse angelorum non est substantia: ergo æuum non est substantia, sed quod non est substantia, non videtur pertinere ad prædicamentum substantiæ: ergo &c.

Entia quot,
& quæ in li-
bro de ortu
scientiarum.

IN CONTRARIUM est: quia, ut dicitur in libro, qui intitulatur de ortu scientiarum, scias nihil esse præter Substantiam, & Accidens, & Creatorem substantiæ, & accidentis benedictum in secula. cum ergo ostensum sit, quod æuum non est accidens, oportet, quod sit substantia, & quod pertineat ad prædicamentum substantiæ.

Resolutio Articuli III.

Æuum non est quantitas, quatenus comparatur ad continuum, & materiam. Cum Mathematicus de omni quanto consideret, & de Æuo, aut de substantijs separatis nullam prorsus mentionem faciat.

RESPONDEO dicendum ad quæstionem primam, quod cum quaeritur: utrum æuum sit quantitas, vel pertineat ad prædicamentum quantitatis; dici debet, quod triplici via investigare possumus, quod æuum non est quantitas: nec pertineat ad prædicamentum quantitatis. Prima via sumitur secundum, quod quantitas comparatur ad continuum. Secunda prout comparatur ad materiam. Tertia vero prout comparatur ad artifices: qui de quantitate considerant.

Prima via sic patet, quia nunquam quantum separatur à continuo. nam cum duplex sit quantitas, continua, & discreta, ut in arguendo tangebatur; certum est, quod quantitas continua non separatur à continuo: nec etiam quantitas discreta à continuo separatur: nam vnũ, quod est principium numeri: idem est realiter, quod continuum. Et inde est, quod ex diuisione continui causatur numerus: eadem, n. quantitas dat rei, quod sit quid continuum, & quod sit vnũ, quod est principium numeri: aliter tamen, & aliter. nam prout quantitas illa perficit rem in se, ut alibi in quæstionibus nostris diffusius diximus: sic dat rei, ut sit quid vnũ, quod est principium numeri. Illa etiam eadem quantitas, ut perficit rem in comparatione ad partes: dat ei, quod sit quid continuũ. & inde est, quod in diffinitione vnus non ponuntur partes, quia res non habet, quod sit vnũ, quod est principium numeri, per comparisonem ad partes: in diffinitione tamen continui ponuntur partes, & dicitur illud esse continuũ, cuius partes copulantur ad aliquem terminum communem. Inde est etiam, quod quia nihil diuiditur nisi per comparisonem ad partes, quod vnũ, ut vnũ, non diuiditur. quia sic nõ consideratur in ordine ad partes. Idem tamen, & per idem licet non eodem modo sumptum; est vnũ, & continuum, per eandem enim rem aliter, & aliter consideratam, habet res, quod sit

Vide 1. sent.

Opinionum
diuersitas.
* Scotus cre-
didit vnũ,
quod est prin-
cipium nu-
meri esse sy-
nonimũ cũ
vno, quod
conuertitur
cũ ente, cõ-
tra quẽ di-
sputat Zim.
in Theor.
126.

A quid vnũ, ut hic de vno loquimur, quod est principium numeri, & quod sit continuum. Si ergo quantitas cõtinua secundum esse nunquam separatur à continuo, & si quantitas discreta semper habeat esse in rebus continuis: angeli, qui secundum esse sunt separati à continuo non habent in se quantitatem continuam nec discretam. Est enim in angelis multitudo, quæ componitur ex vnitatibus, secundum quod vnũ conuertitur cũ ente: sed non est in angelis numerus, qui est species quantitatis. Et si inueniatur aliquando, quod in angelis sit numerus: accipitur ibi numerus largè, non secundum, quod est species quantitatis: sed secundum, quod componitur ex vnitatibus: prout vnitas conuertitur cũ ente, quantitas enim discreta, & numerus, qui est species quantitatis; nunquam habet esse nisi in rebus continuis, & ex diuisione continui causatur talis quantitas. Nec obstat, quia videtur Philosophus distinguere quantitatem discretam in numerum, & orationem: cum ait: Est autem quantitas discreta numerus, & oratio, nam tam numerus, quàm oratio causatur ex diuisione continui: sed diuisio continui in rebus permanentibus, ut si diuidatur lignum, vel aliquid, quod diuisionem tenet, facit numerum. Diuisio verò cõtinui in rebus non tenentibus diuisionem: ut si diuidatur aer, & formetur ibi sonus, & fiant ibi ictus facientes syllabas, & facientes dictiones; quia talis diuisio continui habet speciale nomen, & vocatur sermo in voce prolatus, vel oratio in voce prolata: ideo ex diuisione continui fiunt duæ species quantitatis discretæ: quarum vna habet speciale nomen, & dicitur oratio: vel, ut habet alia littera, dicitur sonus, qui fit ex diuisione continui successiua, ut ex diuisione, & motu aeris. Alia autem species quantitatis non habet speciale nomen: sed retinuit sibi nomen commune, & dicta est numerus: semper tamen quantitas discreta, siue sic, siue sic accepta; causatur ex diuisione continui, & nunquam separatur à continuo. In angelis ergo, qui non habent esse extensum, & qui secundum esse sunt separati à continuo; non poterit esse aliquid, quod pertineat ad prædicamentum quantitatis. Æuum ergo, quod ponitur esse in ipsis angelis; nec est quantitas, nec pertinet ad prædicamentum quantitatis. quod autem quantitas sic determinatè habeat esse in sensibilibus, & non habeat esse in angelis, nec in rebus intelligibilibus: patet per Simplicium in prædicamentis, qui ait: Qualitate interempta, interimitur omnis proprietas, & omnis caracter intellectualis, & sensibilis. Quantitate autem interempta, sensibile solum, & compositum interimitur. Quantitas ergo non habet esse nisi solum in rebus sensibilibus, & in rebus compositis, & in rebus continuis.

Numerus
Angelis
gẽ.

Arist. c. 3
de quant.

B
C
D
Secunda via ad inuestigandum hoc idem, quod vnũ nõ pertineat ad prædicamentum quantitatis, & quod nihil sit in angelis, quod pertineat ad huiusmodi prædicamentum; sumitur prout quantitas comparatur ad materiam. Dicemus enim, quod quantitas sequitur materiam, & qualitas formam. Idem pau-
superius.
Dub. 1.

* Quantitas
sequitur ma-
teriam, & qua-
litas formam:
Idem pau-
superius.
Dub. 1.

Vnde

Vnde hoc videns Simplicius in *pdicamētis*, cū prius dixisset: Interempra quantitate, non interimitur nisi solum sensibile, & compositum: postea dixit: Qualitas est cognata ei substantiæ, quæ est secundū speciem, i. est cognata formæ: quantitas ergo sequitur solum res sensitiuas, & res compositas, & per consequens est cognata materiæ: qualitas autem sequitur substantiam, quæ est secundū speciem, & per consequens est cognata formæ. Vbi ergo non est materia, & quæ nō sunt composita, & sensibilia; non habent in se quantitatem: cum quantitas sit cognata materiæ, & non habeat esse nisi in rebus compositis, & sensibilibus. In angelis ergo non erit quantitas, & per consequens æuum, quod ponitur esse in ipsis angelis, ad prædicamentum quantitatis pertinere non poterit.

Angeli nō considerantur à Mathematico, ergo nō habet quantitatem.

Mathematica abstrahit secundū considerationem tantū. Vide superius. d. 2. q. 1. art. 2.

Philosophia naturalis est prima post Metaphysicam. l. c. 2.

* Tertia via ad hoc idem sumitur si comparetur quantitas ad eos, qui de quantitate considerant, Arithmeticus enim, qui considerat de quantitate discreta, & Geometra, qui de cōtinua: nūquam considerat de substantijs separatis: immo dicimus, q̄ vniuersaliter scientiæ Mathematicæ sunt solum de his, quæ habent esse in sensibilibus rebus: * Mathematicalia enim secundum esse non sunt separata à sensibilibus, sed solum secundum considerationem: ea ergo, quæ etiam secundum esse sunt separata à sensibilibus, non sunt de consideratione Mathematicorum: nec habent in se ea, de quibus considerant Mathematici, & quia, vt sæpe sæpius dictum est, angeli sunt formæ per se existētes, & sunt substantiæ separate, non habentes esse in sensibilibus, de his non considerabit Mathematicus, nisi aliquid sit in eis, quod pertineat ad considerationem Mathematicorum, & quia Mathematicus considerat de omni quanto: consequens est, q̄ quæ sunt in angelis non pertineant ad *pdicamētū* quantitatis. Aeuum ergo, quia ponitur esse in angelis: ad *pdicamētū* quantitatis pertinere non potest. Vt autem clare appareat, q̄ quæ sunt in angelis non cadunt sub consideratione Mathematici: dicamus, q̄ Philosophus in 6. Meta. ait, q̄ si non esset Metaphysica, naturalis scientia esset Philosophia prima, quod non esset, si Mathematica posset considerare de substantijs separatis. esset enim ipsa Mathematica prima Philosophia post Metaphysicam. Itaque si Mathematicus considerat de omni quanto, & nihil est in angelis, quod pertineat ad considerationem Mathematicorum, æuum, & quicquid est in angelis, ad prædicamentum quantitatis pertinere non poterit.

RESP. AD ARG. ART. IIII.

Ad primum dicendum, quod mensura certificat de quantitate rei, & mensurat in re quantitatem eius, quia nomen mensuræ, vt patet ex Meta. à quantitate translata est ad alia, & potissimè à quantitate discreta. In quantitatibus ergo mensura certificat nos de quantitate rei. In his vero, quæ non sunt quantitas, est mensura prout in eis reperitur aliquis modus quantitatiuus, cum ergo

Lib. 10. l. c. 3.

A dicitur, q̄ mensura nos certificat de quantitate rei; oportet accipere quantitatem large: nō solum pro quantitate propriè dicta, sed pro omni modo quantitatiuo. Dicemus ergo, q̄, vt in prosequendo patebit, ipsum esse angelorum habet quendam modum quantitatum: in quantum durat semper, & est quid perpetuum, & durabit in infinitum. de hoc ergo modo quantitatiuo, vt de hac perpetuitate, & infinitate ipsius esse angelici certificamur per æuum, non ergo arguitur, q̄ æuum sit quantitas secundum esse, nec q̄ pertineat ad *pdicamētū* quantitatis, sed magis fortè, q̄ sit quantitas secundum dici, & quod habeat quendam modum quantitatum.

B Ad secundum dicendum, q̄ propriū est quantitati secundum eam æquale, vel inæquale dici: non, q̄ nihil dicatur æquale, & inæquale, nisi q̄ est propriè quantitas, sed quia nihil dicitur esse tale: nisi, quod, vel est quantitas, vel habet quendam modum quantitatum. Dicimus enim de duobus hominibus, quod sunt æquales, vel inæquales in scientia, vt dicimus, quod vnus habet tantam scientiam, quantam alius, & tunc dicuntur æqualiter scientiæ, vel, q̄ vnus habeat maiorem scientiam quàm alius. & tunc dicuntur scire inæqualiter: scientia tamen, secundum quam dicuntur aliqui æquales, vel inæquales, non est quantitas, sed qualitas: habet tamen quendam modum quantitatum: prout sub scientia comprehenduntur multa, vel pauca scibilia: ratione autem huius modi quantitatiui dicuntur aliqui secundum scientias æquales, vel inæquales. Si ergo in ipso æuo inuenimus aliquem modū æqualitatis, non oportet, q̄ sit quantitas secundum esse, sed sufficit, q̄ habeat aliquem modū quantitatum, vel quod sit quantitas secundum dici.

RESOLVTIO DV B. I.

Aeuum non est qualitas, cum in nullam speciem qualitatis reduci possit directè, nec indirectè.

Q V O D vero dicebatur: vtrum æuum sit qualitas, vel pertineat ad *pdicamētū* qualitatis: Dici debet, q̄ nihil est in genere, qd non sit in aliqua eius specie, in nulla autem specie qualitatis poterimus collocare æuū. Distinguuntur enim quatuor species qualitatis, siue genera. Primum genus, siue prima species qualitatis est Habitus, & Dispositio. Secunda: Naturalis potentia, vel Impotentia. Tertia: Passio, vel Passibilis qualitas. Quarta: Forma, & circa eam constans Figura. Dicuntur autem hæc esse genera, vel species, quia genera subalterna sunt, & species subalternæ: generalissima autem, & specialissima sunt alterum horum tantum, vt generalissima sunt ita genera, quod non sunt species: specialissima sunt ita species, q̄ non sunt genera. subalterna aut sunt simul species, & genera. & quia subalterna sunt q̄ nominata sunt, ideo dicunt species, vel genera.

Qualitatum quatuor species. Sed has vide fufius in quæst. 10. de Mensura Ang. & Arist. in cap. de Qualitate.

Qualitatis genera quatuor cur genera, & species dicantur.

Possunt autem prædicta quatuor sic distinguui: quia tria prima pertinent tam ad corpora, quàm

Qualitatum distinctio.

quàm ad animas, vt habitus, & dispositio, reperitur tam in anima, quàm in corpore. Nā ad primam speciem qualitatis pertinent scientiæ, & virtutes, quæ sunt in anima: & caliditas, & frigiditas, & sanitas, & ægrotudo, quæ sunt in corpore: non quidem, vt Simplicius tradit, quòd habitus, & dispositio dicant duas res essentialiter, vel realiter differentes. Illa enim eadem res, quæ à principio facile mobilis dicta est dispositio, facta per diuturnitatem temporis, difficile mobilis; dicitur habitus. Id ergo, quod in motu generatur de scientia, cum est facile mobile, dicitur dispositio: factum difficile mobile, & radicatum in subiecto, dicitur habitus. Est ergo in anima habitus, & dispositio: sic & in corpore habet esse dispositio, & habitus. Naturalis etiam potentia, & impotentia, & passio, & passibilis qualitas: possunt esse in corpore, & in anima. Sed forma, & circa eam constans figura, non nisi in corporibus habet esse. Idem est autem forma, & figura, secundum quod pertinet ad prædicamentum qualitatis. Sed dicitur forma secundum quod terminat esse: dicitur figura secundum quod terminat, vel terminis continetur. Per comparisonem ergo ad subiectum, quod informat, & cui dat esse, dicitur forma: sed per comparisonem ad lineamenta, & ad terminos, per quos terminatur, dicitur figura. Sortitur ergo nomen formæ modo intrinseco, & nomen figuræ modo extrinseco: ad quod declarandum dicitur forma, & figura circa eam constans: non quòd aliud accipiat ibi pro forma, & aliud pro figura. Sed quia ex extrinseca consideratione habet, quòd sit figura magis, quàm forma: ideo constantia circa eam, & respectus ad lineamenta: additur figuræ, & non formæ. Patet ergo quomodo differt quarta species, vel quartum genus ab alijs rebus, & patet quomodo huiusmodi genus sit nominatum.

Prima autem species, vel primum genus differt à secundo, & tertio secundum Simplicium: sicut id, quod sit ab arte, differt ab eo, quod est per naturam. Habitus ergo, & dispositio intelligitur aliquid factum ab extrinseco, & ab arte: sed naturalis potentia, vel impotentia intelligitur aliquid secundum naturam, vt cum aliquid naturaliter est tale, vt naturaliter durum, vel molle, vel naturaliter rubicundum, vel de leui erubescens: dicitur habere naturalem potentiam, vel impotentiam, vel passionem, vel passibilem qualitatem: sed cum ex arte, vel ex industria aliquid acquirit, dicitur habere dispositionem, & habitum.

Secunda autem species differt à tertia: prout aliquid habet potentiam ad actum, vel prout habet ipsam perfectionem, & actum. Ex hoc autem apparere potest non esse inconueniens, quod idem sit in prima specie, & in secunda: nec est inconueniens, quod sit in prima specie, & in tertia: nam quod quis habet ex arte, potest habere ex natura, vt sanitas potest esse ex arte, & ex natura: & quòd aliquis fiat calidus, vel frigidus, potest fieri ex arte, & ex natura, vt caliditas sit ex arte, pertinebit ad primam speciem qualitatis: ita tamen, quòd si sit facile mobilis, erit dispositio. Si difficile: habitus.

A Si autem sit huiusmodi caliditas non ex arte, sed ex natura: tunc si est quid mansuum, erit passibilis qualitas: Si facile transiens: diceretur passio: Sic etiam posset esse, quis pugillator, vel non pugillator ex arte, & ex natura. vt si quis habes fortia membra sit aptus ad pugnandum, diceretur pugillator ex natura. Si quis vero ex exercitio, & ex arte assuescat membra sua ad opera fortitudinis, diceretur talis ex arte, sicut etiam si quis habens ex natura debilia membra, diceretur non pugillator ex natura. Si vero artificiosè dissuescat ab exercitio, vt fiant ei ex hoc inhabilia membra ad pugnandum, diceretur talis ex arte. Idem ergo potest esse pugillator, & non pugillator, vt ex natura, & vt ex arte. si est ex hoc facile mobilis: diceretur dispositio: si difficile, habitus: si autem sit ex natura pugillator, vel oppositum, diceretur naturalis potentia, vel impotentia. Sicut autem si calidus, vel frigidus, vel rubicundus sit ex arte, & sit ad hoc facile mobilis, diceretur dispositio: si difficile, diceretur habitus.

Si vero non habeat hoc ex arte, sed ex natura: si sit quid mansuum, vt quòd habeat rubicunditatem, vel frigiditatem ex natura mansuam, diceretur passibilis qualitas: si non mansuam, diceretur passio. Contingit enim ex natura, quòd aliquis est mansuè calidus, vel frigidus, vel rubicundus, vel aliquid huiusmodi: & talis dicitur habere passibilem qualitatem: contingit etiam ex natura, quòd aliquis habeat hoc non mansuè, sed secundum quendam transitum, & hoc etiam ex natura: & tunc dicitur habere passionem. contingit enim, quòd aliquis non est ex natura mansuè calidus tamen potest ei ex natura, vel ex completionem contingere, quòd apprehendens venerea, statim calefiat: tamen illa calefactio erit secundum quendam transitum. ex hoc ergo non diceretur habere passibilem qualitatem, sed passionem, sic et potest contingere, quòd aliquis non sit natura frigidus: potest tamen ex naturali complexione habere; quòd & audiens aliqua terribilia statim timeat, & fiat frigidus: illa tamen infrigidatio licet sit quodammodo naturalis, non tamen erit quid mansuum, & non diceretur passibilis qualitas, sed vocabitur passio. Et quòd dictum est de frigiditate, & caliditate, veritatem habet de rubore, & de cæteris sensibilibus qualitatibus, nam est aliquis ex natura mansuè rubicundus, & quasi semper est rubeus: aliquis vero ex natura non est mansuè rubeus, sed audiens quid ignominiosum.

C ex natura habet, quòd verecundetur, & quòd fiat rubeus: huiusmodi autem rubedo non erit mansua, sed erit in quodam transitu, & non diceretur passibilis qualitas, sed vocabitur passio.

D Ex hoc autem apparere potest, quomodo distinguuntur omnes species qualitatis, nam si sint talia, quæ reperiuntur solum in corporalibus, vt forma, & circa eam constans figura, sic est quarta species qualitatis: si vero sunt talia, quæ reperiuntur non solum in corpore, sed in anima; & tunc si sunt talia ex arte: pertinebunt ad primam speciem qualitatis: dicent enim dispositio, vel habitus. Dispositio quidem, si sint facile mobilia: Habitus, si difficile. Si vero

Passio, & passibilis qualitas quæ differant.

* Phlegmatici aliqui contingit terribili nocturno colerici passio rebus inuenitur: Melancholici nocturno terribili contingit primæ scilicet vt ait Aristoteles de animalibus tractatus 4.

Rubore verecundia.

Forma, & circa eam constans figura.

Habitus, & dispositio quid differant.

Qualitatem notandæ species.

Forma, & figura idem.

Habitus, & dispositio.

Potentia, & impotentia naturalis.

sint illa non ex arte, sed ex natura, aut dicunt potentiam respectu actus, siue respectu perfectionis, vel defectum potentiae, sicut, quod aliqui habent naturalem potentiam ad currendum, vel ad pugnandum, vel habent naturalem defectum potentiae, & non possint currere, vel pugnare, & sic est secunda species qualitatis: quae dicitur naturalis potentia, vel impotentia, & quod dictum est de cursu, & pugna: intelligendum est & de alijs. quia aliqua habent naturalem potentiam, ut possint resistere, ne secantur, ut dura: aliqua vero naturaliter deficiunt à tali potentia, ut mollia, secundum quae omnia accipitur naturalis potentia, vel impotentia. Sed si hoc non accipitur secundum naturalem potentiam, vel impotentiam, sed secundum naturalem actum, vel perfectionem, sic si illa perfectio sit naturaliter quid mansuum, dicitur passibilis qualitas: si quid naturaliter transiens, vocabitur passio.

His itaque omnibus praebitis: cum quaeritur, utrum æuum sit qualitas, vel pertineat ad prædicamentum qualitatis; dici debet, quod nec est qualitas, nec pertinet ad prædicamentum qualitatis, quia non potest directe reponi in aliqua specie qualitatis: nec reduci ad aliquam speciem qualitatis. Non enim potest æuum pertinere ad illam speciem qualitatis, quae est forma, & circa eam constans figura, quia, ut dictum est, talia non nisi in corporalibus habent esse: nec etiam potest pertinere ad speciem qualitatis primam, quae est habitus, & dispositio, quia talia sunt ex arte. esse autem, quod est idem realiter, quod æuum: non competit angelo ex arte, sed ex natura. Nec etiã dicere possumus, quod pertineat ad secundam speciem qualitatis, quae est naturalis potentia, vel impotentia: vel ad tertiam, quae est passio vel passibilis qualitas. Nam naturalis potentia, vel impotentia est prior, quam passio, vel passibilis qualitas. prius enim intelligitur, quod aliquis habeat potentiam ad actum, vel ad perfectionem: quam habeat actum, vel perfectionem. & si non est in talibus prioritas durationis. & temporis, est ibi prioritas naturae, & originis. cum ergo esse præcedat naturalem potentiam, vel impotentiam, quia prius intelligitur res esse, quam, quod habeat naturalem potentiam, vel impotentiam, ad aliquid agendum, vel non agendum: consequens est, quod æuum, quod est idem, quod esse, non sit idem, quod naturalis potentia, vel impotentia, sed natura, & origine præcedit potentiam, vel impotentiam naturalem, & multo magis æuum, quod est idem, quod esse, non erit idem, quod passio, vel passibilis qualitas, & præcedet passionem, & passibilem qualitatem. Declaratum est ergo, quomodo æuum non est qualitas, & quomodo non pertinet ad prædicamentum qualitatis; & distinctae sunt omnes

A species qualitatis. Sed si quis de distinctione specierum qualitatis ulteriores vellet habere notitiam: in quaestionibus nostris de mensura angelorum, cum disputauimus in quo prædicamento sit tempus, quod mensurat operationes angelicas, est diffusius tractatum.

Quest. 10.

R E S P. A D A R G. D V B. I.

Ad primum dicens, quod verum est, quod non sunt nisi tria prædicamenta realia: Substantia, Qualitas, & Quantitas. Manifestum est enim, quod omne prædicamentum, vel dicit ipsam rem, & tunc vel est substantia, vel quantitas, vel qualitas: Vel dicit ipsum ordinem, & tunc est relatio: Vel dicit rem sub ordine, & tunc accipiuntur illa sex prædicamenta, de quibus agitur in sex principijs. Illa ergo sex prædicamenta cum sint accidentalia: non dicunt aliam rem à quantitate, & qualitate: sed illas easdem res, quas dicit quantitas, vel qualitas secundum se: dicunt illa sex prædicamenta in ordine ad aliquid aliud extrinsecum. Bene ergo dictum est, quod æuum, realiter loquendo, secundum formalem considerationem, pertinet ad prædicamentum substantiae, vel quantitatis, vel qualitatis. Ratio tamen supposebat falsum, quia supposebat, quod æuum, vel esse angelorum non pertineat ad prædicamentum substantiae, & ex hoc arguebat, quod si non pertinet ad prædicamentum substantiae, nec ad prædicamentum qualitatis, quod pertinebat ad prædicamentum qualitatis. Nos autem dicimus, quod æuum pertinet ad prædicamentum substantiae, ut in prosequendo patebit, ideo ex falsa suppositione concludebat, quod pertineret ad prædicamentum qualitatis.

Sufficiencia prædicamentorum. de diffinitione q. 4. de mensura Angel. Item quod, 4. q. 3. Item dist. 18 q. 2. art. 1. dub. 4. late-rali.

C Ad secundum dicendum, quod sicut aliud est in prædicamento quantitatis, quod non est quantitas, ut punctus, sed ad prædicamentum quantitatis pertinet per reductionem: sic esse, & æuum non est substantia: ad prædicamentum tamen substantiae reducitur, & in prædicamento substantiae collocatur. Cum ergo arguitur, quod æuum siue duratio angeli causatur ex substantia angeli, sufficienter ex hoc concluditur, quod æuum, vel duratio angeli non sit ipsa substantia angeli, & maxime cum substantia angeli sit simplex. sed ex hoc non habetur, quod æuum, vel duratio licet non sit ipsa substantia, quod non pertineat ad prædicamentum substantiae: & potest enim pertinere ad prædicamentum substantiae, quod non est substantia: sicut potest pertinere ad prædicamentum quantitatis, quod non est quantitas. Sed de his omnibus in prosequendo clarius tractabitur, cum ostendatur quid sit æuum, & in quo prædicamento sit: utrum sit idem, quod esse angeli, & utrum sit in prædicamento substantiae.

Punctus reductionis pertinet ad prædicamentum quantitatis.

D Ad tertium dicendum, quod accidens consequens formam est qualitas, & si sufficienter esset probatum, quod æuum esset accidens consequens formam, forte haberet ex hoc, quod realiter esset idem, quod qualitas: attamen æuum non est accidens consequens formam, quia non est accidens, sed est idem realiter, quod angelorum esse.

* Punctus, quod non sit quantitas, pertinet tamen ad prædicamentum quantitatis: ita quod quod non sit substantia pertinet tamen ad prædicamentum substantiae.

R E S O.

RESOLVTIO DVB. II.

Æuum non est relatio. non. n. dicit ordinem tantum: non habet pro fundamento accidens: nec habet realem differentiā ad id, ad quod refertur. habet tamen quandam modum quantitatum, qualitatum, & relatum.

Did autem, quod quærebatur, utrum æuum sit relatio, vel pertineat ad prædicamentum Relationis; dici debet, quod Relatio, quæ est secundū esse, pertinet ad prædicamentum relationis. ad hoc, quod sit realis, quantum ad præsens spectat, tria in se habere debet.

Relatio realis tria requirit idē 4. Quod q. 3. & de mensura Angelorum. q. 4. & s.

Primum est, quod debet dicere ipsum ordinem. nam in hoc differt relatio ab alijs prædicamentis, quia alia prædicamenta, vel dicunt ipsam rem in se, ut Substantia, Quantitas, & Qualitas: Vel dicunt rem sub ordine, ut illa sex prædicamenta, de quibus agitur in sex principijs: Relatio vero non dicit ipsam rem in se, nec rem sub ordine, sed ipsum ordinem: ideo, ut alibi diximus, potest esse relatio rationis tantum, quod esse non posset, si relatio diceret rem in se, vel rem sub ordine, quia si diceret rem hoc modo, vel illo: tunc quid rationis tantum esse non posset.

Idem ubi supra.

Secundo ad huiusmodi relationem requiritur, quod eius fundamentum sit aliquod accidens, nam relatio non habet, quod sit accidens ex ratione suæ quidditatis: tunc enim non esset vera relatio in diuinis: ubi nihil est per accidens. sed ex suo fundamento habet relatio, quod sit accidens, ut similitudo fundata in albedine est accidens, quia albedo est accidens, cum ergo relatio secundum esse, quæ pertinet ad prædicamentum relationis, prout habet esse in creaturis, sit accidens. quia ipsum prædicamentum relationis prout habet esse in creaturis est vnum de 9. prædicamentis accidentium; oportet huiusmodi relationem secundum esse fundatam esse in aliquo accidente.

Idem ubi supra.

Tertio ad hoc, quod huiusmodi relatio sit realis, oportet, quod dicat realem differentiā ab eo ad quod refertur: & inde est, quod cum dicimus, idem eidem idem, quia non est ibi realis differentia: non est ibi relatio realis, sed rationis tantum. Ex his autem tribus possumus declarare, quod æuum non pertineat ad prædicamentum relationis. Primo quidem, quia non dicit ordinem tantum. Secundo, quia non habet pro fundamento accidens. Tertio, quia non habet realem differentiā ad illud, ad quod refertur.

Primum autem sic patet: Nam per mensuram certificamur de mensurato ipso, & mensura aliquo modo æquatur suo mensurato. ergo si æuum diceret solum ordinem: nunquam per ipsum certificaremur de esse angelorum. Solus enim ordo ad aliud, quem ordinem importat relatio, non certificat nos de ipsa re: immo per se loquendo magis econuerso res nos certificat de ipso ordine, quia per se est, quod prius nos certificet de posteriori, non econuerso: nisi esset certificatio

A secundum quid, & ex parte nostra: qui sumus in leapti ad sciendum, & ex posterioribus imus in cognitionem priorum: per se tamen, & natura semper priora sunt apta nata dare certitudinem de posterioribus, non econuerso. Ipsum ergo æuum, per quod certificamur de quantitate esse angelici, solum ordinem importare non potest. Dicebamus etiam, quod mensura adæquatur mensurato: ipse autem ordo non propriè adæquatur, sed est ipsa adæquatio: id autem, quod adæquatur, non est ordo tantum, sed est res in se, vel res sub ordine.

Secunda via, quod æuum non pertineat ad prædicamentum relationis, sumitur ex suo fundamento. nam, ut diximus, fundamentum relationis secundum esse, ut reperitur in creaturis, semper est aliquod accidens, eo quod ipsum prædicamentum relationis, ut dicebamus, prout habet esse in creaturis, est vnum de 9. prædicamentis accidentium: ergo, quia fundamentum cui non est accidens: sed est ipsum esse angelicum: consequens est, quod æuum non dicat relationem secundum esse: & non pertineat ad prædicamentum relationis.

B Tertia via ad hoc idem inuestigandum, sumitur ex eo, quod æuum non habet distinctionem realem ad illud, ad quod refertur. nam si æuum importaret relationem, relatio illa se haberet sic ad esse angelorum, sicut mensura ad mensuratum. nam hoc dicit æuum mensuram quandam ipsius esse angelici: cum ergo æuum non distinguatur realiter ab ipso esse angeli, ut in prosequendo patebit, cum soluimus quæstionem illam, utrum æuum sit idem, quod esse æterni: si æuum diceret relationem secundum esse, & esset essentialiter ipsa relatio: esset relatio rationis tantum: non ergo esset æuum quid reale, sed quid rationis tantum, quod est inconueniens. Nam nihil aliud est æuum, quam simulatas esse angelici. ad hoc autem, quod illud esse angelicum sit simul: nihil facit ratio. Vnde, & si aliquid facit anima ad esse temporis, ut in alijs quæstionibus patebit; nihil facit ad esse æui. non ergo pertinet æuum ad prædicamentum relationis: nec dicit relationem secundum esse: non tamen est inconueniens, quod ei competat quidam modus relatiuus, & quod dicat relationem secundum dici, nam relatio secundum dici, reservatur in his, quæ sunt in alijs prædicamentis: immo non solum æuum dicit relationem secundum dici, sed etiam dicit quantitatem, & qualitatem secundum dici. Est enim æuum, ut infra patebit: in prædicamento substantiæ: hæt tamen quandam modum relatiuum, quantitatum, & qualitatum.

C Potest enim æuum tripliciter considerari. Primo secundum se, ut est quædam mensura. Secundo ratione eius, quod mensurat. quia mensurat quantitatem esse angelici. Tertio ratione eius, in quo fundatur, quia fundatur in ipso esse angeli. Habent enim seista tria per ordinem, quia primo intelligimus ipsum esse angeli secundum se. Secundo intelligimus ipsum sub hac conditione, ut est totum simul. Tertio intelligimus

CONTRA BICTIO Quando ter dicit, i scite plogi, inter de gnitione pfecta, i vero de i festa.

Hoc forte dicit differtia Relation in diuin in qbus i latio sec dū esse it sit in di nā substantiam, sed cū dū quiditatem i manet.

Æuum i simulatas angelici.

*Æuum i cit relati nem, quantitatem, qualitatem cū dū dici

ligimus ipsum sub hac conditione, ut est perpetuum. Et una istarum conditionum nos certificat de alia. quia similtas nos certificat de perpetuitate. ideo innotescit nobis, quod illud esse sit perpetuum, quia innotuit nobis, quod est totum simul. prout ergo intelligimus, quod illud esse est perpetuum: intelligimus quantitatem esse angelici, quia intelligimus quantum durat illud esse: ut quia durat in perpetuum: sed prout intelligimus illud esse, quod sit simul: sic intelligimus quantum. nam nihil est aliud quantum, nisi esse angelicum consideratum, ut simul. Bene itaque dictum est, quod quantum mensurat quantitatem esse angelici. & quod quantum nos certificat de quantitate illius esse. quia similtas, unde sumitur ratio aui: nos certificat de perpetuitate, unde sumitur ratio quantitatis esse. ex hoc est ibi etiam quedam adaequatio. quia quod est totum simul, non expectat aliquid futurum: ex hoc consequens est, quod adaequetur perpetuitati, & quod sit perpetuum. Posset enim Deus annihilare aeternum: sed non secundum naturam cursum, quia quod est tale, & habet suum totum esse simul: consequens est, ut diximus, quod adaequetur perpetuitati, & quod sit perpetuum. Ergo si consideretur aeternum secundum se, ut est quedam mensura: sic habet quandam modum relativum, quia mensura dicitur relative ad mensuratum. Si vero consideretur aeternum per respectum ad id, quod mensurat, quia mensurat quantitatem, & perpetuitatem esse angelici: sic habet quandam modum quantitativum. Sed si tertio consideretur per respectum ad suum fundamentum, ut quia fundatur in ipso esse angeli: sic habet quandam modum qualitativum. nam omnis perfectio recepta in alio, quae de se est simplex non extensa: eo ipso, quod per se non existit, sed est in alio: habet quandam modum qualitativum, & est qualitas secundum dici. Unde ipsa forma substantialis, & differentiae substantiales, quae sunt aliud in alio: quale quid significare dicuntur. esse ergo angeli, quia est quedam simplex perfectio recepta in natura, quandam modum qualitativum habet. & quia huiusmodi esse est fundamentum ipsius aui, dicitur aeternum ratione sui fundamenti habere quedam qualitativum modum. Aeternum ergo non est quantitas: ut declarabat questio prima: nec qualitas, ut declarabat questio secunda: nec relatio, ut declaratum est in hac questione tertia: habet tamen quandam modum quantitativum, qualitativum, & relativum, ut est per habita manifestum.

RESP. AD ARG. DVB. II.

Ad primum dicendum, quod mensura refertur relative ad mensuratum: non tamen oportet, quod mensura sit ipsa relatio. ut si sensibile mensurat sensum, & adaequat sibi sensum: non est ipsum sensibile ipsa relatio. & si tempus mensurat ista temporalia, non est tempus relatio, sed magis est quantitas quedam: habet tamen tempus quandam modum relativum. Vel possumus dicere, quod aeternum non est ipsa relatio, sed est illud, in quo potest fundari ratio relationis: dato ergo, quod mensura nihil aliud, quam relationem diceret: aeternum, quod est

A mensura: erit illud, in quo fundabitur ratio relationis: sicut & si pater relationem dicit: res illa, quae est pater: non dicit illam relationem, sed est illud, in quo fundatur ratio relationis. Et per hoc patet solutio ad secundum, quia eandem vim habebat.

RESOLUTIO DVB. III.

Aeternum est esse aeterni. esse vero non est accidens. Hinc Aeternum ad praedicamentum accidentale non pertinere omnino affirmamus.

Ad id autem, quod quarto quaerebatur, utrum quantum sit accidens, vel pertineat ad praedicamentum accidentis: Dicemus, quod aeternum habet rationem mensurae: sed mensura semper mensurat rem secundum quod est in actu, vel secundum quod dicit aliquem actum. nam hoc est mensura rei, per quod cognoscitur res: res autem potissime cognoscitur, ut est in actu. nam quod est in potentia non cognoscitur nisi per comparisonem ad actum. Unde & materia non cognoscitur nisi per analogiam ad formam: siue per analogiam ad actum. propter quod, & Augustinus 12. Confess. loquens de materia, ait: Suadebat vera ratio, quod omnes formas, & qualescunque reliquias omnino detrahere, si vellem prorsus informe cogitare, & non poteram. Informe ergo non intelligitur nisi per analogiam ad formam, & per analogiam ad actum. id ergo, quod facit ad cognitionem rei, & quod nos certificat de re; oportet quod hoc faciat per comparisonem ad actum: in re autem ponimus duplicem actum, esse. scilicet & operari. put ergo in aeternis est alius, & alius actus: sic etiam ibi alia, & alia mensura, & alia mensura mensurabitur esse aeternorum, & alia eorum agere. Nam esse aeternorum, quia est totum simul, mensurabitur quo: actiones autem ipsorum, quia non sunt omnes simul, mensurabuntur tempore. Unde Augustinus 12. de Civitate Dei. Si immortalitas angelorum non transit in tempore, nec praeterita est, quasi iam non sit: nec futura quasi nondum sit: tamen eorum motus, quibus tempora peraguntur, ex futuro in praeteritum transeunt. Immortalitas itaque angelorum referenda est ad eorum esse. quia hoc est esse immortale, quia potest semper esse: motus autem ipsorum angelorum referri debet ad eorum actiones, & operam. in ipso ergo esse angelorum non est aliquid futurum quasi nondum sit: nec aliquid praeteritum quasi iam non sit, sed totum simul. ideo mensuratur quo: sed angelorum opera, quia ex futuro in praeteritum transeunt, mensurantur tempore. Hoc idem sonant verba Dionysii 10. de divinis nominibus. ubi vult, quod quantum sit mensura existentium: tempus vero eorum, quae sunt in generatione. per quod dat intelligere, quod aeternum mensuratur esse. tempus autem mensurat generationem, & motum. motus ergo angelorum, prout movetur seipsos intelligendo nunc unum, nunc aliud: vel volendo nunc unum, nunc aliud: habet pro mensura tempus: esse autem habet pro mensura aeternum.

Aegid. super ij. Sent. O Aduer.

Aeternum quid.

Cognitio rei qualis.

Arist. lib. 1. Physic. c. 79.

Tomo 1.

Aeternum res duplex.

Tomo 2. cap. 16.

*Aeternum dicitur modum quantitativum, qualitativum, & relativum.

Aeternum, & tempus quid differant.

Aduertendū tñ, q̄ licet in æuiternis sit duplex mensura: Vna, q̄ respicit æuiternorū esse: alia q̄ respicit æuiternorū agere: nō tñ est semper sic in omnibus, nā aliqñ nō alia mensura mensurat esse, & agere: sed illa mensura, q̄ mensurat agere, mensurat & esse: aliqñ è conuerso: illa, q̄ mensurat esse, mensurat & agere. cōtingit enim, q̄ esse rei nō sit esse existēter, sed sit esse mobile, & fluxibile: & tūc esse trahitur ad modū motus, & nō hēt aliā mensurā, à mensura motus. Vnde in istis tēporalib⁹, q̄a nō habet esse existēter nec esse stabile, sed fluxibile: nō mensurat eorū esse æuo: sed mensuratur tēpore, vel nūc tēporis, sicut ēt ecōuerso, si esset aliqua operatio stabilis non fluxibilis: sicut est visio Dei in patria, q̄a illa operatio hēt esse existēter, & stabiliter: consequēs est, q̄ illa operatio mensuret æuo: sic ēt si sit aliqua alia operatio in angelis, à qua angeli nō possint cadere: sicut forte est intellectio sui ipsius: talis operatio prout est existēter, & stabiliter, & prout ab ipsa non recedit, pertinebit ad æuum. Ex hoc ergo apparet qd mensuret æuū, & quid tēpus. æuum enim p se, & primo mensurat esse: mensurando aut esse, mēsurat omne id, qd hēt esse existēter, & stabiliter. ppter qd si contingat aliquā operationē esse talē, oportebit, q̄ mensuretur æuo: sic, ēt tps p se, & primo mensurat motū, & mēsurando motum mensurat quicquid habet esse mobile, & fluxibile. propter quod si aliquod esse sit tale: ad mensuram temporalem pertinebit.

Mensura eadem eū eo, quod mensurat: sed in fra in Resolu dō 2. dicitur prior mensuratio.

Viso qd mensuret æuū, & quid tps: de leui patere pōt, q̄ semp tps est accidens, & pertinet ad p̄dicamentū accidentis: æuum aut nunquā est accidens, & nūquā pertinet ad accidentale p̄dicamentū. nam semper mensura est eadē cū eo, qd mensurat per se, & primo. vt tps per se, & primo mensurat motū cœli, & est idē cū motu cœli. re nō differt tps à motu cœli, & si esset vnū æuū oīum æuiternorū: huiusmodi æuū per se, & primo mensuraret esse primi æuiterni, & esset idem cū illo esse: nunc autē quia ponimus in quolibet æuiterno suū æuū, huiusmodi æuū in hoc æuiterno erit idē, qd esse æuiterni. In alio aut æuiterno erit idē, qd esse illius æuiterni, & q̄a esse nō est accidens, nec pertinet ad p̄dicamentū accidentis: æuū non erit accidens, nec pertinebit ad accidentale p̄dicamentū: sic è contratio de tēpore, quia per se, & primo mensurat motū, & actiones mobiles. quia talia sunt accidentia, necesse est tempus esse accidens, & pertinere ad accidentale p̄dicamentū.

RESP. AD ARG. DV B. III.

Ad argumentu ergo dicendū, q̄ æuum nō dicit accidens, sed dicit ipsum esse æuiterni nō fm se, sed cū quadam habitudine, & cū quodam respectu: ratione cuius habitudinis, si poneretur æuum solum in supremo æuiterno: posset incipere æuū esse in aliquo: absq; eo, q̄ acquireret nouū esse, sed solū acquireret. quandā habitudinē, cū ergo dī, qd aduenit alicui post esse cōpletū: est accidēs: intelligendū est de aduentu rei, nō habitudinis. Quod si dicat

Adueniens enti in actu quid sit, declaratur, ex Auct. i. Ph. com. 63.

A q̄ ipsa habitudo est accidens. Dicemus, q̄ habitu do illa reponitur in p̄dicamēto per suum fundamentum. & quia non est fundata in accidente: non pertinebit ad accidentale p̄dicamentū.

Est ergo aduertendum, & diligēter notādum, q̄ in accidentibus hoc cōtingit, q̄ habitudo adueniens rei, ponit rē in alio p̄dicamēto. vt habitu do ad agēs, vel patiens, ponit calorē in p̄dicamēto actionis, vel passionis. nō enim est alia res calefacere, & calefieri, quā calor. Illā em eādē rē, quā dicit calor, dicit calefacere, & calefieri, sed sub alia, & alia habitudine. nam illam eandem rem, quā dicit calor i se dicit calefacere: vel calefactio actio i habitudine ad agēs: vel dicit calefieri, siue calefactio passio i ordine ad passum: nihil enim est aliud calefactio actio, quā calor, vt iductus ab agēte, & nihil aliud calefactio passio, quā calor, vt est receptus in passio, & quia calor, vt ab agente inductus, & vt receptus in passio non est aliud, quā calor: benē dictum est, q̄ idē est calor, quod calefactio actio, & calefactio passio.

Habitudo ergo adueniens rei existēti in p̄dicamento accidentali, ponit rē illā in alio p̄dicamēto accidentali. vt calor, qui est i p̄dicamēto qualitatis, vt hēt habitudinē ad agens, & vt est in fieri est in p̄dicamēto actionis, & vt fm fieri hēt habitudinē ad passum, erit i p̄dicamēto passionis. Sed nō sic est de his, q̄ sunt in p̄dicamēto substantiæ. nulla enim habitudo adueniens ei, qd est in p̄dicamēto substantiæ: ponit rē illā in alio p̄dicamento. quia si hoc fieri posset, tūc illud p̄dicamentum aliud, vel esset p̄dicamentū substantiæ, vel p̄dicamentū accidentis. nō substantiæ, quia si res existēs in p̄dicamēto substantiæ p habitudinē aliquā aduenientē, vel annexā ei, poneretur i alio p̄dicamēto substantiæ, essent duo p̄dicamenta substantiæ. quod non ponimus, nec potest esse, quod per aliquam habitudinem ponatur in p̄dicamento accidentis. quia, quod verē est, nulli accidit, vt dicitur in primo Phyl. illud ergo, quod est in p̄dicamēto substantiæ per nullam habitudinem adueniētem ponetur in p̄dicamento accidentis. tales ergo habitudines poterunt facere de substantia, quod sit accidens, secundum dici, & quod habeat aliquem modum accidentalem. sed nunquā facient, quod sit accidens secundum esse, & quod sit verē in p̄dicamento accidentis. Si ergo esset vera positio dictium, quod est vnum æuum omnium æuiternorum, & quod per aliquam habitudinem accidentalem compleretur ratio æui, vt puta per esse primum in genere æuiternorū, illa habitudo nō faceret eū esse, accidēs, nec faceret ipsum esse in p̄dicamēto accidentis, sed faceret, q̄ haberet aliquem accidentale modū, & faceret, q̄ esset accidēs fm dici, nō secūdū esse.

Habit adueniens rei agat Calor, facere calefieri quō idē

T. com. 27. 30.

RESOLVTIO DV B. IIII.

Ad illud autē, quod querebatur, vtrū eū sit idē, quod esse angelorum: dici debet, quod quantum ad præsens spectat: duplici via iuestigare possumus, quod æuum in æuiternis est idem realiter, quod

quod esse æternorū. Prima via sumitur prout æuum comparatur ad tempus. Secunda autē sumi potest ex ipso esse, quod mensurat æuum.

Prima via sic patet: nam secundum Dam. 2. lib. c. I. ita se habet æuum ad æterna, sicut tempus ad temporalia. Si ergo videre volumus quid est æuum, & cum quo habet identitatem, vel qd mensuret: videndum est, quid est tempus, & quæ mēsurat tempus, & cum quo habeat idētitatem. Dicimus, n. qd tempus aliquid mensurat per se, & primo: aliqua per se, sed non primo: aliqua nec per se, nec primo, sed per accidens. Per se enim, & primo mensurat tēpus motū primi mobilis: mediāte quo mēsurat oēs alios motus per se, sed nō primo mensurat motus alios à primo motu: nec per se nec primo, sed per accidēs mēsurat ea, quæ non sunt motus, sed habēt ordinē ad motū. hoc enim modo mensurat quietē, prout in quiete est assignare prius, & posterius: ut illud dicitur quiescere, quod eodem modo se habet nunc, & prius, nisi ergo quies haberet ordinē ad motum, ut nisi haberet ordinē ad cēlum, nō esset in quiescente assignare duo nunc: quorū vnū est prius, & aliud posterius, secundū quæ duo nunc, quiescens diceretur se habere eodem modo nunc, & prius. Corpora ergo hæc inferius quiescentia, etiam fm quod quiescentia: mēsurantur tpe per accidens, & si fm, qd huiusmodi in se non mouentur: habēt tamē ordinē ad motū, & sunt subdita motui quia sunt subdita cēlo continuē moto. propter quod verū est, qd dicitur in 4. Phylis. qd tempus est mēsurā motus per se: quietis autē per accidēs: mēsurat autē tēpus motū per se, quietē autē mēsurat per accidēs: prout habet ordinē ad motum. Hæc autē omnia in ipso quo assignare non possumus, sed si æuum esset solū in primo angelo: tunc per se, & primo mensuraret esse primi angeli: mediāte autē illo esse mēsuraret esse omnium aliorum angelorum. esse ergo primi angeli mensuraret æuum per se, & primo: sed esse aliorū angelorū mensuraret per se, sed non primo. Nūc autem, quia ponimus æuum in quolibet æuiterno, ideo æuum per se, & primo mensurat esse æuiterni: si autem mensurat aliqua per se, & nō primo, hæc sunt alia ab esse, perfectiones, n. angeli, à quibus angelus nūquā recedit, & qd stabiliter manēt in angelo, mēsuratur ēt æuo, sed hoc est p se, & non primo: inuestigare autē si aliqua mēsurant quo per accidens, non est vtile præsenti negotio.

Ex his enim, quæ dicta sunt, si cōparatur æuū ad tempus, sufficienter habetur intentum, quod idem sit quū realiter, quod esse angelorū. nam illud, quod tempus mēsurat per se, & primo, utputa motū primi mobilis, oportet esse idem realiter cum tpe. nihil est enim aliud tempus, quā numerus prioris, & posterioris in motu. ipse enim motus primus, ut est numeratus per prius, & posterius, est idem, quod tempus. idem est ergo tēpus materialiter, & realiter, qd illud, quod mensurat per se, & primo: formaliter tamen est alia habitudo tēporis, & motus, nam ratio motus sumitur ex eo, qd est actus mobilis: ratio vero tēpis

A ex eo, qd ibi reperitur numerus prioris, & posterioris, ergo quia prout ad propositū spectat, ita se habet quū ad æterna, sicut tēpus ad tpalia: sicut tempus materialiter, & realiter est idē, quod prius motus: ita æuum materialiter, & realiter est idem, quod esse æuiterni, quod mensurat per se, & primo: formaliter autem non est idem, sed aliquā habitudinē addit supra esse huiusmodi. Sic enim dicemus de esse, & quo suo modo: sicut dicebamus de motu, & tēpore. dicebamus enim, qd motus erat actus mobilis in eo, quod mobile: vel actus entis in potentia in eo, quod impotentia: tēpus vero erat illud idem, sed hoc sub alia habitudine, quia non sub hac habitudine prout est actus entis in potentia, sed prout est ibi numerus prioris, & posterioris. Sic dicemus de esse æuiternorum, quod est actus entis in actu; secundū quod est in actu. habet enim esse oppositam rationem ad motum, motus enim respicit ens in potentia, ut est in potentia: esse autē ens in actu, ut est in actu: æuum vero dicit illam eandē rem, quā dicit esse æuiterni, sed addit supra huiusmodi esse habitudinē quandā: ut addit supra ipsum vnitatem, vel similitudinem. Illa enim eadem res, quæ est esse æuiterni, considerata, ut est actus entis in eo, quod est ens, dī ēē: cōsiderata, ut est qd vnitum, & quid simul, dicitur æuum. & inde est, quod ad esse temporis facit anima: nā cū motus cēli sit cōtinuus: oīa ibi priora, & posteriora sunt in potētia: si autē est prius, & posterius ī actu: hoc est per signationē animæ: sed ad esse æui nihil facit anima, est enim illud esse angelicū vnitū, & si mul, ēt si nihil de hic cōsideret anima. Dicemus ergo, qd sicut motus, ut est actus entis in potētia, in quo consistit ratio motus: & ut est numeratus per prius, & posterius, non dicit aliam, & aliā rē. pp quod cōsequens est, ut idē sit realiter sumptū tēpus, & motus; sic esse, ut est actus entis ī actu, in quo cōsistit ratio ipsius esse: & ut est simul, & vnitū nō dicit aliam, & aliam rem. propter quod cōsequens est, qd idem sit realiter æuum, & esse.

Secūda via ad hoc idem sumitur ex ipso esse. distinguemus enim multiplex esse, & triplicem successione: ex quibus distinctionibus apparebit quid est æuum, & cum quo esse habeat idētitatē æuum. Est enim esse accidentium, esse substantiarum corruptibiliū, esse æuiternorū, & esse diuini: sic ēt est triplex successio. nā aliqui in re aliqua nō est ppriē successio, sed ipsa succedit alij: vel aliud succedit sibi. aliqui autē in ipsa re est successio: & hoc dupliciter, vel fm dispositionē, vel fm existētiā. Dicemus ergo, qd ad esse diuinū nulla p̄tinet successio, nec ipm p̄t succedere alij, nec aliud sibi: nec in ipso est successio fm existētiā, nec fm dispositionē. Ad esse autē æuiternorū p̄t pertinere vna successio, videlicet qd ipsum succedat alij, vel aliud sibi: non autem, quod in ipso sit successio: nec secundum existētiā, nec secundum dispositionē. Ad esse vero substantiarū corruptibiliū potest pertinere duplex successio. q̄a huiusmodi ēē pōt succedere alij, vel aliud sibi, & ēt in ipso hmōi ēē pōt esse successio secundum

Agid. super ij. Sēnt. O 2 dispo-

Tēpus quō
mēsurat.

Arist. t. c.
315 120.
Com. 132.

3. Phyl. t. c.
69. & 16.

Esse quadroplex.
Successio triplex.

dispositionē; non aut secundū existentia, sed ad esse accidentiū potest pertinere quilibet illarū triū successionū, nā huiusmodi esse potest succedere alij, vel aliud sibi; & etiā in ipso esse potest esse successio secundū existentia, & secundū dispositionē. contingit enim, q̄ in esse accidentiū sint gradus, & q̄ huiusmodi esse suscipit magis, & minus, & q̄ potest esse motus secundū tale esse, cōtingit et̄, q̄ p̄ mutationē factā in vno accidente fiat corruptio, vel gñatio in alio accidente, ergo in esse accidentali potest esse successio secundū dispositionē, si per transmutationē factā in vno accidente disponat, q̄ fiat corruptio in alio accidente. Rursus potest ibi esse successio secundū existentia, si ipsum accidens sibi suū esse suscipiat magis, & minus, & possit acquirere perfectius, & perfectius esse. Potest et̄ ad esse accidentiū pertinere tertia successio, videlicet, q̄ ipsum succedat alteri, vel alterum succedat sibi, q̄a potest habere esse post non esse, vel non esse post esse. Ad esse vero substantiarū corruptibiliū potest pertinere duplex successio. nō, n. potest ibi esse successio secundū existentia, vt, q̄ ibi sit motus, & q̄ ibi suscipiat magis, & minus, q̄a esse cuiuslibet substantiæ est pūctale, sed potest ibi esse successio secundū dispositionē, q̄a prout est successio in accidentibus: fit dispositio, vt corrupta esse substantiale: Potest et̄ tali esse cōpetere successio. q̄a potest tale esse succedere alij, vt quia potest succedere ipsi non esse, vel potest aliud succedere sibi, quia potest ei succedere non esse. Possunt enim habere, & habent substantiæ corruptibiles esse post non esse, & non esse post esse. Ad esse autem æternorum non potest pertinere nisi vna successio: videlicet, q̄ ipsum succedat alij, vel, q̄ aliud succedat sibi. q̄a potest succedere ipsi non esse, vel ei potest succedere non esse. Nā, & si non sibi naturæ cursu, virtute tñ diuina poterūt hñe, & habuerūt esse post non esse: sic et̄, & si non habebūt: hñe tñ possent virtute diuina, non esse post esse. nā, & si nunq̄ annihilabunt æterna, posset tñ, si Deus vellet, annihilare. In ipso ergo esse angelorū non est successio: nec quātū ad existentia, quia talis successio non est et̄ in esse substantiarū corruptibiliū: nec quātū ad dispositionē quia nihil fit in angelis, p̄ quod disponat esse angelicū ad corruptionem: pertinet tñ ad tale esse successio modo, quo dictū est. quia potest ipsum esse succedere alij, vt ipsi non esse, vel aliud sibi, sed, vt diximus supra, oportet accipere aliud large, secundū, q̄ ipsum non esse est quoddā aliud, q̄a est aliud ab esse, hoc ergo modo esse angelorū potest succedere alij, & aliud sibi, q̄a potest succedere ipsi non esse, & non esse sibi. Ad esse vero diuinum nulla successio pertinet.

His itaq; declaratis, dicamus, q̄ esse accidentium potest successiue interire vel perire, vel potest totum non esse simul secundum dispositionem, prout secundum mutationem factam in alio sit dispositio ad corruptionem eius, & potest totum non esse simul secundum existentia, prout in seipso potest suscipere magis, & minus. Esse vero substantiarum corruptibilium licet sit totū simul secundum existentiam, quia non suscipit

A magis, & minus; non tamen est totum simul secundum dispositionem. quia esse accidentium annexorum substantiæ, per quod disponitur esse substantiale ad corruptionem, non est totum simul, sed potest suscipere magis, & minus. Rursus huiusmodi esse potest totum perire, & potest sibi non esse succedere. Sed esse æternorum licet possit succedere alij, vel aliud sibi, quia potest habere esse post non esse, & non esse post esse: tamen nec secundum existentiam, nec secundum dispositionem suscipit magis, & minus, vt hoc modo, vel illo possit ibi esse successio. Ad esse autem diuinum nulla pertinet successio. Esse ergo accidentium, quod etiam secundum existentiam potest habere successionem, per se potest mensurari tempore: esse vero substantiarum corruptibilium, quod non potest habere successionem secundum existentiam, quia hoc modo est totum simul: habet tamen successionem secundum dispositionē. quia hoc modo est totū simul: non mensuratur tempore per se, sed per accidēs, vt accipiamus mensurari tempore large, secundum, q̄ ea, quæ mensurantur tempore, vel nunc temporis, dicuntur ad mensuram temporalem pertinere: esse vero æternorum, qđ nullo modo in se successionē habet, nec secundū existentia, nec secundū dispositionē, sed solū ad tale esse pertinet successio prout potest succedere ipsi non esse, & incipere esse, vel prout potest desinere, & ei succedere non esse: ideo nec per se nec per accidēs mensuratur tempore, sed est supra tēpus, & mensuratur æuo. Esse vero diuinum, cui nullo modo cōpetit successio: nullo modo mensurat tēpore: nec per se, nec p̄ accidēs: nec et̄ mensurat æuo. i. æternitate participata, sed est supra tēpus, & supra æternitatem participatā, & mensurat æternitatem simpliciter. Ex hoc aut patet solutio quæstionis principalis, qđ est quū, nā cū esse substantiarū separatarū, & oīum æternorū parificet æuo, vel parificet æternitati participatā, & mensuretur per se, & primo tali mensura. ergo quia illud, qđ p̄ se, & primo mensurat aliqua mensura, loquēdo de mēsurā durationis, est idē realiter cū ipsa mēsurā: sicut quia motus primi mobilis per se, & primo mensuratur tempore, est idem realiter cum tempore; esse æternorum, quod per se, & primo mensuratur æuo, est idem realiter cum æuo.

RESP. AD ARG. DV B. IIII.

Ad primū dicēdū, q̄ cū dī, & q̄ tps est passio motus, oportet, q̄ passio accipiat ibi large. nā si tps est passio motus, non poterit esse passio, nisi illius motus, i quo fundatur. cū ergo fundet i primo motu, erit passio primi motus. cum ergo sit idem tempus realiter, quod primus motus; erit idem passio, quod suū subiectum. quod esse non potest, nisi accipiat large passio. Dicitur ergo tempus esse passio motus, quia fundatur habitudo temporis in habitudine motus. nam. & si eandem rem dicit motus, & tempus: tñ res illa prius habet, q̄ sit motus, & q̄ sit actus mobilis, q̄ sit tps, vel q̄ sit

Esse æternorum
le.

Esse diu
quale.

Æterni
duplex.

**CONTRA
DISTINCTIO.**
* Angeli
ex se non
sunt corruptibiles, q̄a
sunt immateriales, &
nō habent principium
corruptionis. nō, vt ait
Doctor, &
D. Th. p. 1.
q. 50. art. 5.
& alibi. qñ
vero oppositū reperi-
tur in p. 1.
q. 9. art. 2. &
alibi, intelligitur se-
cundū poten-
tiam creatū, non se-
cundū natura-
m. Distinctum Dama-
sceni dīgen-
tis, Ange-
los non na-
tura esse in-
mortales, i-
telligit de
perfecta im-
mutabilitate,
quā Angeli
per gratiā
assequū-
tur. omnis
n. mutatio,
teste D. P.
Augustino,
est quedam
mors. sed
vide D. Th.
loco supra
citato i. &
Doct. artic.
subsequēti.

* Idem
Ar. 9. Ph.
dicit in
Phyl. sup
t. 130. v.
mouet quā-
dam dubi-
tationes in-
gnose ex-
gitatas, l
optimē si
uit. id. quo
huic loc
potest de-
seruire. Vi-
de etiā eū-
dem eod
lib. sup
t. 22.

sit numerus prioris, & posterioris. fundat enim vna istarum habitudinum in alia. propter quod tempus dicitur esse passio motus: non quod addat rem aliam supra motum, sed quia addit habitudinem quandam consequentem motu, & fundatam in motu. sic & quum non dicit rem aliam super esse angelicum, sed dicit habitudinem aliquam consequentem illud esse, & fundatam in isto esse: non tamen potest sic dici quum passio ipsius esse, sicut tempus dicitur passio motus. nam de ratione passionis, est quod sit accidens, & quia hoc competit tempori, & non competit quo; pot magis habere rationem passionis tempus, quam quum.

Ad formam tamen arguendi patet, quod esse sic passionem alicuius sicut tempus est passio motus: non facit, quod realiter differat ab eo, cuius est passio. dato ergo, quod quum aequè conuenienter posset dici passio ipsius esse angelici: sicut tempus dicitur passio primi motus: non oporteret, quod quum realiter differret ab huiusmodi esse, quia ut tempus dicit rem aliam à primo motu.

Ad secundum dicendum, quod non oportet loquendo de causa, & causato, sicut mensura intrinseca potest habere rationem causae respectu mensurati) quod huiusmodi causa differat realiter à causato: Dicemus enim, quod aliquando causa, & causatum inueniuntur secundum rem, ut quod res est causa rei, & tunc oportet causam, & causatum realiter differre ab invicem: Aliquando vero sumitur ratio causalitatis non prout res est causa rei, sed prout habitudo est causa habitudinis, & quia duae tales habitudines habentes esse secundum causam, & causatum in eadem re fundari possunt: poterit esse ratio huiusmodi causalitatis etiam inter ea, quae unam, & eandem rem dicunt, secundum quem modum loquitur ille Auctor sex principiorum, quod passio est effectus actionis, actio enim, & passio unam, & eandem rem dicunt, sicut est vna, & eadem via, qua itur ab Athenis ad Thebas, & à Thebis ad Athenas: sic vna, & eadem res est, quae ut est ab agente dicitur actio, ut est recepta in passio dicitur passio: prout ergo passum habet agens, à quo influxum suscipit: dicitur illa res sic recepta passio: prout autem agens habet passum, cui aliquid influit, dicitur illud aliquid influxum actio, vna est ergo res, sed non vna habitudo, sed sunt duae habitudines, quarum vna est causa alterius.

Sic & in proposito eandem rem esse angelicam, & quum, & in talibus eandem rem dicit mensura, & mensuratum: non tamen dicit eandem habitudinem. & quia in talibus vna habitudo potest habere rationem causae respectu alterius, poterit ibi reservari ratio causalitatis: non quia sit ibi alia, & alia res: sed quia est ibi alia, & alia habitudo. Qualiter autem referretur ibi ratio causalitatis, ut, virtutem quum habeat rationem calitatis respectu esse, vel qualiter, in sequenti questione patebit.

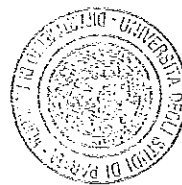
RESOLUTIO DUB. V.

In predicamento substantiae est ipsum quum, quod dicitur habitudinem fundatam in ipso esse, quod est actus substantiae.

A Did autem, quod quarebatur, verum quum sit substantia, vel pertineat ad predicamentum substantiae, dici debet, quod quum, ut potest patere per habitum, realiter est idem, quod esse angelicum: addit tamen quandam habitudinem supra huiusmodi esse. Difficultas ergo in questione proposita oriri potest, & ex identitate reali, quam habet quum cum esse, & ex habitudine, quam addit quum super huiusmodi esse. Ex identitate quidem reali erit difficultas, quia si ipsum esse non est substantia: eo quod in quolibet alio ente à primo, differt substantia à suo esse; consequens ergo est, quod nec ipsum quum sit substantia: dicere autem, quod non substantia sit in predicamento substantiae: plures forte pro inconuenienti haberent. Oritur etiam difficultas ex habitudine superaddita. nam dato, quod ipsum esse esset in predicamento substantiae, videretur forte aliquibus, quod quum propter habitudinem superadditam posset esse in alio predicamento, sicut & actio, & passio, licet non sint alia res, quam motus, propter tamen habitudines, quas addunt supra motum sunt in alio predicamento à motu. eadem enim calefactio, quae est motus, ut est via in calorem, est actio: ut est à calefaciente: & est passio, ut recipitur in calefacto. calefactio itaque potest comparari ad formam caloris, ad quam ordinatur, & ad calefacientem, à quo efficitur, & ad calefactum, in quo suscipitur. Primo modo est motus: secundo modo est actio: & tertio passio, & licet sit vna res non tamen est vna habitudo: propter quam omnia ista sortitur: huiusmodi autem alia, & alia habitudo semper reponit rem illam in alio, & alio predicamento: nam ut calefactio est motus, est in predicamento qualitatis, quia & motus est in eodem genere cum rebus, ad quas est motus, ut probatur in 3. Phys. t. c. 4. ut est actio: erit in predicamento actionis: ut est passio: erit in predicamento passionis. Sic forte crederet aliquis de esse, & quuo, ut quia quum dicit aliam habitudinem ab esse, quod sit in alio predicamento ab esse, sed haec difficultas in praecedentibus est amota. ideo poterimus de ealibus pertransire.

Hoc ergo ordine procedemus in hac questione, quia primo declarabimus, quod non quicquid pertinet ad predicamentum, suscipit predicationem predamenti. propter quod poterit parere, quod quum potest pertinere ad predicamentum substantiae: licet non suscipiat predicationem substantiae. Secundo declarabimus, quod propter habitudinem, quam addit quum supra esse: non est in alio predicamento, quam esse, & quia esse substantiae pertinet ad predicamentum substantiae: consequens est, quod & quum ad predicamentum substantiae pertineat. Tertio, ut appareat qualiter se habeat quum ad esse: ostendemus, quod mensuret quum in esse: ex quo apparebit, quod non dicit quum aliam rem, quam esse, & non pertinet ad aliud predicamentum, quam ipsum esse. Quarto, & ultimo: quia non sufficit scire, quod quum pertineat ad predicamentum substantiae, Aegid. super ij. Sent. O 3 stantiae,

*Motus nō est pter res. Hinc t. 3. ait motus, & mutationis species 102 esse, quot entis. i. acquiri per motum.

stantiæ, nisi sciatur qualiter pertineat ad ipsum prædicamentum. Declarabimus modum existendi, quem habet æuū in huiusmodi prædicamento.

Propter primum sciendum, q̄ non quicquid est in aliquo prædicamento, suscipit prædicationem illius prædicamenti. * nam punctus est in prædicamento quantitatis, nec tamen bene dictum est, q̄ punctus sit quantitas, propter quod

* Punctus
quid, & in
quo prædi-
camento.
Vide idem
paulo super-
ius.

* Hic Do-
ctor præse-
fert mediū
quoddā in-
ter substā-
tiam, & ac-
cidēs. Vide
1. 8. Theor.
Zimar. ubi
multis mo-
dis hoc de-
claratur. su-
per 1. lib.
7. Met.

* Esse per-
tinet ad præ-
dicamentū
substantiæ.

apparet argumentum quorundam parum concludere, cum arguunt, q̄ si esse non est substantia, q̄ est accidens, & quod esse non est aliquid aliud quàm rei substantia, vel essentia. quia tunc esset aliquod medium inter substantiam, & accidens. * Nam si non essent nisi duo prædicamenta: Substantia, & Quantitas: non tamē propter hoc possemus arguere, quod quicquid non est quantitas, esset substantia. Nam punctus nō est quantitas, nec tamen est substantia, nisi accipiat substantia largē, pro esse cuiuslibet rei, secundum quem modum dicimus, quod punctus est substantia posita. quia essentialiter competit pūcto positionē habere in aliqua parte lineæ. Hæc ergo hypothesi stante, quod non essent nisi duo prædicamenta, substantia, & quantitas; bene sequeretur, q̄ nihil esset, quod non pertineret, vel ad prædicamentum substantiæ, vel quantitatis. Sed nō propter hoc haberetur, quod nihil esset, quod non esset substantia, vel quātitas, vel, quod non susciperet prædicationem illius, vel huius. Sic & in proposito nihil est, quod nō pertineat, vel ad prædicamentum substantiæ, vel ad prædicamentum accidentis. * Nā esse ad prædicamentum substantiæ pertinet: ideo non est accidens. quia quodlibet accidēs est in aliquo prædicamento accidentis: nihil enim tale est in prædicamento substantiæ: nec tamen propriè loquendo esse est substantia. quia non oportet, quod quicquid est in prædicamento substantiæ sit substantia; sicut quicquid est in prædicamento quantitatis non est quantitas: dicimus enim, q̄ esse non est accidens, nisi secundum dici, ut habet quendam modum accidentis. Esse ergo est in prædicamento substantiæ: non tanquā id, quod est substantia, sed tanquā actus substantiæ: nisi forte valde vellemus extendere nomen substantiæ, ut ipsum actum substantiæ vocarem substantiam. hoc etiam modo, & punctus non est in genere quantitatis tanquā id, quod est quantitas, sed tanq̄ terminus quātitatis: ergo, q̄ æuū est idē realiter qd̄ esse: erit in prædicamento substantiæ, sicut & esse.

Viso quomodo esse pertinet ad prædicamentum substantiæ: licet non suscipiat prædicationē substantiæ: & ostenso, q̄ æuū, quia est idē realiter, quod esse: ideo oportet, q̄ pertineat ad prædicamentum substantiæ: sicut pertinet esse; volumus declarare, q̄ habitudo, quam addit æuū supra esse: non ponit æuū extra prædicamentum substantiæ. quod patere potest per ea, q̄ superius dicebantur: dicebatur enim supra, quod habitudo adueniens rei existenti in vno prædicamento accidentali: potest eā reponere in alio prædicamento accidentali, quia sunt plura prædicamenta accidē-

alia, ut si calor est in prædicamento qualitatis; calefactio actio, q̄ dicit calorē cum habitudine ad agens, erit in prædicamento actionis. sed habitudo adueniens rei existenti in prædicamento substantiæ non poterit eā reponere in alio prædicamento substantiæ, quia non est dare plura prædicamenta substantiæ: nec etiam dici poterit, quod habitudo adueniens rei existenti in prædicamento substantiæ, reponat eā in prædicamento accidentis, dicebat enim: Quod verē est, nulli accidit: ideo quod est in prædicamento substantiæ non poterit esse in prædicamento accidentis: immo sicut in accidentibus conspiciamus, q̄ nunquā habitudo adueniens rei accidentali, potest rem illā reponere in prædicamento substantiæ: sic pari ratione nunquā habitudo adueniens rei existenti in prædicamento substantiæ reponet eā in aliquo prædicamento accidentis. quāmcunq; ergo habitudine addat æuū supra esse angelicum, ex quo illud esse est in prædicamento substantiæ; oportet, q̄ & huiusmodi æuū sit in prædicamento substantiæ: illud enim dicimus de substantia, & de existentibus in prædicamento substantiæ, respectu cuiuslibet prædicamenti accidentalis, qd̄ ait Philolophus de substantia respectu prædicamenti relationis, nā cū dedisset duas diffinitiones relationis: quarum una respiciebat relatiua secundum dici: alia s̄m esse: ait, q̄ secundum diffinitionem primā respicientem relatiua secundū dici, posset cōpetere substantiæ referri, nō autē secundū esse, quia impossibile est, & nimis fortē sustinere, q̄ nulla substantia dicatur ad aliqd̄, habitudo ergo relatiua adueniens substantiæ, potest facere de substantia relatiuū s̄m dici: nō aut relatiuū s̄m esse: sic, & de alijs prædicamentis accidentibus cōsēdū est, q̄ habitudo adueniens substantiæ, vel rei, q̄ est in prædicamento substantiæ: poterit de huiusmodi re facere accidēs s̄m dici, ut quātitatē secundū dici, vel qualitātē secundū dici: nunquā tñ faciet talia secundū esse, & quia relatio secundū dici nō est in prædicamento relationis, & qd̄ est accidēs solū secundū dici nō est in aliquo prædicamento accidentali: ideo nulla habitudo adueniens substantiæ ponit substantiam in aliquo prædicamento accidentali: licet posset eam facere accidēs secundū dici. Quare si esse est in prædicamento substantiæ, quāmcunq; habitudinem addat æuū supra esse: non ponetur extra tale prædicamentum, nec propter hoc erit in aliquo prædicamento accidentali.

Habito, quod ex idēitate, quā habet æuū ad esse, est in prædicamento substantiæ æuū, sicut & esse. & ostenso, q̄ pp̄ habitudinē, quam addit æuū supra esse, nō p̄t poni extra tale prædicamentū: volumus declarare, qd̄ mensuret æuū de esse, ut magis appareat qualiter se habeat ad esse, & quō sit in eodē prædicamento, i quo est esse: nō enim possumus dicere, q̄ æuū mensuret ipsum esse angelicū absolute sumptū: nā cum mensura nos certificet de mensurato: oportet, q̄ habitudo mensuræ sit natura prior habitudine mensurati. cū ergo æuū nō p̄cedat ipsum esse, q̄, & si eadē res sit esse, & æuū: prius tñ intelligitur, q̄ illa res sit esse

1. Phys.
27. & 1

Mensu-
prior me-
surato: i
superius
Re fol. di
3. dicitur
de mē e
quod me-
surat.

esse quoddam sit æuum: ideo esse nō poterit, q̄ æuū mensuret esse secūdū se, quia tunc habitudo mēsurati esset prior habitudine mēsuræ: mēsurat ergo æuū esse nō secūdū se, & absolute, sed secūdū quod est quid quātum, & ut habet quandam quantitatem. propter qd̄ benedictū est, q̄ mēsurā est illud, p̄ qd̄ certificamur de quātitate rei. nam per æuum nos certificamur de quantitate ipsius esse: scimus enim per æuum quātum durat esse angelicum, quia durat in perpetuum. ipsa. n. perpetuitas essendi potest dici quantitas ipsius esse: vel ipsius durationis Angelicæ. Dicit ergo æuum quandam habitudinem mediam inter esse absolute sumptum: & id, quod mēsurat de esse. propter quod & æuum fundatur in esse, sicut posterius fundatur in priori. & æuum præcedit esse non absolute, & simpliciter: sed ut esse mēsuratur per ipsum. Dicebamus enim supra, q̄ primo intelligimus esse ipsius æuiterni: quod intelligendo nondum habemus æuum, postea intelligimus, q̄ illud esse sit esse existentis: & sit esse vnitum & simul: quod intelligendo intelligimus æuum, postea intelligimus, q̄ sit sempiternum, & perpetuum: quod intelligendo intelligimus quātitatem illius esse, quam mēsurat æuum. & quia non alia res est ipsum esse angelicum consideratū simpliciter, & absolute, ut est esse: & consideratū ut est simul, vnde sumitur ratio æui. æuum enim secundum Hugutionem ab esse deriuatum est: ea ergo quæ habent esse per modum existendi: & quæ habent esse existentem, & habent esse vnitum & simul, sub æuo cadunt. Sic etiam quia non est alia res illud esse consideratum, ut est perpetuum & ut habet quandam modum quantitatiuū: siue quandam quantitatem, quam mēsurat æuum: ideo eadem res est esse, & æuum: & id, quod de esse mēsurat æuum, non differt nisi secundum aliā & aliam habitudinem: secundum quem modum potest inter talia referuari aliquis modus causalitatis, nam si mensura habet rationem causæ respectu mēsurati: quia habitudo, vnde sumitur quātitas durationis, quam mēsurat æuum: est effectus habitudinis, vnde sumitur ratio æui; quia iō illud esse est perpetuum: quia simul est & nō successiuum: nec secundum existentiam, nec secundum dispositionem: habebit æuum rationē causalitatis super esse non absolute sumptum, sed prout est mēsuratum per æuum. sed hæc ratio causalitatis non erit rei ad rem: sed habitudinis ad habitudinem: non est enim eadem habitudo esse, & æui, & quantitatis existendi, quam mēsurat æuum: attamen vna, & eadem res est omnia ista: & quia esse est in prædicamento substantiæ: æuum & id, quod mēsurat æuum de esse: erunt in prædicamento substantiæ, in quo prædicamentum ponitur ipsum esse.

His itaque omnibus prælibatis: volumus declarare, quomodo æuum sit in prædicamento substantiæ. Sed de hoc breuiter per trāsibimus, quia hoc in quæstionibus nostris, quas disputauimus de æuo, est diffusius pertractatum.

Dicemus enim, q̄ quantum ad præsens spe-

A stat: aliquid potest esse in prædicamento substantiæ quinque modis. Primo tanquam aliquid quod est ipsa substantia, vel tanquam aliquid, qd̄ est pars substantiæ: vel tanquam aliquid, quod est actus substantiæ; vel quarto potest aliquid esse in prædicamento substantiæ, quia est habitudo fundata in ipsa substantia: vel quinto, quia est habitudo fundata in actu substantiæ. Primo modo sunt in prædicamento substantiæ illa, de quibus prædicatur substantia, & quæ sunt directe in prædicamento. Secundo modo sunt in prædicamento substantiæ materia, & forma, quæ sunt partes substantiæ. Tertio modo est in prædicamento substantiæ esse, quod est actus substantiæ. Quarto modo est in prædicamento substantiæ nunc eui, quod dicit habitudinem fundatam in ipsa substantia. Quinto modo est in prædicamento substantiæ ipsum æuum, quod dicit habitudinem fundatam in ipso esse, quod est actus substantiæ.

RESP. AD ARG. DV B. V.

Ad primum dicendum, q̄ æuum, siue esse angelicum licet non sit ipsa substantia rei: quia hoc est in solo Deo: est tamen in prædicamento substantiæ, ut est diffusius declaratum, non tanquam substantia, sed tanquam actus substantiæ, vel tanquam habitudo fundata in actu substantiæ.

Et per hoc patet solutio ad secundum: quia duratio angeli, & esse angelicum licet non sint ipsa substantia angeli, pertinent tamen ad prædicamentum substantiæ.

ARTIC. V.

C *An æuum ab alijs mēsuris differat. Conclusio est affirmatiua.*

Aegid. de Mēf. Ang. q. 6. D. Th. I. p. q. 10. art. 4. 5. Th. Arg. d. 2. q. 1. art. 3. Bacc. d. 2. q. 2. Land. d. 2. q. 1. 2. 3.

QUINTO queritur de differentia eui ad mēsuras alias, ut ad tempus, & eternitatem.

Et videtur, q̄ æuum sit idem, quod tempus. nam secundum Dam. 1. lib. ca. 3. quorum enim

esse à versione incipit: vertibilia sunt. Ipsi ergo angelicum sint versioni subiecti, mēsurantur mēsurā vertibili. sed mēsurā vertibilis est tempus: ergo qd̄ est mēsurā angelorū, non differt à tpe.

D Præterea idem Dam. co. li. & c. ait, quod quini-mmo, & angelos verti, & alterari: & multiformiter moueri, & transmutari. sed mēsurā talium est mēsurā vertibilis, & per cōsequens est tempus: æuum ergo, quod est mēsurā angelorum, est mēsurā vertibilis, & per consequens est idē, qd̄ tps.

Præterea Augustinus 8. super Gen. ad litteram, vult, quod Deus sit omnino immobilis, spiritalem autem creaturam moueat per tempora non per loca: corporalem autem per tempora, & loca. Si ergo creatura spiritualis mouetur per tempora, mēsurabitur tempore: sed mēsuratur quo, ergo est idem tempus, & æuum.

Præterea

In prædicamento substantiæ aliquid esse potest quinque modis.

Hugutio grammaticus.

Quæst. disputata de mēsurā ang. ante hanc lib. editæ.

Tomo. 3.

Præterea nullum creatum est actu infinitum. sed angelus durabit in infinitum, ergo non habet totam durationem suam simul. ergo duratio angeli est successiva, & per consequens mensuratur tempore, sed mensuratur quo: ergo &c.

Tomo 4.

IN CONTRARIUM est August. 83. q. questione de temporibus æternis, qui ait, q. inter æuum, & tempus hoc distat: q. illud stabile est: hoc autem mutabile, non est ergo idem æuum, & tempus, sed differunt sicut stabile, & mutabile.

Præterea nō est idē cā, & effectus: sed quū est cā epis, iuxta illud Boetij: Qui tps ab æuo ire iubet.

Dub. Lateralis.

An Aeuum sit idem, quod æternitas. Conclusio est negativa.

D. Tho. 1. par. q. 10. arti. 4. 5. Item d. 2. q. 1. Land. d. 2. q. 1. ar. 3. Tho. Arg. d. 2. q. 1. artic. 3.

LETIVS forte dubitaret aliquis, utrum æuum sit idem, quod æternitas. Et videtur, q. sic. quia secundum August. 83. q. questione de temporibus æternis: Apostolus per tempora æterna significat ævū, sed tēpora æterna non possunt esse nisi ipsa æternitas. si ergo tempora æterna sunt idem, quod æuum; erit æternitas idem, quod æuum.

Tomo 4.

Præterea, ut scribit in libro de causis, intelligentia parificatur æternitati: sed intelligentia mensurat æuo: ergo ævū parificatur æternitati, quod esse non posset, nisi esset idem, quod æternitas.

Præterea maior unitas est in rebus immaterialibus, q. in materialibus, & in sensibilibus: sed oīa ista materialia: trāsmutabilia mēsurantur vna mēsurā: videlicet tēpore: quia vnum est tempus omnium temporalium: ergo omnia immaterialia mēsurabuntur vna mēsurā: erit ergo vnum æuum omnium æuiter norum: quod non esset nisi idem esset æuum, & æternitas. cum enim Deus mēsuretur æternitate; si æuum esset aliud ab æternitate, essent duæ mēsuræ rerū immaterialiū.

Eccle. 1.

IN CONTRARIUM est, quod dicitur Eccle. 1. Quia omnis sapientia a domino est: & cum illo fuit semper: & est ante æuum. Si ergo diuina sapientia est ante æuum: æternitas quæ est mēsurā diuinæ sapientiæ: fuit ante æuum. non ergo est idem æternitas, & æuum.

Præterea Dio. 10. de di. no. loquēs de Deo ait: quod ipse est super æuum: & regnum ipsius est regnum omnium seculorum. Si ergo Deus est super ævū: æuiter nitas, q. est mēsurā Dei, erit super æuum: & per consequens non erit idē, qd ævū.

Resolutio Articuli V.

Mensura temporis, & æui non est eadem mensura: ratione rei mensurate, & modi mensurandi: ex mensurarum existentia, & ex ipso nunc.

ESPONDEO dicendū ad qōnē primā, q. quidā assignant dīam inter tēpus, & æuum. quia tps hēt principiū,

& finem: æuum autem habuit principiū, sed nunquam habebit finem. Sed hæc differentia licet respectu æternitatis posset habere aliquem modum veritatis: ut in sequenti quæstione patebit; respectu tamen æui nullam veritatem habet: nisi per accidens: quia accidit sic esse, q. enim tempus habebit finem, & non æuum, hoc non est ex natura temporis, vel æui: ut quoddam tempori non possit cōpetere durare in infinitum: possit autem hoc cōpetere æuo. nam, ut patuit in quæstionibus præcedentibus: licet tempus sit mēsurā temporalium: ipsum tamen non est in te temporali: sed est in re sempiterna: & q. motus cœli finietur: mediante quo est tps in re sempiterna, & in corpore sempiterno, hoc erit ex volūtatē Creatoris, non ex natura ipsius motus: motus enim ille ex natura sua posset in infinitum durare: hoc autem modo ex volūtatē, s. Creatoris annihilari posset ipsum etiā ævū: pp quod etiam ex parte principij, vel ex parte finis: inter æuum, & tempus non possumus per se differentiam assignare. Propter quod incedendo via alia: quantum ad præsens spectat: tangemus quinque differētiās inter æuum, & tempus: quarum prima sumitur ex parte rei mensurate. Secunda ex parte modi mensurandi. Tertia ex parte ipsius mēsuræ. Quarta ex existentia, quam habet hæc mēsurā, vel illa. Quinta ex parte ipsius nunc, in quo fundatur hæc mēsurā, vel illa. Prima ergo differentia inter ævū, & tempus assignari potest ex parte rei mensurate. Nam differt ævū a tempore, quia aliud mēsurat æuum: aliud tempus. ævū enim mēsurat esse, & est per se mēsurā existentiū: tps autē mēsurat motum, & est per se mēsurā mobiliū, & eorum, quæ sunt in generatione, nam mēsurā debet esse vniogenea mēsurato, ut declarari habet in 10. Meta. & quia tēpus est numerus prioris, & posterioris: oportet, quod illud per se mēsuret tempus, ubi reperitur prius, & posterius. Sed prius, & posterius non est sine successione, successio autem non est sine motu: ideo per se est, quod tempus sit mēsurā motus, Aeuum autem, quia ab esse sumptum est, oportet, q. p se mēsuret esse. Hanc autem differentiam inter æuum, & tempus: quia vnum mēsurat esse, aliud motum, assignat Dionys. 10. de di. no. cum dicit, quod mēsurat existentia æuum: & ea, quæ sunt in generatione tempus. Secunda differentia inter ævū, & tempus, sumi potest ex parte modi mēsurandi, nam alium modum mēsurandi habet tempus, alium ævū, i. æternitas participata. Philosophi enim non sunt cōmuniter vsi hoc noīe æuo, sed nomine æui locuti sunt de æternitate. Est autem hæc differētia inter tempus, & ævū, vel inter tempus, & æternitatem ex parte modi mēsurandi: quia tempus mēsurat partem post partem, ævū autem, vel æternitas mēsurat totum simul. Hanc autem viam venatur Proculus. Vnde in 53. propositione sui libri, cum dixisset: Omnis æternitas mēsurā est æternorum: & omne tempus temporalium. & quod hæc duæ mēsuræ sint solum in entibus vitæ, & motus, postea in commento propositionis illius: volens probare

Ange
mont:
predi
tui r
dicif.
ferē
liis v
art. pr
tīdub
sol. ci
nem.

T.c. 4.

re non esse, nisi duas mensuras tantum, tempus scilicet, & æternitatem ait, quod omne mensuratur aut mensurat secundum totum: aut secundum partem. Si mensurat secundum totum simul: est æternitas. Si vero mensurat secundum partem: ut quia mensurat partem post partem: sic est tempus: & quia non potest pluribus modis fieri mensuratio: nisi vel secundum totum vel secundum partem post partem: ideo concludit idem Proculus ibidem, duas esse mensuras tantum, tempus, & æternitatem. Nec obstat, quod nos ponimus tres mensuras: æternitatem, æuum, & tempus. quia æternitas diuiditur, vel potest diuidi in æternitatem simpliciter, quæ communi nomine dicitur æternitas: & in æternitatem participatam: quæ communi nomine vocatur æuum: ab utraque autem æternitate, si considerentur verba Proculi, differt tempus ex parte modi mensurandi. quia utraque æternitas tam simpliciter, quàm participata: mensurat aliquo modo totum simul: tempus vero mensurat partem post partem. nam si mensuraret totum simul iam non esset tempus. Vnde Augustinus 11. Confes. ait, quod si præsens semper esset præsens: nec in præteritum transiret: iam non esset tempus, sed æternitas. Tertia differentia summi potest ex parte ipsius mensuræ. nam æuum est mensura stabilis: tempus vero est quid mobile. Quod ex parte rei mensuratur, & ex parte modi mensurandi: declarari potest. nam mensura est vniuersalis, & conformis mensurato. Si ergo tempus per se mensurat motum: & motus est quid fluxibile: immo quia est ipse fluxus: oportet & tempus sit quid labile, & quid fluxibile: æuum vero quia mensurat esse: & non esse quodcumque: sed esse, quod est existentia, & stabilitatis: oportet, quod sit quid stabile: hoc etiam idem patet ex modo mensurandi. Nam si tempus hoc modo habet mensurare id, quod mensurat, quia mensurat partem, post partem: oportet, quod & ipsum tempus habeat partem post partem: propter quod oportet ipsum esse quid labile, & fluxibile: æuum vero, quia mensurat totum simul non habet partem, post partem: sed est quid permanens, & stabile. Hanc autem differentiam inter æuum, & tempus: quod vnum sit quid mobile: aliud quid stabile: tangit Augustinus 83. q. questione de temporibus æternis: cum dicit, quod inter æuum, & tempus hoc distat: quia illud stabile est, tempus autem mutabile. Et 11. Confes. ait: Non vere dicimus tempus esse: nisi quia tendit in non esse. Et in eodem 11. ait: At illa, i. tempora si manerent, non essent tempora. Aduertendum tamen, quod cum Augustinus dicit in 83. q. hoc distat inter æuum, & tempus: quia illud est quid stabile, tempus quid mutabile, accipit ibi æuum pro æternitate simpliciter: accipiendo tamen æuum pro æternitate participata, est etiam verum, quod dicitur: licet non habeat hoc modo tantam veritatem. verum est enim, quod æternitas participata est quid stabile: tamen non est ita quid stabile, sicut æternitas simpliciter. Quarta differentia inter æuum, & tempus, assignari potest ex existentia huius mensuræ, & illius. nam aliter exi-

Alit æuum, aliter tempus. nam totum æuum existit in nunc æui: sed nihil de tempore existit in nunc temporis. Hanc autem differentiam tangit Boetius in suo libro de Trinitate. cum ait: Nunc fluens facit tempus: nunc stans æternitatem. quod veritatem habet, & de æternitate participata, & de æternitate simpliciter. Si ergo nunc stans facit æternitatem participatam, siue æuum, consequens est, quod æuum non sit quid successuum, nec habeat partem post partem, sed sit totum simul: & si est totum simul, totum est in suo nunc. Nam & tempus si esset totum simul, totum esset in suo nunc. verum quia nihil est de tempore simul nihil est de tempore in suo nunc. Vnde Augustinus 11. Confes. ait: Quia tempus nihil aliud esse dicemus, quàm distensionem. Et in eodem. 11. dicit: quod præsens nullum habet spacium. Si ergo tempus nihil aliud est, quàm distensio: & quoddam spacium: siue quædam mora, & præsens nullum habet spacium, nullam habet moram: consequens est, quod nihil sit de tempore in præfenti, vel quod nihil sit de tempore in instanti. Quinta differentia est ex parte ipsius instantis: vel ex parte ipsius nunc: in quo fundatur tunc æuum, quod tempus. fundatur enim tempus in suo nunc. Nam si motus fundatur in ipso mobili, & tempus se habet ad motum, sicut nunc ad mobile: quia nunc temporis se tenet, & est idem materialiter cum substantia rei mobilis, sicut tempus cum motu: oportet ipsum tempus fundari in ipso nunc: sic quia esse fundatur in substantia æterni: æuum quod est idem cum esse, fundatur in suo nunc, quod se tenet cum substantia æterni. Per comparisonem autem ad suum nunc differt tempus ab æuo: quia in æuo non est nisi vnum nunc: sed nunquam intelligimus tempus, nisi intelligendo duo nunc. Vnde & Philosophus in 4. Phisicorum t.c. 100. ait, quod determinamus ipsum tempus in accipiendo nunc aliud, & aliud. Et subdit, quod cum intelligimus altera extrema medij, & dicat anima ipsa duo nunc, hoc quidem prius, illud vero posterius: tunc & hoc, ut ait, dicimus esse tempus. Semper enim cum intelligimus tempus, intelligimus numerum prioris, & posterioris: ipsa autem nunc prius, & posterius numerata vel sunt duo numero: & sic intelligendo tempus, intelligimus duo nunc: vel si dicatur, quod tempus est numerus prioris, & posterioris, non prout duo indiuisibilia, quorum vnum est prius, aliud posterius, includunt vnum diuisibile, & vnum moueri: sed tempus est numerus prioris, & posterioris, prout duo moueri, quorum vnum est prius, aliud posterius: includunt vnum indiuisibile, & vnum mutatum esse: sed & si sic accipere tur ratio temporis, illa duo moueri non acciperet anima, ut sunt infinita, quia tunc non intelligeret ea, propter quod oportet dare plura nunc, quorum vnum inchoet primum moueri, & aliud finiat secundum moueri, quod duo moueri sic innumerata, & sic finita, faciet numerum motus, quod dicimus esse tempus, non ergo intelligimus tempus, vel non intelligimus numerum motus, in quo consistit ratio temporis, nisi intelligamus plura nunc. Sed æuum,

Nunc tempus est idem cum substantia rei mobilis idem dicit in 4. Phisicorum super t. 122. & 130. contra quod arguit Gottf. quod q. 7. & 2. quod q. 7. sed Doctor noster locis supradictis dicit idem esse materia lier, non formaliter. Th. vero Arg. d. 2. l. 2. sent. q. 2. arti. 3. ait sic: Nunc tempus est idem realiter cum substantia primi mobilis non absolute, sed ut fluens, & ut subiectum motui, sed ut de apud Th. Arg. Argumenta Gotf.

Nunc qui cur
vnum tal.
ium.

Nunc tēpo-
ris aut duo.

7. c. 1. 94.

Anima cur
faciat ad ef-
se tēporis.

Anima cur
nō faciat ad
esse æui.

vt diximus, non habet nisi vnum nunc. nā si haberet plura nunc: vel hoc esset secundum rem, vel secundum rationem: secundum rem autem non: quia nec in ipso tempore sunt plura nunc secundum rem: sed secundum rem est vnum nunc in toto tempore: sicut est vnum mobile in toto motu: nec etiam secundum rationem possunt esse in æuo plura nunc, nā cā, quare sunt in tēpore plura nunc secundum rationem, est quia nunc, quod facit tempus, semper fluit, & semper fluens semper est aliud à seipso sū rationem: quia hoc mō nunc est aliud, & aliud in tpe secundum rationē. qā nūc sequitur id, quod fertur, & id, qd fertur semper est aliud à seipso secundum rationem, sicut Coriscus est alius à seipso secundum rationē in Theatro, & in foro, vt vult Philosophus ī quar to Phys. cum ergo nūc, quod facit æuum, sit quid stans: non erunt in æuo plura nunc sū rationē.

Possit autem qui vellet ex dictis sextam differentiam assignare inter tempus, & æuum: quia ad esse temporis facit anima. nam cum tempus secundum formalem rationem sit numerus: & numerus, siue quantitas discreta constet ex pluribus in actu: cum motus ille celestis sit totus continuus, & non sit ibi prius, & posterius in actu, nisi per significationem animæ: esset tempus materialiter, si nunquam esset anima: formale tamē suum esse habet ex aīa numerante, & significante prius, & posterius in motu: in qua numeratiope consistit formaliter ratio temporis. Sed ad esse æui nihil facit consideratio animæ: quia æuum non est numerus prioris, & posterioris in motu, sed magis est quædam vnitas, vel quædam stabilitas, vel quædam simultas essendi in ipsis æuiteris, & si nihil de talibus consideret anima. Potest autem, & aliter ostēdi: quare ad esse temporis faciat anima: non ad esse æui. nam non est de tempore nisi instans, & nihil de tempore est in instanti: consequens ergo est, qd nihil sit de tempore. vnde si tempus non est nisi in ordine partium, vt in tantum tempus est, in quantum instans fluit, in quo instanti fluente semper est finis præteriti, & initium futuri: in quo fine, & initio saluatur ordo partium temporis, & ex hoc dicitur tempus. Ipse tamen partes temporis nō possunt signari, quod existant, quia præteritum iam non est: futurum nondum est. Sed si existunt: hoc est in anima, vbi existit præteritum cum reminiscitur, & futurum cum expectat. Vnde Isid. de summo bono. lib. 1. c. 7. ait vtrum sit præteritum, futurum ve tempus, sicut & præsens: & si est scire, oportet vbi est. Et subdit, quod tria illa tpa præterita, præsentia, & futura in anima tm inueniuntur: præterita reminiscendo, p̄sentia cōtuendo, futura expectando.

Aduertendum tamen, qd largē loquitur de tēpore, quia præsens propriē non est tempus non enim est p̄priē præsens, nisi instans, quod non est tempus, sed ad ipsum copulantur partes temporis: de præterito tamen tempore, & futuro verum dicit, qd secundum existentiam per reminiscētiā, & expectationem sunt in anima requirenda. Sic ergo ad esse tēporis facit aliquo modo ani-

Ama, non autem ad esse æui: quia licet nihil de tēpore sit in nunc temporis, totum tamē æuum est in nunc æui. propter quod æuum ad sui existentiam non indiget consideratione animæ.

RESP. AD ARG. ARTIC. V.

Ad primū dicēdū, qd mēsurā vertibilis pōt dici dupliciter: vel qā ē annihilabilis, & sic æuū, & qlibet creatura est vertibilis, quia nisi manus omnipotentis Dei eam conseruaret, statim in nihil tenderet. Alio modo potest dici mēsurā vertibilis, quia non solum est annihilabilis, sed etiam est fluxibilis: & sic quasi per girum vertitur, vt pars parti succedat quasi secundum versionem: & secundum girationem, & circulum: & sic non quilibet mēsurā creatā est vertibilis: qā licet sit annihilabilis, potest tamen esse tota simul, vt non pars parti succedat, & quia hoc est in æuo, & non in tempore: ideo differt vnum ab alio.

B Ad secundū dicēdū, quod angeli vertuntur, & alterantur: & multipliciter mouentur, & transmutantur: non secundum esse substantiale, quod habent, quod mēsuratur æuo: sed secundum eorum volitiones, & intellectiones, in quibus est successio, & quæ tempore mēsurantur. licet vero sit aliqua intellectio angeli, quæ mēsuratur æuo: vt visio Dei, vel actio, quam habet erga Deum, non tamen omnes intellectiones angeli sunt huiusmodi, sed in aliquibus est successio. non ergo ex hoc habetur, quod æuum sit idem, quod tempus: sed solum concluditur, quod aliquid sit in angelo, quod mēsuratur tempore: nō tēpore propriē dicto, qā est passio primi motus: sed mēsuratur tempore, quia mēsuratur mēsurā successiua.

C Ad tertium dicēdū, quod Deus mouet creaturam spiritalē per tempora: non quātum ad esse, vt qd esse angeli cadat sub tempore, sed quantum ad operationem. quia operatio eius potest terapore mēsurari.

Ad quartum dicēdū, qd non est intelligendum, quod esse angeli sit quoddam extensum, vel sit quædam dimensio infinita, & hoc modo sit totum simul, nam infinitum extensione est impossibile esse. sed intelligemus qd esse angeli est quid indiuisibile: & quod non est quid infinitum simpliciter, sed aliqd participat de infinitate, in quantum semper durabit, & nunquam habebit finem. Sic autem esse infinitā creaturam, qd aliquid de infinitate participet, non est inconueniens. Vnde & in libro de causis probatur, intelligentiam esse compositam ex finito, & infinito.

D Ad id autem, quod obijciebatur secundo in contrarium, quod non est idem causa, & cuius est causa: licet conclusio sit vera, quia non est idem æuum, & tempus: medium tamen habet calumniam, quia æuum, vt hic de quo loquimur, nō est simpliciter causa temporis. Quia vero Boerius dicit: Qui tempus ab æuo ire iubes, & quod rēpus causatur ab æuo: dici debet, quod ibi accipitur æuum pro æternitate simpliciter, quæ est causa omnium mēsurarum. Si autem vellemus saluare

* Angeli
quō mou-
biles. imm-
tabiles. v-
ro teste I-
Th. par. 1. 1.
61 arti. 2. c.
sunt sup-
tempus, &
motu con-

* Angeli
quomodo
finiti. i. nō
priuatiue
modo qui-
ti, sed neg-
tiue: & seip-
ctu durati-
nis termin-
quo carēt.
secūdū qd
qā nō sūt
in materi-
sed nō si-
pliciter, q
finiuntur
essentiam
à qua sūt
Hæc D. 11
p. 1. q. 2. art.
2. & alibi.